



HOOFTUK 4

DIE SKOOLONDERSTEUNINGSPAN: DATA-ANALISE, BESPREKING EN KRITERIA-ONTWIKKELING VIR DOELTREFFENDHEID

4.1 INLEIDING

In die vorige hoofstuk is die navorsingsontwerp en metodes in breë trekke uiteengesit. In hierdie hoofstuk word die praktiese uitvoering van die navorsing beskryf in terme van die plek van navorsing, die deelnemers en die data wat verkry is uit verskillende insamelingsinstrumente. Die beskrywing word aan die hand van geïdentifiseerde temas en bestaande literatuur gedoen. Hierna word kriteria ontwerp vir die evaluering van die doeltreffendheid van die SOS.

4.2 EMPIRIESE STUDIE

4.2.1 PLEK VAN NAVORSING

In die loop van die studie het die plek van navorsing en die konteks waarin dit plaasgevind het, deurgaans 'n belangrike rol gespeel. Dit is in al die fases van die navorsingsproses in ag geneem.

Die navorsing is onderneem in vyf geselekteerde primêre skole wat aan die insluitingskriteria voldoen het (vgl 3.6.1.1). Al vyf skole is geleë in 'n spesifieke distriksgrens en geografiese ligging bekend as die OBOS Metropool Noord van die Wes-Kaapse Onderwysdepartement. Die literatuur wys daarop dat behoeftes en dienste van verskillende geografiese areas verskil en dat dit weer beïnvloed word deur die behoeftes van die gemeenskappe in daardie areas sowel as die ekonomiese eienskappe van die spesifieke gemeenskap (Taylor, Carran, Baglin, Von Rembow & Fleming 2000:157-176; Fetterman 1998). Die onderhawige data het dus direk betrekking op die vyf skole en word weerspieël in die bevindinge van hierdie studie (vgl Hoofstuk 5).



Elk van die vyf skole het 'n eie karakter en konteks en verskil wat betref hul omgewing, sosio-ekonomiese stand, leerder-samestelling sowel as LLOH-getalle. Onderhoude is in die bekende onderrig-omgewing van elke skool gevoer en het bygedra tot 'n ontspanne en nie-bedreigende atmosfeer. Tee en verversings is aan die einde van elke onderhoudsessie aan deelnemers bedien.

Die beskikbare dokumentasie, veldnotas, voltooide gestruktureerde vraelyste sowel as verbatim getranskribeerde data van individuele en groepsonderhoude is gebruik om 'n agtergrondprofiel van die vyf plekke saam te stel. **Skool 1** lê net buite die grense van 'n voorstad van Kaapstad. Dit word beskou as 'n landelike staatsskool in 'n rustige plaasomgewing met ou geboue wat aan 'n kerkgenootskap behoort. Die sosio-ekonomiese stand van die skool word beskryf as “werkersklas” (lae inkomstegroep) met ongeveer 200 leerders waarvan meer as die helfte LLOH is. Die skool bied onderrig vir Gr 1 tot Gr 7 Afrikaanse leerders van die plase in die omgewing, 'n informele stadsgebied en 'n nabygeleë kinderhuis. Die leer- en ontwikkelingshindernisse wat in **Skool 1** aangetref word is onder andere taal- en leerhindernisse, hardhorendheid, aandagafleibaarheid, fetale alkoholsindroom sowel as emosionele en sosiale hindernisse. Die personeel bestaan uit sewe opvoeders. Ouers van die skool is meestal arm, ongeletterd en nie intensief betrokke by skoolsake nie. Die individuele sowel as die fokusgroeponderhoude is in die personeelkamer gevoer.

Skool 2 lê in 'n gegoede dorpsgebied buite Kaapstad en word beskou as 'n Artikel 21-skool. Die skool skep die indruk van 'n besonder goed georganiseerde skool binne 'n leervriendelike omgewing met goed versorgde geboue en terreine. Die sosio-ekonomiese stand van die skool word beskryf as hoog (hoë inkomstegroep) met naastebly 880 leerders. Nagenoeg 150 leerders is geïdentifiseer as LLOH. Die skool bied onderrig vir leerders vanaf Gr 4 tot Gr 7 en staan bekend as 'n dubbelmedium skool. Die leer- en ontwikkelingshindernisse wat in hierdie skool aangetref word sluit in fisiek-, gehoor- en leerhindernisse, aandagafleibaarheid, Tourette sindroom, outisme, emosionele en gedragshindernisse. Die personeel bestaan uit 35 permanente opvoeders. Die ouers is oor die algemeen welgestel, professioneel gekwalifiseer en betrokke by skoolsake. Die individuele sowel as die fokusgroeponderhoude is in 'n goed toegeruste konferensie-lokaal gevoer.

Skool 3 lê in 'n gemiddelde voorstad van Kaapstad. Dit skep die indruk van 'n leervriendelike omgewing met goed versorgde geboue en terreine. Die sosio-ekonomiese stand van die skool word beskryf as goed (gemiddelde tot hoë inkomstegroep) met naastebly



1 200 leerders waarvan 120 as LLOH geïdentifiseer is. Die skool bied onderrig aan Engelse leerders vanaf Gr 1 tot Gr 7. Die leer- en ontwikkelingshindernisse in hierdie skool is onder andere leer-, gesigs-, gehoor- en kognitiewe hindernisse. Emosionele, gedrags- en sosiale hindernisse kom ook voor. Die personeel bestaan uit 52 opvoeders. Die ouers van die skool is finansiële gemiddeld tot goeie, professioneel gekwalifiseer en betrokke by skoolsake. Die individuele sowel as fokusgroeponderhoude is in die SOSKO se kantoor gevoer.

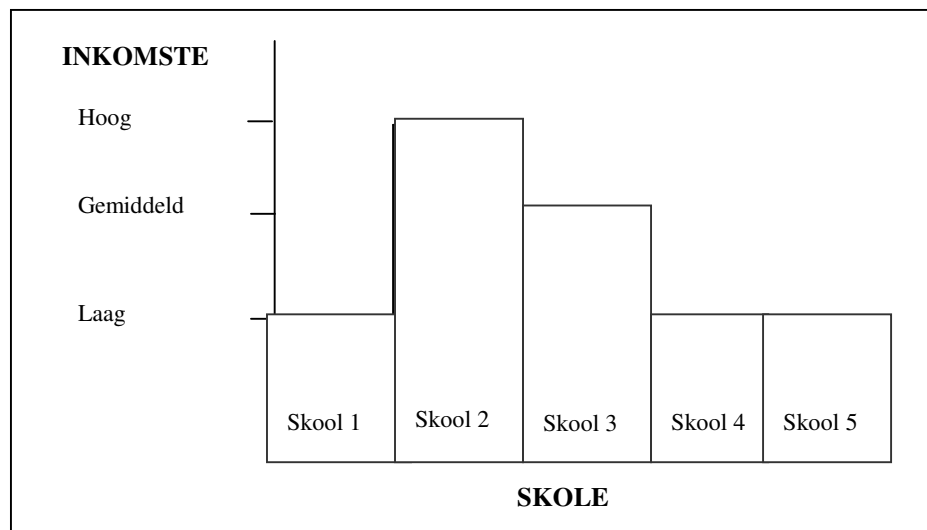
Skool 4 is op die Kaapsevlakte net buite Kaapstad geleë. Die skool skep die indruk van 'n leervriendelike omgewing met 'n netjiese terrein en eenvoudige geboue. Die sosio-ekonomiese stand word beskryf as laag (lae inkomstegroep) met 'n voorheen-benadeelde gemeenskap. Dit bied onderrig aan naastebly 545 Afrikaanse leerders vanaf Gr 1 tot Gr 7 waarvan 101 as LLOH geïdentifiseer is. Laag funksionerende kognitiewe hindernisse, hiperaktiwiteit, fetale alkoholsindroom, gehoor-, emosionele en gedragshindernisse sowel as sosio-ekonomiese agterstande is by die LLOH geïdentifiseer. Die personeel bestaan uit 16 lede. Die ouers van die skool is meestal baie arm, werkloos en baie jonk. Die grootouers neem gewoonlik die plek van die ouers in by die versorging van hulle kinders. Die data toon egter dat sommige ouers wel skoolopleiding gehad het en by skoolsake betrokke is. Die individuele sowel as die fokusgroeponderhoude is in die SOSKO se klaskamer gevoer.

Skool 5 is soos **Skool 4** ook op die Kaapsevlakte net buite Kaapstad geleë en staan bekend as 'n staatskool. Die eenvoudige skoolgebou en -terrein is netjies en bied 'n leervriendelike omgewing. Die sosio-ekonomiese stand van die skool is laag (lae inkomstegroep) met 'n voorheen-benadeelde gemeenskap. Die skool bied onderrig aan 456 Afrikaanse leerders vanaf Gr R tot Gr 3 waarvan 85 as LLOH geïdentifiseer is. Die leer- en ontwikkelingshindernisse bestaan onder andere uit spraak-, gehoor-, visuele, intellektuele en fisieke hindernisse. Emosionele, sosiale en gedragshindernisse kom ook voor. Die personeel bestaan uit 12 opvoeders. Die meeste ouers is baie arm, werkloos en baie jonk. Die grootouers versorg gewoonlik die kinders en neem die plek van die ouers in. Die individuele sowel as die fokusgroeponderhoude is in die personeelkamer gevoer. Bylaag C.1 bied bykomende inligting oor die vyf skole.

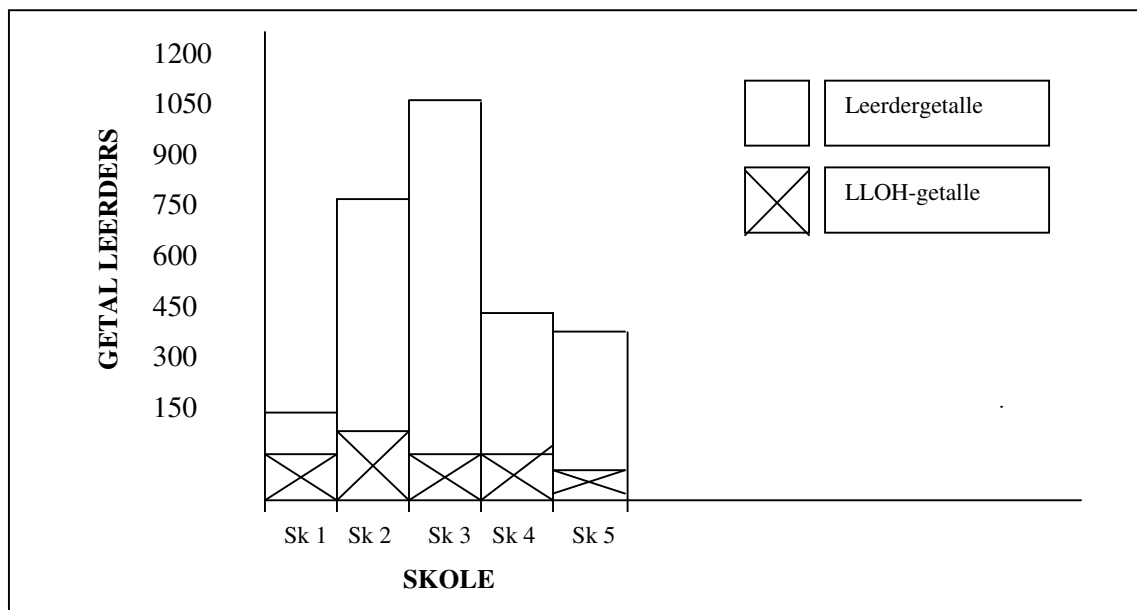
In hierdie studie word die sosiaal-ekonomiese stand van die skole soos volg geklassifiseer: 'n Skool met 'n hoë inkomste is 'n skool wat aan al die behoeftes van die leerders sowel as die skool self kan voorsien en daarna nog 'n bogemiddelde surplus het vir nie-basiese behoeftes. 'n Skool met 'n gemiddelde inkomste word beskou as 'n skool wat in die basiese behoeftes

van die skool kan voorsien en alhoewel daar nie 'n groot surplus is nie, 'n gesonde finansiële profiel het. 'n Skool met 'n lae inkomste is 'n skool wat nie in sy eie behoeftes kan voorsien nie en moet staatmaak op inkomste vanaf bronne buite die skool. Net die nodigste, indien wel, is by dié skool beskikbaar. In Figuur 4.1 en 4.2 word grafiese vergelykings tussen die vyf skole aangebied wat betref die sosiaal-ekonomiese stand, die aantal leerders en LLOH.

FIGUUR 4.1: SOSIO-EKONOMIESE STAND VAN SKOLE



FIGUUR 4.2: AANTAL LEERDERS EN LLOH





Tabel 4.1 bied verder 'n oorsigtelike opsomming van die verskeidenheid van hindernisse soos dit in die data van die vyf skole gevind is. Dit blyk dat kognitiewe, gedrags-, emosionele, taal- en gehoorhindernisse sowel as aandagafleibaarheid in al vyf skole voorkom.

TABEL 4.1: OPSOMMING VAN HINDERNISSE IN DIE VYF SKOLE (Databron: Gestruktureerde vraelys (GV) 1, 2, 3, 4 & 5)

Hindernis	Skool 1	Skool 2	Skool 3	Skool 4	Skool 5
Taal	√	√	√	√	√
Spraak					√
Kognitief	√	√	√	√	√
Gesig/visueel			√		√
Gehoor	√	√	√	√	√
Fisies		√			√
Outisme		√			
Tourette-sindroom		√			
Fetale Alkoholsindroom	√			√	
Sosiaal	√		√	√	√
Emosioneel	√	√	√	√	√
Gedrag	√	√	√	√	√
Aandagafleibaar	√	√	√	√	√
Hiperaktief				√	

4.2.2 DEELNEMERS

Die agtergrondgeskiedenis van die deelnemers aan die navorsing is tydens die individuele en fokusgroeponderhoude ingewin. Hierdie data is verbatim getranskribeer, geanaliseer en in tabelvorm opgesom (vgl Tabel 4.2).

Tien deelnemers het aan die individuele onderhoude deelgeneem. Hulle het bestaan uit vyf SOSKO's, een leerondersteuner (LO) (wat by twee van die skole werk), een opvoeder en drie ouers. Twee van die SOSKO's was opvoeders by hul skole terwyl die ander drie SOSKO's en LO's by drie van die vyf skole werksaam was. Eersgenoemde twee SOSKO's het met die uitvoering van hul SOS-administratiewe pligte swaar op die LO by die betrokke skole



gesteun. Van die drie LO's wat ook die SOSKO rol vervul het, was twee aan een skool verbonde terwyl een SOSKO tussen twee skole as LO moes beweeg. Data toon dat die gemiddelde ouderdom van die SOSKO 40 jaar en hul gemiddelde onderwyservaring 24 jaar was. Die drie ouers wat aan die individuele onderhoude deelgeneem het, se ouderdomme was tussen 43 en 46 jaar. Tydens die onderhoudvoering was die ouers in 'n stabiele werk werksaam.

Agt fokusgroeponderhoude is gevoer: vyf met SOS-kernlede en drie met opvoeders as tydelike SOS-lede. Die grootte van die fokusgroepe het gewissel van 2 tot 4 deelnemers per groep. Die gemiddelde ouderdom van SOS-kernlede was 47 jaar en dié van die tydelike SOS-lede 48 jaar. Verder toon die data-analise dat die SOS-kernlede 'n gemiddeld van 23 jaar en die tydelike SOS-lede (opvoeders) 22 jaar onderwyservaring gehad het. By drie van die vyf skole dien lede van die skoolbestuurspan ook op die SOS-kern. Tabel 4.2 bied 'n opsomming van die agtergrond van die deelnemers.

TABEL 4.2 BIOGRAFIESE DATA VAN DEELNEMERS (Databronne: Veldnotas (VN) 1, 2, 3, 4 & 5)

Individuele onderhoud	Deelnemer	Geslag	Ouderdom	Onderwyservaring	Pos	Opleiding
Skool 1	SOSKO	Vroulik	36 jr	12 jr	Gr 3	BA/HOD
	Opvoeder	Manlik	27 jr	5jr	Pre-primêr	EduTech
	LO	Vroulik	49 jr	8 jr	OLSO	BSocSc (Hon) HOD Dipl (RO)
Skool 2	SOSKO	Vroulik	54 jr	33 jr	Gr 7	POD DSO (RO)
	Ouer	Vroulik	46 jr	-	Besigheid	
	LO	Vroulik	49 jr	8 jr	OLSO	BSocSc (Hon) HOD Dipl (RO)
Skool 3	SOSKO	Vroulik	62 jr	30 jr	OLSO	Prim TC/Infant TC/PTC (Spec)/DSE (RE)/BA (Psy)
	Ouer	Vroulik	43 jr	21 jr	Opvoeder	HDE
Skool 4	SOSKO	Vroulik	50 jr	30 jr	OLSO	NOD/LP Sert
	Ouer	Vroulik	44 jr	-	Assistent	
Skool 5	SOSKO	Vroulik	39 jr	17 jr	OLSO	Jnr Prim/BED (Hon) (Spes)/VDO



Fokusgroep- onderhoude	Deelnemers	Geslag	Ouderdom	Onderwys- ervaring	Pos	Opleiding
Skool 1	SOS-lede	Vroulik	50 jr	30 jr	Hoof	Prim. Dipl (3jr)
		Manlik	40 jr	18 jr	Gr 5	Dipl (4jr)
		Manlik	51 jr.	24 jr	Gr 6	Dipl HOD (4 jr)
Skool 2	SOS-lede	Manlik	48 jr	27 jr	Hoof	BA (Hon)
		Vroulik	49 jr	8 jr	OLSO	BSocSc (Hon) HOD Dipl (RO)
	Opvoeders	Vroulik	55 jr	29 jr	DPH	Dipl (LO)
		Vroulik	60 jr	28 jr	Gr 5	HPTC
		Vroulik	60 jr	25 jr	Gr 6	HPTC
Skool 3	SOS-lede	Vroulik	44 jr	23 jr	DPH	Jnr Prim/ACE Learning Barriers
		Vroulik	40 jr	13 jr	Gr 3	HDE Jnr Prim/DSE (RE)
		Vroulik	61 jr	36jr	DPH	DE Snr Prim/ HDE Jnr Prim
		Vroulik	49 jr	27 jr	DPH	Prim/DSE (Spec) BEd (Hon)
	Opvoeders	Vroulik	39 jr	15 jr	Jnr Prim	Pre Prim/HDE
		Vroulik	42 jr	17 jr	Jnr Prim	Jnr Prim/HDE
Skool 4	SOS-lede	Manlik	40 jr	19 jr	Gr 6	Dipl (3 jr)/ACE
		Vroulik	47 jr	27 jr	Gr 7	BA (RO)/Snr Prim
	Opvoeders	Vroulik	40 jr	19 jr	Gr 1	Dipl (3jr)
		Vroulik	42 jr	23 jr	Gr 1	Jnr Prim/ NPD
Skool 5	SOS-lede	Vroulik	47 jr	25 jr	Gr 3	Dipl (3jr) Jnr Prim
		Vroulik	47 jr	28 jr	Gr 2	LPOD (3jr) Jnr Prim

Wat opleiding en kwalifikasies betref, toon die data dat twee van die SOSKO's 'n BA-graad en een SOSKO 'n BA-honneursgraad as hoogste kwalifikasie behaal het. Van die oorblywende twee SOSKO's besit een 'n onderwysdiploma en die ander 'n verdere diploma in remediërende onderwys. Die LO (Skool 1 en Skool 2) was ook baie goed gekwalifiseerd met 'n honneursgraad in sielkunde en 'n diploma in remediëring. Die SOS-kernlede en tydelike lede (opvoeders) is almal professioneel opgelei. Hulle opleiding wissel vanaf onderwysdiplomas tot die hoogste kwalifikasie wat 'n BSocSc Honneurs insluit.

4.3 DATA-INSAMELING, ANALISE EN INTERPRETASIE

Saam met die reeds vermelde data-insamelingsmetodes is die semi-gestruktureerde individuele en fokusgroeponderhoude as belangrike data-bronne beskou. Verteenwoordigende rou data-aanhalings uit die getranskribeerde data en beskrywende statistieke is gebruik om die beskrywing van die doeltreffendheid van die SOS binne die vyf geïdentifiseerde temagroepe toe te lig. Hierdie beskrywings poog om 'n digte, in-diepte beskrywing van die navorsingsdata weer te gee. Sommige aanhalings kan uiteraard by meer as een tema ter stawing voorgehou word. Die keuse van die data-aanhalings by temas is gedoen op grond van waar dit as die mees toepaslike beskou is. Alle data word as 'n bylaag aangebied.

Aangesien betroubaarheid as belangrik beskou is, is geen grammatiese en strukturele foute binne die data reggestel nie. Verder illustreer sommige data-uittreksels meer as een aspek van verskillende temas en word dit ook so gebruik. Die name van deelnemers is na fiktiewe name verander om deelnemer-vertroulikheid te respekteer. Kodes is geskep sodat databronne maklik geïdentifiseer kan word. Hierdie kodes, soos weergegee in Tabel 4.3, word by die geselekteerde rou data-transkripsies gebruik en verwys na spesifieke databronne.

TABEL 4.3: KODES GEBRUIK AS IDENTIFISERINGSMIDDEL VAN DATABRONNE

Kodes	Data-bronne
N	Navorser
D 1,2,3	Deelnemer 1, 2 en 3
IOP 1	Individuele onderhoud met opvoeder 1
ILO 1,2	Individuele onderhoude met LO's by geselekteerde skole 1 en 2 respektiewelik
IOU 1,2,3	Individuele onderhoude met ouers 1, 2 en 3 respektiewelik
ISOSKO 1,2,3,4,5	Individuele onderhoude met SOSKO by geselekteerde skole 1, 2, 3, 4 en 5 respektiewelik
FGSOS 1,2,3,4,5	Fokusgroeponderhoude met SOS-lede by geselekteerde skole 1, 2, 3, 4 en 5 respektiewelik
FGOP 1,2,3,4,5	Fokusgroeponderhoude met opvoeders by geselekteerde skole 1, 2, 3, 4 en 5 respektiewelik
GV 1,2,3,4,5	Gestruktureerde vraelys by geselekteerde skole 1, 2, 3, 4 en 5 respektiewelik
VN 1,2,3,4,5	Veldnotas van geselekteerde skole 1, 2, 3, 4 en 5 respektiewelik
Do 1,2,3,4,5	Dokumentasie van geselekteerde skole 1, 2, 3, 4 en 5 respektiewelik



Spreekbeurt van die spesifieke deelnemer(s) gedurende 'n onderhoud word as 'n eenheidsnommer by die hantering van uittreksels uit die data aangedui. In Tabel 4.4 word twee voorbeelde van die hantering en beskrywing van die data weergegee:

TABEL 4.4: HANTERING EN BESKRYWING VAN DATA

Kode	Data-bron
FGSOS 3:26 D.2	Fokusgroeponderhoud met SOS-kernlede by skool 3, gedurende die 26 ste spreekbeurt met deelnemer 2.
SOSKO 2:45	Individuele onderhoud met die SOS-koördineerder van skool 2, gedurende die 45 ste spreekbeurt.

Vyf hooftemas en twee-en-twintig subtemas het tydens die verwerking van rou data na vore gekom. Hierdie hooftemas en subtemas word in Tabel 4.5 weergegee.

TABEL 4.5: GEÏDENTIFISEERDE TEMAS EN SUBTEMAS MET BETREKKING TOT DIE DOELTREFFENDHEID VAN DIE SOS VIR ONDERRIG EN LEER

Tema (T)	Subtemas (ST)
1. DOEL EN BELEID	1.1 Beleid: ekstern en intern 1.2 Doel - identifisering - hulpverlening - koördinerings
2. SAMESTELLING	2.1 Grootte van SOS 2.2 Kern- en tydelike lede 2.3 Kundigheid en ervaring 2.4 Persoonlike eienskappe en interpersoonlike dinamiek 2.5 Kontinuiteit van kernlede
3. INFRASTRUKTUUR EN HULPBRONNE	3.1 Hulpbronne: onderrig, leerstof en leeromgewing 3.2 Fondse en vervoer
4. WERKSWYSES EN PROSEDURES	4.1 Oriëntering en opleiding 4.2 Rol en funksieverdeling 4.3 Vergadertye, roosters en tydskedules. 4.4 Verwysingsprosedures 4.5 Monitering en self-evaluering
5. HULPVERLENING	5.1 Gesindhede en ingesteldheid



Tema (T)	Subtemas (ST)
A. HULPVERLENING AAN LLOH	5A.1 Groepsgrootte vir hulpverlening 5A.2 Rooster en tydskedule vir hulpverlening 5A.3 Rol en funksie van: <ul style="list-style-type: none">- LO- Opvoeder- Ouer/versorger- Distrik- Gemeenskap
B. HULPVERLENING AAN OPVOEDER	5B.1 Identifisering van hulpverleningsbehoefte 5B.2 Ontwikkeling en implementering van hulpverleningstrategieë
C. HULPVERLENING AAN OUER/ VERSORGER	5C.1 Identifisering van hulpverleningsbehoefte 5C.2 Ontwikkeling en implementering van hulpverleningstrategieë

Bogenoemde vyf geïdentifiseerde hooftemas, naamlik doel en beleid, samestelling, infrastruktuur en hulpbronne, werkswyses, prosedures en hulpverlening aan LLOH, opvoeder en ouer/versorger, toon 'n noue wisselwerking met mekaar binne 'n interaktiewe konteks. Hierdie temas word in twee groepe verdeel. Die eerste groep temas word beskou as die groep wat die proses van dienslewering deur die SOS voorafgaan en/of ondersteun, naamlik: die doel en beleid; samestelling en infrastruktuur en hulpbronne. Die tweede groep temas word beskou as die groep wat die operasionele deel van die SOS (die SOS in aksie) onderskryf, naamlik: werkswyses, prosedures en hulpverlening aan die LLOH, opvoeder en ouer/versorger. Gedurende die analisering en interpretasie van die data, is praktiese uitdagings geïdentifiseer wat 'n belangrike invloed op die evaluering van doeltreffendheid uitgeoefen het. Die evaluering van die doeltreffendheid van die SOS is gedoen aan die hand van kriteria wat spesifiek vir dié doel ontwerp is (vgl 4.7).

4.4 ASPEKTE TER ONDERSTEUNING VAN DIE DOELTREFFENDE FUNKSIONERING VAN DIE SOS

Vir die doeltreffende funksionering van die SOS is die doel en beleid, samestelling, die infrastruktuur en hulpbronne in ag geneem.



4.4.1 DOEL EN BELEID

Die SOS as 'n interne ondersteuningspan in 'n inrigting, se hoofdoel is die koördinerende van ondersteuningsdienste vir LLOH, opvoeders en ouers/versorgers om sodoende leer- en ontwikkelingstoornisse by LLOH te voorkom, te verwyder of op een of ander wyse daarvoor te kompenseer (vgl 2.2.2). Om hierdie doel te bereik is die suksesvolle instelling en instandhouding van die SOS van wesenlike belang. Voldoende inligting oor die duidelike en praktiese uitvoerbare doelstellings van die SOS is uiteraard belangrik vir doeltreffendheid. Dit is egter net so belangrik dat SOS-lede voldoende ingelig moet wees oor hierdie doelstellings. Derhalwe behoort daar weldeurdagte interne SOS-beleidsdokumente te wees om die visie en doelstellings van die inrigting daar te stel. Verder is dit ook belangrik dat SOS-lede die doelstellings op 'n praktiese wyse binne die milieu van hul eie skool én omgewing sal kontekstualiseer. Waar leemtes bestaan, behoort toepaslike oriëntering plaas te vind.

Data-analise van die gestruktureerde vraelyste toon dat vier van die skole wel die nasionale sowel as die provinsiale beleidsdokumente oor inklusiewe onderwys en die SOS ontvang het. Die SOS-lede van dieselfde vier skole is bewus van en toon kennis in die inhoud van die beleidsdokumente. Hierdie inhoud is op verskillende maniere aan hulle oorgedra (vgl 4.5.1). Deelnemers van een skool het aangetoon dat geen beleidsdokumente ontvang is nie en dat die inhoud nie aan die SOS-lede bekend is nie. Verder het 'n deelnemer aangetoon dat ouers dikwels nie bewus is van die doel en funksie van die SOS is nie (vgl Tabel 4.9). Al vyf skole se deelnemers het aangetoon dat 'n interne beleid betreffende die SOS in hul skole bestaan en dat die SOS-lede wel daarvan kennis dra. Tabelle 4.6 en 4.7 toon die antwoorde van toepaslike vrae uit die gestruktureerde vraelys soos deur die SOSKO's van die vyf skole ingevul sowel as verdere inligting ingewin deur die navorser met die deurgaang van beskikbare interne beleidsdokumente en vorms by drie van die vyf skole.



TABEL 4.6: 1.1 BELEID: EKSTERN EN INTERN (Databronne:GV 1, 2, 3, 4 & 5)

Eksterne beleid

Vraag- nommer	Gestruktureerde vraelys	GV1	GV2	GV3	GV4	GV5
11.	Besit u al die beleidsdokumente wat handel oor IO en die implementering van die SOS?	Nee	Ja	Ja	Ja, ons het dit ontvang en elke opvoeder weet wat sy rol is	Ja
12.	Is die SOS-lede bewus van die inhoud van die beleidsdokumente?	Nee	Ja	Ja	Ja, daar was vir hulle afgerol en gesirkuleer	Ja
13.	Verstaan die SOS-lede die inhoud van die betrokke beleidsdokumente?	Nee	Ja	Ja	Ja, hulle verstaan dit, veral die van Witskrif 6	Ja

Interne beleid

Vraag- nommer	Gestruktureerde vraelys	GV1	GV2	GV3	GV4	GV5
14.	Bestaan daar 'n interne beleid ten opsigte van die skool se SOS in u skool?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

TABEL 4.7: INTERNE DOKUMENTASIE

	Dokumentasie
Do 2	<p>Interne beleid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • didaktiese hulp en leerondersteuning • pligstate: didakties en LO • didaktiese hulpmodel <p>Administratiewe vorms:</p> <ul style="list-style-type: none"> • klasopvoeder-intervensies • inname-vraelys • ouerbrief • TST-intervensievorm • departementele verwysingsvorm
Do 3	<p>Interne beleid: Gifted child, remedial teaching, Draft policy: LLOH</p> <p>Interne administratiewe vorms:</p> <ul style="list-style-type: none"> • identifisering van LLB: opvoeder



	<ul style="list-style-type: none">• prioriteitsverwysingsvorm• ouertoestemmingsvorm vir verwysing na TST Teachers Support Team• TST-verwysing• terugvoer aan ouers oor TST• kennisgewing aan opvoeder oor ouer-onderhoud• kennisgewing aan opvoeder oor TST-bespreking van LLB• remediërende ondersteuningsvorm
Do 4	Interne beleid en prosedures Interne administratiewe vorms: <ul style="list-style-type: none">• aanmeldingsvorm van opvoeder aan LO• vorm met inligting deur opvoeder aan SOS (intervensies wat toegepas is)• intervensie-vorms (Addenda A, B en C)• IOOP-vorm• opsommende leerderprofiel• in kennis stel van en toestemmingsvorm aan ouer• hulp deur LO• algemene waarnemingsvorm• aansoekbrief om plasing in spesiale skool

Wat die doel van die SOS betref, het die data getoon dat deelnemers van al vyf skole die identifisering van LLOH, hulpverlening aan LLOH en die koördineringsproses en die betrokkenes as die primêre doel van die SOS beskou.

Deelnemers beklemtoon ook hulpverlening aan opvoeders en ouers as deel van die SOS-doel, terwyl 'n SOSKO van een skool aangedui het dat dié skool voorkomend te werk gaan. Vir een skool dien die SOS verder as 'n bemerkingsdoel deurdat ouers van LLOH beseft dat dié skool in die behoeftes van LLOH voorsien. Voorafgaande stellings word bevestig deur die data in Tabel 4.8.

TABEL 4.8: 1.2 DOEL: IDENTIFISERING, HULPVERLENING EN KOÖRDINERING

Identifisering
<p><i>Met die informele gesprek tydens pouse word die kind ook sommer onmiddellik geïdentifiseer tussen ons as die groep van 7 OOS-opvoeders¹⁵ en so mm...weet ons daai kind kom aan en ons kan onmiddellik werk met daai kind (FGSOS 1:14 D.2).</i></p> <p><i>En natuurlik dis nou die LO se werk, dis nou by die inklusiewe model. Dis mos nie net kinders met leerprobleme nie maar ook om dié te stimuleer wat ander begaafdhede het (FGSOS 2:8 D.2).</i></p>

¹⁵ Die skole in die Wes-Kaap gebruik die term OOS vir dieselfde ondersteuningspan wat in die studie as SOS bekend staan. Aangesien die data 'n verbatim transkripsie is, word die term OOS in die data behou.



<p><i>It identifies children with problems and that children who need remedial ... (FGSOS 3:53 D.3).</i></p> <p><i>Mm ... dis soos juffrou sê mm ... om die kind vroegtydig te identifiseer. So die doel van die OOS is daar om mm ... seker te maak dat ons nou nie te veel kinders ... identifiseer nie, maar om as soort van 'n sifting (FGSOS 4:4 D.1).</i></p> <p><i>Nou wat ons basies doen is, ons sê die onderwysers in die begin van die jaar om kinders te identifiseer ... 'n ou moet die hele pakket hê. Hy moet daar 'n probleem hê, hy moet 'n leerprobleem hê voor ons hom verwys. So hy moet 'n hele pakket hê (FGSOS 4:22 D.1).</i></p>
<p>Hulpverlening</p>
<p><i>Die doel is om die kind met probleme te help ... (ISOSKO 1:52).</i></p> <p><i>... en kyk hoe kan ons mekaar help. Watter probl ... wat van daardie probleme kan die onderwyser self hanteer en wat van daardie probleme kan ons na die LSEN-juffrou stuur (FGSOS 4:4 D.1).</i></p> <p><i>Ek dink die OOS is daar vir die kinders wat probleme het maar ook om die onderwysers te help (ISOSKO 5:34).</i></p>
<p>Koördinerings</p>
<p><i>So ... die feit dat die OOS nou ... die struktuur nou daar is, maak dat jy iets daaraan moet doen. En so as ek toetse mm ... kry verslae kry van toetse wat kinders afgelê het of wat ook al, dan gee ek ek stuur dit onmiddellik deur vir die LO en die OOS-koördineerder ... Hulle kyk daarna. Hulle koördineer die besigheid (FGSOS 2:6 D.1).</i></p> <p><i>So ek en sy is die OOS-span. Sy's die ... LO en ek is die koördineerder van die hele didaktiese sisteem (ISOSKO 2:8).</i></p>
<p>Algemeen</p>
<p><i>Ek glo die OOS is ook 'n bemerkingsdoel, hoor. Ek gló dit. Ek gló dit. Want 'n mens kan sien watter produkte jy selfs in die middel van die jaar k ... (ISOSKO 2:20).</i></p> <p><i>Ons probeer op 'n meer preventatiewe as 'n causatiewe – ons werk meer voorkomend- (ISOSKO 3:8).</i></p>

Duidelike opvattinge het ook na vore gekom wat betref die doeltreffende implementering van die SOS-beleid. Deelnemers van twee skole beklemtoon die feit dat die omgewing sowel as die beperkte kennis van sommige SOS-lede, opvoeders en ouers 'n deurslaggewende rol speel by die toepassing van die beleid en die doeltreffendheid daarvan kan beperk. Verder word gebrekkige kommunikasie wat betref beleidsake tussen die departement en die SOS deur deelnemers van twee skole betreur, terwyl een skool meer gespesialiseerde tydsbenutting as SOS-lid voorstaan. Ondersteunende data verskyn in Tabel 4.9.

TABEL 4.9: 1.2 PRAKTIESE UITDAGINGS: DOEL

<p>Toepassing van beleid</p>
<p>Omgewingsbeperking</p>
<p><i>Maar jy's beperk met jou onderwysers en jy's beperk met jou omgewing en met jou kinders en met jou ouers ook. So jy kan dit nie eintlik soos wat jy dit graag wil doen kan jy dit nie doen nie (ILO 1:6).</i></p>



N: Nie soos die beleid dit voorstel nie? D: Nee, nee nie heeltemal nie, maar ... N: Neem julle die omgewing se omstandighede in ag by die toepassing van die OOS-beleid? D: Ja, ja so dit help nie a .. dat 'n mens gewillig is, een persoon gewillig is nie. Jy moet ander mense hê wat jou kan help. En dit is maar beperk ... (ILO 1:7-10).

Insig

Ja, maar die insig is ook baie beperk van onderwysers, meer die onderwysers en die ouers is natuurlik ... eintlik geen ondersteuning van die ouers se kant af nie (ILO 1:12).

Ja. Dit is, dit is nogal 'n probleem. Ek dink nie die mense weet eintlik regtig nie. Niemand weet eintlik ... PRESIES ... hoe dit (dit=SOS) moet werk nie. En daarom het elke skool se se sy eie ander manier, eiesoortige manier (ILO 1:105).

Ek dink nie dat die ouers weet daar is spesifiek die naam OOS nie. Die ouers wat ons mee kontak het ... ons skryf briewe en meneer teken al die briewe. Ek dink nie hulle besef dit kom van die OOS af nie. Hulle dink dit kom van die skool af (FGSOS 2:38 D.2).

Kommunikasie

The inclusion as promised by the government or what the policy says is that you will get support from outside ... be it with speech and other things ... but it just aren't in place. So they said this would happen and you would get support and ever you need it it would be there. But we all know that it isn't working and isn't happening. So the teacher having to do all these things within an inclusive situation (FGSOS 3:65 D.1).

Nou kom die staat en die staat het mos vir ons eerste gesê van inklusiewe. Ons moet nou die steurnisse leersteurnisse moet ons voortydig identifiseer . Die staat vra wat het ons gedoen van ons kant om daai outjie te help ... ons het die LSEN-juffrou. Ons kom met ál hierdie goed wat hierdie outjie gehelp het. Die einde van die jaar sê hulle vir jou maar daai kind kan nie geslaag het op daardie vlak nie. Al die kinders word getref onder die dieselfde kam. Nou't ek 'n probleem man! Wat sê dit vir my! So dit wat ek nou doen om daardie goed vir die kind te lees ... wat wil hulle eintlik van my verwag (FGSOS 4:10 D.1)?

Die literatuur toon aan dat die *Education White Paper No 6* (DNE 2001:29) sowel as *DNE* (2006:63) die doelstellings van die SOS op nasionale vlak duidelik uiteensit (vgl Hoofstuk 2.4.2). Op provinsiale vlak word die doelstellings van die SOS in die riglyne van die Wes-Kaapse Onderwysdepartement in heelwat besonderhede uitgespel (vgl WKOD 2003) wat verder die SOS se belangrikheid beklemtoon. Daar is ook aangetoon dat ander bronne, waaronder Lazarus *et al* (2003) en Du Toit (1997), die belangrikheid van duidelike doelstellings vir die SOS beklemtoon.

Die kernfunksie van die SOS is die ondersteuning van die onderrig- en leerproses deur doeltreffende identifisering van en hulpverlening by leerhindernisse in 'n interne konteks, soos die skool. Die *Education White Paper No 6* (DNE 2001) en Nasionale konsepdokumente (DNE 2002; DNE 2006) beskou die volgende as sleutelfunksies van die SOS:



- i) Koördineer alle LLOH, opvoeder, kurrikulum en ontwikkelings-ondersteuning in die spesifieke skool deur die SOS met ander strukture en prosesse binne die skool te verbind en moontlike duplisering te voorkom.
- ii) Identifiseer institusionele behoeftes met die klem op veral leer-hindernisse wat by LLOH, opvoeders en kurrikulum voorkom.
- iii) Ontwikkel strategieë om die leerbehoefte en hindernisse aan te spreek. Daar behoort veral op opvoedersontwikkeling, ouers/versorgers-ondersteuning en konsultasie gefokus te word.
- iv) Inkorporeer hulpbronne, waaronder menslike hulpbronne en onderrighulpbronne sowel as metodes en programme van binne en buite die instansie om die behoeftes en hindernisse aan te spreek.
- v) Monitor en evalueer die spanwerk van die SOS binne 'n spesifieke raamwerk.

Die *Education White Paper No 6* (DNE 2001:29), Lazarus *et al* (2003:55-56) en die *DNE* (2006) beklemtoon verder dat die ouers/versorgers van LLOH sowel as spesialiste uit die gemeenskap, die distriksondersteuningspanne en hoëronderwysinstellings by die hulpverleningsproses betrek behoort te word. Du Toit (1997:155) ondersteun hierdie sleutelfunksies maar voeg by dat die SOS ook verantwoordelik is vir die verfyning van die beleid wat betref onderrig en leer binne die instansie terwyl Landsberg (2005:67) en die Wes-Kaapse Onderwysdepartement (WKOD 2003:3) die beplanning van voorkomende strategieë en programme as deel van die SOS se kernfunksies beskou. Die *Gautengse Onderwys Departement* (GDE 2004b) en die *Opleidingshandleiding van Distrik Tswane Suid* (GDE 2003) sowel as die nasionale konsepdokumente (DNE 2002, DNE 2006) beklemtoon verder die SOS se betrokkenheid by die opleiding van opvoeders.

4.4.2 SAMESTELLING VAN DIE SOS

Met die analisering van die data het duidelike subtemas na vore getree wat betref die samestelling van die SOS. Subtemas wat geïdentifiseer is, is onder andere die aantal SOS-kernlede, die “hoekom”, “wie” en “wanneer” van tydelike spanlede sowel as die belangrikheid van kundigheid en ervaring by spanlede. Verder is persoonlike en interpersoonlike kenmerke van 'n suksesvolle SOS-lid en die kontinuïteit van spanlede as subtemas beskou.



Vyf skole handhaaf verskillende benaderings wat betref die samestelling van die SOS. Wat die aantal SOS-lede betref word drie benaderings onderskei. Die SOS bestaan uit die hele personeel of slegs uit groepe van een tot vier of van vier tot nege lede. Een skool betrek alle personeellede terwyl die oorblywende vier skole 'n duidelike samestelling-struktuur van SOS-lede toon. Twee van die skole funksioneer met 'n groep van twee tot vier spanlede, terwyl die oorblywende twee se SOS uit vier tot nege lede bestaan. Verteenwoordigende voorbeelde in Tabel 4.10 illustreer die aantal SOS-lede soos aangetref in die vyf skole.

TABEL 4.10: 2.1 GROOTTE VAN SOS

Aantal SOS-lede
Alle Personeellede
<i>Ons het die skoolhoof. Dan het ons drie Gr 1 onderwyseresse, vier Gr 2 onderwyseresse en drie Gr 3 onderwyseresse en dan myself. Ons is altesaam 12 op die OOS. Ja die hele personeel is op (ISOSKO 5:22).</i>
1-4 lede
<i>Ek is skoolhoof, die LO en die koördineerder wat aangewys is. Basies almal van ons, want ons is 'n mm ... klein groepie, klein skooltjie ... (FGSOS 1:20 D.1). Basies bestaan ons OOS-span uit die Leerondersteuner en ek self. Somtyds kom die skoolhoof ook by (ISOSKO 2:6).</i>
4+ lede
<i>Ons onderhoof is hier. Sy is in graad 3. Dan het ons een van graad 1 en een van graad 2 en dan ek en my kollega en dan gewoonlik die onderwyseres wat kom (ISOSKO 3:24). ... ons is 9 met meneer (hoof) ingesluit. Ons is een uit elke graad (ISOSKO 4:22).</i>

Die redes vir die aantal SOS-lede per skool kom duidelik in die data-analise na vore. Vir die insluiting van alle opvoeders in die SOS, benadruk een skool dat volgens die hoof alle opvoeders kennis moet dra van mekaar en van die leerders en mekaar behoort te akkommodeer om 'n bydrae te lewer in SOS-sake. Die grootte van die skool word ook as rede vir die insluiting van alle opvoeders in die SOS aangegee. Verder beklemtoon deelnemers van twee skole die feit dat indien die SOS groot is, dit moeilik is om gereeld vergaderings te hou aangesien die meeste opvoeders by 'n besige buitemuurse program betrokke is.

Een van die skole gebruik slegs twee SOS-lede. Die rede hiervoor is volgens die SOSKO dat dit meer hanteerbaar is, ongemaklikheid in die SOS voorkom en dat dit makliker is om saam



te stel. Volgens die SOSKO behoort kernlede verder oor sekere persoonlikheidsienskappe te derhalwe verkies sy om met 'n klein SOS te werk. Die nie-beskikbaarheid van personeellede om as SOS- kernlede betrokke te raak, is ook as 'n rede vir die keuse van 'n klein SOS geopper. Tabel 4.11 dui sommige redes aan vir die keuse van die grootte van die SOS in die vyf skole.

TABEL 4.11: 2.1 REDES VIR KEUSE VAN GROOTTE VAN SOS

Aantal SOS-lede
Alle personeellede
<i>Die hoof se rede daarvoor is dat ons almal kan kennis dra van mekaar en van die kinders sodat ons mekaar kan akkommodeer binne die skool (ISOSKO 5:22).</i>
1-4 lede
<i>... om die OOS-span te groot te hê is te lomp en aan die anderkant moet 'n mens ook die hart daarvoor hê. Jy moet die lus daarvoor hê. Jy moet die aanvoeling daarvoor hê. En ek en die LO het besluit ons is goed bevriend en ons verstaan mekaar baie goed en ons stelsel. So ek en sy is die OOS-span. Sy's die ... LO en ek is die koördineerder van die hele didaktiese sisteem (ISOSKO 2:8).</i>
4+ lede
<i>Gewoonlik kry ons wonderlike insette van die lede aangesien die groep nie te groot of te klein is nie. Dit stimuleer die denke en help dat ons die beste oplossings vir die probleme kan bespreek en vind (ISOSKO 3:24).</i>

Verder bring die data praktiese uitdagings aan die lig wat betref die aantal SOS-lede.

Sommige deelnemers wys daarop dat indien al die personeellede deel van die SOS uitmaak, dit die probleemoplossingsproses kan bemoeilik en die fokus binne vergaderings vanaf spesifieke na meer algemene probleme kan verskuif. Tog beskou sommige deelnemers die insluiting van al die personeellede as 'n positiewe instelling aangesien dit as 'n leerproses vir alle personeellede kan dien. Die aanstelling van meer LO's in die SOS word as 'n prioriteit by een van die skole beskou. Tabel 4.12 onderskryf die aannames van die deelnemers wat betref bogenoemde praktiese uitdagings.

TABEL 4.12: 2.1 PRAKTIESE UITDAGINGS: GROOTTE VAN SOS

Aantal SOS-lede
Alle personeellede
<i>... en dan kom die hele ... na die skool verby is kom hulle bymekaar en dan praat ons oor</i>



probleme. Maar ek het dit nog ervaar dat hulle oor algemene probleme praat. Hulle praat nie eintlik spesifiek oor 'n sekere kind wat hulle bespreek nie (ILO 1:50).

Ek dink ook ons kan meer van die personeel betrek. Ons het nou een uit elke graad uit. Maar as ons die hele personeel kan betrek, sal dit regtig waar uitstekend wees. En m ... almal kan dan van almal leer (ISOSKO 4:78).

1-4 lede

The ideal situation would be to have another remedial teacher. But the more you have the more you want (IOU 2:24).

Die SOS funksioneer hoofsaaklik deurdat die kernlede die besluite neem en die span organiseer. Alhoewel twee skole se SOS uit die hele personeel bestaan, word 'n duidelike SOS-kerngroep tog waargeneem. Hierdie SOS-kerngroep bestaan hoofsaaklik uit die SOSKO, LO en die hoof. Die data toon dat alhoewel een van die skole 'n groot skool is, die SOS-kern slegs uit twee lede bestaan, naamlik die SOSKO en LO. 'n Groter SOS-kerngroep word in twee ander skole gevind en is saamgestel uit die LO wat gewoonlik as SOSKO optree, departementshoofde van fases en standerdhoofde wat leiersposisies in die skool beklee. Die aantal SOS-kernlede in dié skole wissel van vyf tot nege. Verder is die hoofde van vier skole deurgaans betrokke as SOS-kernlede terwyl die hoof van een skool die funksionering van die SOS in die hande van die SOSKO oorlaat. Tydelike SOS-lede word op die SOS-kern gekoöpteer na gelang die tipe hindernis wat hanteer word.

Data uit die gestruktureerde vraelyste en onderhoude toon dat die SOS in al vyf skole 'n assesseringskomiteelid sowel as 'n leerondersteuningsbronnekomiteelid as kernlid besit. Die gestruktureerde vraelys van drie skole het ook aangetoon dat 'n SOS-kernlid deel van die skool se beheerliggaam is en dat die skoolbeheerliggaam by die SOS betrek word indien nodig. Tabel 4.13 toon van die verbatim transkripsies betreffende die SOS-kernlede terwyl Tabel 4.14 die vrae en antwoorde van die gestruktureerde vraelys betreffende die assesserings- en leerondersteuningsbronnekomiteelid verskaf.

TABEL 4.13: 2.2 SOS-KERNLEDE

Lede van SOS-kerngroep
SOSKO/LO/Hoof
<i>Ek is skoolhoof, die LO en die koördineerder wat aangewys is (FGSOS 1:20 D.1). Basies bestaan ons OOS-span uit die LO en ek self. Somtyds kom die skoolhoof ook by (ISOSKO 2:6).</i>



<i>Ek (ek=SOSKO) is deel. Ek is die koördineerder van die OOS-span (ISOSKO 4:12).</i>
SOSKO/LO/gekose personeel
<i>At the moment our EST is the two remedial ladies and two HOD's. At least we've got representation in the classrooms and know how things are changing ... as well as our deputy head who's in grade 3 as well. We're having also representation from within the grade as to what we particularly find in grade 1 a problem (FGOP 3:25 D.1).</i>
<i>Ons onderhoof is hier. Sy is in graad 3. Dan het ons een van graad 1 en een van graad 2 en dan ek (ek=SOSKO) en my kollega en dan gewoonlik die onderwyseres wat kom (ISOSKO 3:24).</i>
<i>Onse OOS-span is ... ons is 9 met meneer (hoof) ingesluit. Ons is een uit elke graad (ISOSKO 4:22).</i>
Beheerliggaam
<i>N: Is there a member of the EST on the SGB? D.1: Yes. She does give feedback on the work of the EST on their meetings (FGSOS 3:41-42 N, D.1).</i>
<i>Ja daar is van die OOS-spanlede wat op die Beheerliggaam is maar dis net een van die onderwysers ... Hulle albei is op die beheerliggaam en die OOS. Daar is 'n skakel, definitief (ISOSKO 4:60).</i>

TABEL 4.14: 2.2 ASSESSERINGS- EN LEERONDERSTEUNINGSBRONNEKOMITEELID (Bronne: GV 1,2,3,4,5)

Vraag	Antwoord
Is 'n lid van die skool se assesseringskomitee ook 'n OOS-lid?	5 skole antwoord "Ja" (GV 1,2,3,4,5:3)
Is 'n lid van die skool se leerondersteuningsbronnekomitee ook 'n OOS-lid?	5 skole antwoord "Ja" (GV 1,2,3,4,5:4)

Praktiese uitdagings is gedurende data-analise geïdentifiseer wat betref die samestelling van die SOS-kernlede. Deelnemers van drie skole stel voor dat die SOS-kerngroep uitgebrei word deur die aanstelling van 'n addisionele LO by elke skool. Verder word die rol en betrokkenheid van een hoof as "afwesige" SOS-kernlid by 'n skool sowel as die betrokkenheid van die skoolbeheerliggaam in SOS-sake, geopper. Tabel 4.18 beskryf genoemde kwessies.

TABEL 4.15: 2.2 PRAKTIESE UITDAGINGS: SOS-KERNLEDE

SOS-Kern
SOSKO/LO/Hoof
<i>Ek sou baie graag wou hê dat die hoof meer sou belangstel (ISOSKO 3:60).</i>
<i>Ek sou sê mm ... as ek nog iemand kon bykry. Mm ... ek sou miskien een van die onderwysers wou</i>



by mm ... of iemand wat een keer 'n maand ekstra saam met my werk. Dat ons ons ons mm ... ons werklading nie so so so "hecktick" kan wees nie en dat ons lekker gou-gou dingetjies kan agtermekaar kry. Mm ... en dat ons en dat ons ... Dat alles nie op my en ook aan die einde van die dag op net die onderwysers afkom nie. Jy weet dit is is is ... dit is nogal dit kan kan soms druk gaan (ISOSKO 5:96).

SOSKO/LO/gekose personeel

Die LO bedien verskillende skole en reis rond. My pos is 'n interne reëling (ISOSKO 3:4).

Skoolbeheerliggaam

Die beheerliggaam vind ons het nie altyd tyd nie, want dit is almal mense wat werk en hulle het nie tyd om 1 uur hier te kom sit nie. Hulle het nie rêrig belang hierin nie, want ons het hulle genader en hulle het gesê ag julle weet wat julle doen. Ons vertrou julle. Gaan aan (ISOSKO 3:26).

Maar ek ek dink nogal die beheerliggaam behoort te weet en kennis te dra want baie keer ... dan ... is daar 'n onderwyser wat aangekla word van wangedrag en die ouers hardloop deesdae mos baie gou met 'n storie koerante toe of Dept. toe of selfs na die beheerliggaam.

Dat hulle al voorbereid kan wees daar... sal miskien 'n saak kom wat hulle aandag gaan geniet (FGSOS 5:77 D.2).

Tydlike SOS-lede word ook in die samestelling van die SOS betrek wanneer die behoefte aan kundiges of betrokkenes in die geïdentifiseerde terrein ontstaan. Tydelike lede word beskou as spesialis deelnemers wat slegs vir 'n bepaalde tydperk as deel van die SOS funksioneer totdat die gewenste doelstelling(s) met hulpverlening bereik is. Met data-analise het dit geblyk dat al vyf skole die verwysende opvoeder as 'n primêre tydelike deelnemer in die SOS beskou wat betrek moet word. In die twee skole waar die hele personeel op die SOS dien, is die verwysende opvoeder reeds deel van die SOS. Verder word die rol van die ouers/versorgers as tydelike deelnemers in die SOS deur deelnemers van vier skole beklemtoon. Hierdie skole gebruik ouers ook as klashulpe en assistente. Ander tydelike deelnemers aan die SOS is deur deelnemers van al vyf skole geïdentifiseer as multi-dissiplinêre spanlede, waar die ondersteuningsdienste van die distrik (bv die LO, sielkundiges, skoolklinieke) asook gemeenskapslede betrokke raak. Laasgenoemde groep sluit eksterne sielkundiges, maatskaplike werksters, kerkgenootskappe, klasassistente (fasiliteerders) sowel as taal- en spraakterapie-studente in. By twee van die skole word daar gebruik gemaak van 'n voltydse didaktiese span bestaande uit sekere opvoeders wat die SOS bystaan in die hulpverlening aan LLOH. Verteenwoordigende transkripsie-voorbeelde wat handel oor tydelike SOS-lede word in Tabel 4.16 weergegee.



TABEL 4.16A: 2.2 TYDELIKE SOS-LEDE

Tydlike SOS-lede
Klasopvoeder
<p><i>Die twee ouers was teenwoordig, die skoolhoof, ek en die klasonderwysers. Ons betrek altyd die klasonderwysers ook. Dat ons 'n span is as ons die probleem benader. Dis altyd 'n span (FGSOS 2:17 D.2).</i></p> <p><i>Die klasjuffrou bespreek dit dan op die EST-vergadering (ISOSKO 3:12).</i></p> <p><i>But we also speak at grade level. We have a grade meeting at least once a week ... if not every second week. We will discuss these children at that particular time. Especially that child... you know you get that gut feeling but you don't quite know which avenue to follow. And then you pick each other's brains. So there are six brains working together first (FGOP 3:15 D.1).</i></p>
Klashulp/assistent/fasiliteerder
<p><i>Elke dag is daar, toe kom daar 'n vroujie in wat die pre-primêre meneer help met sy ... kindertjies toe sy... 'n ou ex- pre-primêre juffrou (ILO 1:36).</i></p> <p><i>We were waiting for a placement in a more suitable school and therefore she had a permanent aid in the classroom ... an aid paid by the parents (FGSOS 3:60 D.2).</i></p> <p><i>Ja baie en ons maak baie gebruik van ouers. Ons het 'n hele leessisteem, hulle noem dit RIP waar die ouers inkom en vir die kinders eenvoudige leeswerk buitekant met die kinders doen (ISOSKO 3:42).</i></p> <p><i>Ons moedig hulle (hulle=ouers) ook aan om te kom toesig hou om gewoon te raak aan die idee van die klassituasie en om die dissipline wat wat gepaard gaan in die klas (FGSOS 4:41 D.2).</i></p>
Didaktiese hulpspan
<p><i>Daar's agt van hulle (hulle=opvoeders) in die didaktiese span (FGSOS 2:8 D.1) (ISOSKO 2:8).</i></p> <p><i>Die verskillende onderwysers in Graad 1's wat die namiddag opleiding (opleiding=hulp aan LLOH) gee, hulle deel hulleself op. Ons het van elke graad, ses klasse (ISOSKO 3:10).</i></p>
Ouers/Versorgers
<p><i>Ons kry die mamma in en afhange van die mamma of sy die vermoë het en of sy tyd het, baie keer kry ons die nasorg-ouers in wat die huiswerk doen, kry ons so iemand in en sê doen dit en dit solank met die kind. Dan gee ek vir haar 'n program vir die kind wat sy of die mamma by die huis doen totdat die kind by my (my=LO) uitkom (ISOSKO 3:14).</i></p> <p><i>Dan is dit ook my taak om die ouers in te kry en hulle voor te berei en te sê gaan na die skole toe. Gaan stel ondersoek in en gaan kyk en praat met jou kind. Die onderwysers het ook teen daardie tyd die ouers al baie goed voorberei (ISOSKO 3:30).</i></p> <p><i>Mm ... en ons het nou al hulle ouers, van hulle ouers ingekry sodat hulle toestemming kan gee dat ek met die kinders werk, want ek is nou strenger hierdie jaar 'n bietjie dat ons eers ... die ouers moet ingelig word waaroor dit gaan en so meer (ISOSKO 5:48).</i></p>
Distrik
<p><i>Hy was getoets deur die skoolsielkundige en die juffrou wat vir hom verlede jaar gehad het, het vir my ingelig om te sê dat die skoolsielkundige sê dat hy moet tien jaar oud wees voordat hulle vir hom na 'n spesiale skool toe kan verwys (ISOSKO 1:6).</i></p> <p><i>Daai hele hele multi-dissiplinêre span. En dan het ons ook nog die voordeel dat ons nog 'n skoolkliniek het wat in werkende toestand is. En die skoolkliniek mm ... en daar het ons ook 'n skoolsielkundige wat ook 'n vriend van ons skool is. Jy kan hom enige tyd skakel met enige</i></p>



probleem. Hulle mm ... het dan nou ook multi-disiplinêre ook hulle hulle maatskaplike werksters (ISOSKO 2:18).

My LSEN fasiliteerder wat ook, ek en sy en die skoolsielkundige werk nou saam. So ons kry goeie hulp van die OBOS af. Ek kry goeie hulp van die OBOS af. Ek kan nie kla oor die OBOS se hulp van hulle kant af nie (ISOSKO 4:10).

... van die multi-funksionele span van die distrik is, is vir my fantasties, want ek het baie kom leer van hulle bv. waar ek saamwerk met die skoolsielkundige, die fasiliteerder vir gehoor ... Ons werk lekker saam. Mm ... luister en taal is ook die twee dames by die OBOS Noord (ISOSKO 5:4).

Gemeenskap

Ja, hulle is opgeleide mense die gesondheidsmense. Ek dink omdat hulle taak veel meer is en hulle verbonde aan die daghospitaal of kliniek is kan hulle nie altyd kom nie. Hierdie jaar het ons ook die spraakterapie-studente van die Universiteit (FGSOS 1:58 D.1).

Daarom is die ... die sop wat die kinders kry... die tannies wat hierso kom, die brood wat nog Woensdae afgelewer word, die lekker vars worsbroodjies, belangrik (FGSOS 1:83 D.1).

Ons het nou die JOT onderwysers. Die JOT onderwysers is JESUS OUR TEACHER. Nou die twee N G Kerke in die dorp betaal uit en uit hierdie mense se salarisse. Hulle hanteer die religie en die tipe dinge met die kinders en bou 'n verhouding met die kinders op. En die kinders sal ook met hulle oor persoonlike probleempies en goed gesels wat ook 'n versorging is. Wat ook eintlik ...eintlik deel van hierdie OOSspan is (FGSOS 2:62 D.1).

En dan het ons mm... sielkundiges hier in die dorp... Sielkundiges, opvoedkundige sielkundiges, hulle kinders was almal in ons skool. Hulle was ook destyds die skoolsielkundiges (ISOSKO 2:14).

Ons het baie nou skakeling ook met ander professionele mense wat baie dikwels hiernatoe kom en dan probleme saam multi-dissiplinêr bespreek waar ons idees uitruil. Ek kry dit ook dat die familie-advokate ons al begin vertrou en vir ons nie net 'n verslag vra nie maar dat hulle ons kontak en hier met ons kom praat en sê wat kan ons doen met die toekoms van hierdie kind (ISOSKO 3:18).

Die polisie was vanoggend weer hier. Hulle het 'n praatjie gehad oor seksuele molestering saam met die kinders. So ons almal hierdie mense wat inkom. Hulle kry vir hulle mm ... die mense van mm ... wat's dit nou ... Life Line. Hulle kom ook met die outjies praat. Ons kry die klinieksuster wat die kinders kom bewus maak van hulle liggaam. Ons kry die dametjie in, hier was nog 'n dametjie van mm ... is dit nou 'n Rape Can, die mense ook wat ook oor seksuele molestering praat. Hulle kom almal hierin (ISOSKO 4:48).

Tabel 4.16b bied 'n oorsigtelike beeld van tydelike SOS-lede wat deur die vyf skole vir bepaalde tydperke betrek word.

TABEL 4.16B: 2.2 TYDELIKE SOS-LEDE (Databronne: IO'e & FGO'e 1,2,4,5)

Tydlike SOS-lede	Aantal skole wat gebruik maak van tydelike SOS-lede
Klasopvoeders	5 skole
Ouers	5 skole
Multi-dissiplinêre span: Distrik	5 skole
LSEN-fasiliteerder	5 skole



Tydlike SOS-lede	Aantal skole wat gebruik maak van tydelike SOS-lede
Skoolsielkundige	5 skole
Skoolkliniek	5 skole
Gemeenskapsbetrokkenheid:	
Privaat Sielkundiges	2 skole
Maatskaplike werksters	5 skole
Klas-assistente	4 skole
Kerke	5 skole
Gesinsadvokate	1 skool
Taal- en spraakterapie studente	1 skool

Praktiese uitdagings wat betref tydelike SOS-lede is ook deur deelnemers van twee skole geopper. Dié deelnemers ondersteun die instelling van opgeleide klashulpe/assistenten/fasiliteerders (teacher aids) om die klasopvoeder in die onderrig van die LLOH te ondersteun. 'n Deelnemer van een skool bevraagteken egter die hulp van ouers as klasassistenten in die klas, aangesien probleem-situasies daardeur kan ontstaan. Die rede vir die onbetrokkenheid van die skoolbeheerliggaam by SOS-werksaamhede word deur een deelnemer as 'n gebrek aan tyd beskou. Twee deelnemers beklemtoon verder ouers se onbetrokkenheid by die onderrig van LLOH wat weer opvoeders se verantwoordelikhede beïnvloed. Tabel 4.17 bied verbatim transkripsies van die toepaslike data.

TABEL 4.17: 2.2 PRAKTIESE UITDAGINGS: TYDELIKE LEDE

Klashulp/Assistente/Fasiliteerder
<i>Ek weet daar is skole wat praat van 'n fasiliteerder. Ek hou van die teachers aid. Wat ons ook moet doen ... wat ons in ons land ... moet begin mm ... doen is om teachers aids in ons klasse te kry (FGSOS 2:75 D.1).</i>
<i>Ja. Dan kan jy daai persone (daai persone=teachers aids) oplei en sê: “Kyk, doen die met daai kleinding so. Ek gaan aan met hierdie maar ek kom terug en dan kom kyk ek. Dit is ons oplossing (FGSOS 2:77 D.1).</i>
<i>... jy weet van ons omgewing, moet jy baie versigtig die ouers kies as jy hulle as teachers aids wil gebruik. Dit plaas die juffrou in 'n baie moeilike situasie ook so, maar dis iets waaraan ons beweeg. Dit gaan nie baie ver nie en in ons beplanning gaan ons die teachers aids nog instel (FGSOS 2:79 D.1).</i>
<i>'n Klas-assistent sou my taak soveel lekkerder en makliker gemaak het. Sodat ek nou miskien kon konsentreer op daai spesifieke ... groep kinders wat mm ... probleme en agterstande het (FGOP 4:63D1).</i>



Skoolbeheerliggaam
<i>Die beheerliggaam vind ons het nie altyd, want dit is almal mense wat werk, en hulle het nie tyd om 1 uur hier te kom sit nie. Hulle het nie rêrig belang hierin nie, want ons het hulle genader en hulle het gesê ag julle weet wat julle doen. Ons vertrou julle. Gaan aan (ISOSKO 3:26).</i>
Ouers/Versorgers
<i>dan ... is die ouers nie hier nie. Die ouers het net nie hul daaraan gesteur nie. En dan moet 'n ouer saamgaan om te teken. En dan moet ek die ouers gaan soek in die in die ... plase. Plase. En dan ry en ouers gaan soek (ILO 1:57).</i>
<i>En die ouers wie jou klaar maak vir wie jy wil rêrig gesels ... mm in verband met hul kinders se vordering of gedrag of wat ook al, hulle kom nie (FGSOS 4:27).</i>

Die deelnemers van die vyf skole wys daarop dat 'n SOS-kernlid gekwalifiseerd en opgelei behoort te wees en/of oor die nodige kennis en ervaring behoort te beskik om leiding in die onderrig en leer van die LLOH te gee. Die siening word bevestig deur die SOS van vier skole waar die SOSKO en van die SOS-lede in leerondersteuning gekwalifiseerd is. Waar kundigheid by SOS-kernlede ontbreek, word kundige tydelike deelnemers by die SOS betrek (vgl Tabel 4.16b). Verder beklemtoon die deelnemers ook die belangrikheid van tydelike spesialis SOS-lede vir die ondersteuning en hulpverlening van LLOH, opvoeders en ouers.

Die data toon verder dat al vyf skole oor baie ervare onderwyspersoneel beskik wat op die SOS as kern- en tydelike lede dien. Deelnemers van vier skole beskou hul ervaring as 'n sterkpunt in die funksionering van die SOS. Verteenwoordigende transkripsie-voorbeelde wat handel oor kundigheid en ervaring van SOS-lede word in Tabel 4.18 weergegee.

TABEL 4.18: 2.3 KUNDIGHEID EN ERVARING

Kundigheid
Kern spanlede
<i>Ek dink die OOS-span funksioneer baie goed. Die rede dink ek is omdat ons kundige mense het. Ek dink die kundigheid is belangrik (FGSOS 2:6 D.1).</i>
<i>So mm ... sy's (sy's=LO)'n kundige persoon. So sy't baie ondervinding en sy's baie kundig (FGSOS 2:6 D.1).</i>
<i>En intussen het ons ook vir die OOS-koördineerder wat ook 'n remediërende onderwyseres is en wie se passie dit is om mm ... betrokke te wees met kinders met leerprobleme en goed (FGSOS 2:6 D.1).</i>
<i>She's (she=SOS-kernlid) studying "Learners with barriers". It's a part time study. So she's giving us a lot of input (FGOP 3:22 D.2).</i>
<i>Onse sterk punte is ons het baie ... onse onse span is goeie opgeleide mense. Goed opgelei. Van hulle is mense wat in graad 7 nou sit wat eers Junior Primêr gehad het. En ... hulle weet hoe om</i>



daai outjies daar bo te help as daai outjie 'n probleem het. En dit gee vir jou daai lekker gevoel dat jy met mense werk wat wéét hoe om 'n outjie te help. Dis onse sterk punt (ISOSKO 4:68).

Maar ek dink waar dit vir my kom red het is toe ek mm ... besluit het ek wil Spesiale Onderwys gaan doen. Ek is akademies miskien baie verder as die ander ouens ...

(ISOSKO 5:98).

Tydlike spanlede

Ja, hulle is opgeleide mense die gesondheidsmense. Ek dink omdat hulle taak veel meer is en hulle verbonde aan die daghospitaal of kliniek is kan hulle nie altyd kom nie. Hierdie jaar het ons ook die spraakterapie-studente van die Universiteit (FGSOS 1:58 D.1).

En dan het ons mm ... sielkundiges hier in die dorp ... Sielkundiges, opvoedkundige sielkundiges, hulle kinders was almal in ons skool (ISOSKO 2:14).

Daai hele hele multi-dissiplinêre span. En dan het ons ook nog die voordeel dat ons nog 'n skoolkliniek het wat in werkende toestand is. En die skoolkliniek mm ... en daar het ons ook 'n skoolsielkundige wat ook 'n vriend van ons skool is. Jy kan hom enige tyd skakel met enige probleem. Hulle mm ... het dan nou ook multi-dissiplinêre ook hulle hulle maatskaplike werksters (ISOSKO 2:18).

If there is a severe case, we actually pointed people with knowledge from outside (FGOP 3:40 D.1).

Ons het baie nou skakeling ook met ander professionele mense wat baie dikwels hiernatoe kom en dan probleme saam multi-dissiplinêr bespreek waar ons idees uitruil. Ek kry dit ook dat die familie-advokate ons al begin vertrou en vir ons nie net 'n verslag vra nie maar dat hulle ons kontak en hier met ons kom praat en sê wat kan ons doen met die toekoms van hierdie kind (ISOSKO 3:18).

Ervaring

Kernspanlede

So sy't (sy=LO) baie ondervinding en sy's baie kundig (FGSOS 2:6 D.1).

Kyk hy (hy=hoof) is ook 'n baie betrokke man met ondervinding in die onderwys sake (ISOSKO 2:12).

Ek dink dis die ervaring. 'n Mens maak maar die ervaring bymekaar. Praktiese ervaring wat ek (ek=SOSKO) opgedoen het toe ek by die kliniek as remediërende onderwyseres gewerk het (ISOSKO 3:2).

Soos sy (sy=SOS-kernlid) sê sy is 29 jaar in die onderwys, met ál ... die (D 2: ervaring) ervaring, man!! En sy is 'n kindertuin en sy weet mos man die outjie is nie gereed vir graad 8 nie (FGSOS 4:12 D.1).

Ek dink een van die goeie punte wat ek wil noem is, is ervaring. Ons, ons ervaring mm ... help ons en, en, en ons kan teruggaan veral ... en ons en omdat ons gesien word. Ons sien ons self as grondfase-opvoeders. Nie as 'n graad 1 of graad 3 opvoeder nie. En, en, en ons het nou al 'n bietjie ervaring in elke klas gehad, in elke graad gehad (FGSOS 5:83 D.1).

Tydlike spanlede

Want ons het, sonder dat ons m ... die inklusiewe onderrigmodel en die tipe dinge al mm ... dit aktuele goed was, het ons opvoeders al deur ondervinding daai tyd al besef jy kan nie met 'n outjie met 'n leerprobleem of 'n gedragsprobleem in isolasie werk nie (FGSOS 2:6 D.1).

Ek sê vir hulle tussen hulle ses, is daar genoeg ervaring en ondervinding en skerpheid om te weet wat om met die kind te doen (ISOSKO 3:66).

Sommige ouers is betrokke. Jy kan deur jou ervaring sommer sien watter ouers help graag (N: Mm.?) Rêrig, jy kan sien (FGOP 4:38 D.1).



Indien SOS-lede nie oor die nodige kundigheid en ervaring beskik nie, toon die data dat dit spanning, 'n gevoel van ontoereikendheid en depressie kan meebring. Tabel 4.22_onderskryf hierdie gevoelens en ervarings by sommige SOS-lede.

TABEL 4.19: 2.3 PRAKTIESE UITDAGINGS: KUNDIGHEID EN ERVARING

Kundigheid
Kernspanlede
<p><i>Maar die oomblik wanneer die mense (mense=SOS-kernlede) nie die kind ken nie, dan het ek ervaar dat die mense begin onder mekaar te praat. Dan is dit moeilik om hulle terug te kry by wat ons rêrig mee besig is (ISOSKO 3:26).</i></p> <p><i>Ons het nie ... ons het nie formele opleiding gekry nie. Daarom het ek gesê in die begin gesê ons ... Weet niks. Ons het in die donker rond getas en mekaar maar gehelp, want ons het nie formele opleiding gehad nie. Die enigste ... ek kan ook nie sê opleiding want die LSEN-juffrou het nie vir ons opleiding gegee nie (FGSOS 5:62 D.2).</i></p> <p><i>Ek dink by mm ... almal het maar dieselfde tipe probleme. So mm ... wat ek eintlik wil hê is 'n, is 'n ... formele opleidingsessie. Al is dit 'n eendag sessie. So, so my my groot ideaal is dat daar êrens vir ons 'n ... opleidingsessie in die nabye toekoms sal wees (FGSOS 5:82 D.2).</i></p>
Tydlike spanlede
<p><i>Daars geen onderwyser wat sulke ... wat sulke opleiding het nie (IOL 1:32).</i></p> <p><i>We (we=klasopvoeders) don't know how to handle them because we haven't been properly qualified in that direction. She (she=LO) has. She helps us tremendously (FGOP 2:9 D.1).</i></p> <p><i>In an ideal world it would be nice to have a medical doctor at hand, a speech therapist at hand and so on so that you could say it might be that problem and they could say no or yes it's that problem or whatever problem (FGSOS 3:73 D.2).</i></p> <p><i>Die die die probleem is, meneer-hulle (meneer-hulle=klasopvoeders) het nie die die die opleiding gehad wat ons gehad het nie en dit frustrer hulle (FGSOS 4:7 D 2).</i></p>
Ervaring
Kernspanlede
<p><i>I came on to the EST team last year for the first time. And I remember for a very long time needing EST feelings very depressed. Having heard of all these things. And you feel helpless. Now this year I sort of shut it out (FGSOS 3:81 D.2).</i></p> <p><i>Ek het dit ek het dit ook probeer maar wou ... tyd! Nooit! Ek hoor wat juffrou sê, maar tyd by my kant toe ... Ek het al probeer ... Dit werk vir 'n tyd. Daarna as klasonderwyser jy kán nie sonder ervaring nie! Jy benodig 'n spesialis vir daardie (FGSOS 4:6 D.1).</i></p>

Persoonlike eienskappe en interpersoonlike dinamiek wat tipies by 'n doel-treffend funksionerende SOS-lid teenwoordig is, is deur die deelnemers van die vyf skole geïdentifiseer, naamlik pligsgetrouheid, verantwoordelikheid, hardwerkendheid, toewyding, oplettendheid, ingesteldheid, aanvoeling, liefde, geduld en professionele volwassenheid. Interpersoonlike eienskappe wat geïdentifiseer is, is suksesvolle kommunikasievaardighede,



samewerking, betrokkenheid en goeie menseverhoudings wat insluit vertrou, aanmoediging en motivering. Tabel 4.20A gee 'n opsomming van die persoonlike eienskappe en interpersoonlike dinamiek wat deur die deelnemers as belangrik vir 'n doeltreffende SOS-lid beskou word.

TABEL 4.20A: 2.4 PERSOONLIKE EIENSKAPPE EN INTERPERSOONLIKE DINAMIEK

(gekonseptualiseer deur deelnemers)

Dinamiek	Aantal skole wat eienskappe as belangrik beskou
Persoonlik	
Hardwerkendheid/Toegewydheid/ Verantwoordelikheid	5
Liefdevol	4
Ingeligtheid	4
Moniterend	3
Fyn aanvoeling	3
Oplettend/Toon kennis	2
Geïnteresseerd/Kennis opdoen	2
Ingesteldheid t.o.v. SOS	2
Professionele volwassenheid	2
Georganiseerdheid	2
Aanpasbaarheid	2
Geduldig	2
Empaties	2
Passievol	2
Konsekwentheid	1
Beginselvastheid	1
Selfgeldendheid	1
Kreatiwiteit	1
Interpersoonlik	
Goeie menseverhoudings	5
Vertroue	5
Effektiewe kommunikasie	4
Samewerking	3



Dinamiek	Aantal skole wat eienskappe as belangrik beskou
Aanmoediging/Motivering	2
Betrokkenheid	1

Uit Tabel 4.20A blyk dit dat hardwerkendheid, toegewydheid, verantwoordelikheid, ingeligtheid, liefdevolheid, kommunikasie, menseverhoudings en vertrouwe as uitstaande persoonlike en interpersoonlike dinamiek van 'n doeltreffende SOS-lid deur die deelnemers van vyf skole beskou word. Sekere eienskappe word deur sekere skole meer beklemtoon. Die voorafgaande stellings word bevestig in Tabel 4.20B.

TABEL 4.20B: 2.4 PERSOONLIKE EIENSKAPPE EN INTERPERSOONLIKE DINAMIEK

Persoonlike eienskappe
Hardwerkendheid/toegewydheid/verantwoordelikheid
<i>So sy hou nie op nie voordat sy nie absoluut seker is daai kind word gehelp nie (FGOP 2:38 D.2). I think Mrs J is very competent when it comes to coordinating the EST (FGSOS 3:78 D.3). Jy moet hardwerkend wees (ISOSKO 4:2).</i>
Konsekwentheid
<i>... maar ek dink ook dit het te doen met jou konsekwentheid wat jy mee ... en jou ondervinding en jou ervaring (ISOSKO 3:54).</i>
Oplettend/Toon insig
<i>... en dit gaan oor daai oog wat oop is en daai hart wat oop is (ISOSKO 2:68). ... En jy moet insig in verskillende dinge hê, oplettend wees en ... en kan verstaan ... sowel as goed kan diagnoseer is ook baie belangrik (ILO 2:50). ... jy moet juffrou, meer in diepte kyk (ISOSKO 4:72).</i>
Geïnteresseerd/Kennis opdoen
<i>Voortdurende op hoogte van sake bly en dinge bywoon en 'n ewige leerder wees (ILO 2:50). Ons het nou hier 'n span waar hulle rêrig geïnteresseerd is in hierdie kind want hy (hy=SOS) betrek almal (ISOSKO 3:26).</i>
Ingesteldheid ten opsigte van SOS
<i>En ons skoolhoof is natuurlik soos jy sien, sy instelling is totaal reg. Mm ... hy luister na ons probleme. Hy gee vir ons raad. Mm ... sy deur is oop (ISOSKO 2:10). ... aan oor ingesteldheid (ISOSKO 2:68).</i>
Selfgeldendheid
<i>A team of people and they're very professional in the way they're carrying out their job (IOU 2:24).</i>



<p>Kreatiwiteit</p>
<p>Weet jy wat ek by hierdie skool agtergekom het is die opvoeders is kreatief man (ISOSKO 5:98).</p>
<p>Georganiseerdheid</p>
<p>En dit dit ek meen dit is konfidensiële goed. Dis goedjies wat jy baie mooi moet na kyk. Dis goed wat nie mag rondlê nie. Jy moet dit op lêer hou. Jy moet baie mooi daarna kyk en ek is baie, baie presies op dit (ISOSKO 4:64).</p> <p>... want as jy jou tyd nie organiseer nie, as jy nie jou tyd goed kan bestuur nie dan dan val dinge somtyds vir jou bietjie dan het jy dan is jou dag 'n bietjie omgekeer (ISOSKO 5:84).</p>
<p>Aanpasbaarheid</p>
<p>Ek is gewoon aan veranderings omdat ek by die kliniek gewerk het. Omskakeling is nie vir my moeilik nie. My natuur is ook so (ISOSKO 3:34).</p>
<p>Geduldig</p>
<p>Baie geduld met hulle. Waar ons nie geduld het nie, sal sy (sy=hoof) vir ... sal sy vir ons laat stilstaan en sê julle moet dink aan wat die kind deurmaak (FGSOS 5:64 D.2).</p>
<p>Beginselvastheid</p>
<p>As ek vir iemand iets belowe het, dit sal vir my plá tot ek daardie belofte nagekom het. So as iemand vir my vra vir iets, ek help tot net selfs met apparaat. Ek help met alles basies hier in die skool en mm ... vir my is dit maar net 'n plesier, juffrou (ISOSKO 4:20).</p> <p>Ek glo ek is baie ferm. Ek, ek stry nie want ek, ek ... as 'n ou nie sy kant bring nie dan, dan is ek ferm (ISOSKO 5:16).</p>
<p>Liefdevol</p>
<p>Jy moet 'n liefde hê vir wat jy doen (ISOSKO 4:2).</p> <p>Ek sê dit uit myself uit ek is baie lief vir hulle (hulle=LLOH). Ek is baie liefdevol want jy moet hulle agtergrond ken (ISOSKO 5:16).</p>
<p>Fyn aanvoeling</p>
<p>The parents are very positive towards the help and Mrs J (LO) has a wonderful way with words. She's able to inform parents in certain terms were the problems are (FGSOS 3:30 D.2).</p>
<p>Empaties</p>
<p>... jy moet sowel as empatie vir mense se probleme hê (IOL 2:50).</p> <p>Juffrou, daars hartseer oomblikke waar jy ... sit met spesiale probleme van 'n kind. En mm ... jy sit jy sit letterlik ... en dan ... jou trane loop saam met daai kind. Jy jy jy vóél vir daardie kind. En dan's daar die tye waar jy mm ... omdat jy so nou betrokke is ... meestal van die outjies kom net in by my en dan's daar die tye wat jy weer daardie lekker gevoel het waar jy bereik iets met die kinders. Ja, daai lekker gevoel. dan het jy mos daai tye ... daai tye wat jy met die outjies rêrig waar ... empatie het. Dat jy regtig voel (ISOSKO 4:70).</p>
<p>Passievol</p>
<p>... die passie vir jou werk hê en jou werk geniet (IOL 2:50).</p> <p>En intussen het ons ook vir die OOS-koördineerder wat ook 'n remediërende onderwyseres is en wie se passie dit is om mm ... betrokke te wees (FGSOS 2:6 D.1).</p> <p>'n Baie groter passie. Jy moet hou van wat jy doen. En as jy nie hou van wat jy doen nie dan moet jy maar los (ISOSKO 4:2).</p>



Interpersoonlike dinamiek
Effektiewe kommunikasie
<p>... jy moet kommunikasievaardighede hê. So, jy moet kan “network” ook (IOL 2:50).</p> <p><i>The parents are very positive towards the help and Mrs J (LO) has a wonderful way with words. She’s able to inform parents in certain terms were the problems are (FGSOS 3:30 D.2).</i></p> <p>So sy (sy=hoof) het net die vernuf om hulle (hulle=ouers) te kry waar sy hulle wil hê (ISOSKO 5:12).</p>
Betrokkenheid
<p><i>The ESTCO is also always open to suggestions. We are always able to go to her and if she feels at the particular time it needs more than our intervention in the classroom, she said, bring it to her (FGOP 3:10).</i></p> <p><i>We even find children coming to school now asking to see the ESTCO. They realise she’s somebody that they can talk to and they will actually request to speak to her. Especially all the children. We have it lower down as well. But specific the older children (FGOP 3:40 D.1).</i></p> <p><i>Hy (hy=hoof) loop daai ekstra myl. So meneer is eintlik die enetjie ook wat die die wiede aan die rol ook sit hier by die skool. Hy’s bewus van alles wat aangaan (ISOSKO 4:42).</i></p>
Samewerking
<p><i>Dit gaan oor ingesteldheid en dit gaan oor daai oog wat oop is en daai hart wat oop is en daai samewerking en daai gryp jou in die gang en sê ek het ’n probleem met ’n kind wat maak ek (ISOSKO 2:68).</i></p> <p><i>Ek ek gaan na mense en ek sê vir hulle: “XXXX jy is nou al hoeveel jare in die besigheid. Help my. Waar’s ek verkeerd. Waar het ek verkeerd gegaan sodat ons saam die probleem kan oplos (ISOSKO 5:96).</i></p>
Goeie menseverhoudings
<p><i>Jy moet ook met mense kan werk. Met verskillende mense oor die weg kom bv. ouers, onderwysers en kinders (IOL 2:50).</i></p> <p><i>En dit is seker die tipe persoon wat ek is, en hulle het die vrymoedigheid om met my te gesels. Ek kom goed oor die weg met almal. Ek is mm ... as ek nou ... ek hou nie van praat oor myself, maar as ek myself moet beskryf is ek ’n baie gemaklike persoon om oor die weg mee te kom (ISOSKO 4:20).</i></p> <p><i>... En mm ... jou verhouding met mense. Hoe met mense omgaan. Hoe jy mm ... dinge aanspreek en hulp gee soos by probleme by die skool is belangrik (ISOSKO 4:2).</i></p>
Vertroue
<p><i>Ons sal nooit sonder die LSEN juffrou kan klaarkom met die inklusiewe onderwys nie (FGOP 2:27 D.2).</i></p> <p><i>We even find children coming to school now asking to see the ESTCO. They realise she’s somebody that they can talk to and they will actually request to speak to her. Especially all the children (FGOP 3:40 D.1).</i></p> <p><i>Weet jy mmm ... Ek moet sê ... ek sê baie keer vir hulle ... jy weet as mens ouer is dan aanvaar mense jou makliker. Hulle sê ook vir my jy weet, dis omdat jy ouer is dat die ouers vir jou luister ... Ja, jy weet, jy weet ... seker maar ’n beeld van vertroue uitstraal. So omdat hulle my vertrou, as ek iets vra dan ondersteun hulle my (ISOSKO 3:54).</i></p> <p><i>Dis nie altyd moontlik om by die OOS-span miskien bymekaar kom nie, maar ... wanneer ons probleme het dan kan ons direk skakel met juffrou C (SOSKO/LO). Ons vertrou haar, verstaan? (FGOP 4:2 D.1).</i></p>



Aanmoediging/Motivering

En sy sy (sy=hoof) moedig ons baie aan (FGSOS 5:65 D.1).

Die SOSKO en LO van twee skole wys egter daarop dat die SOS-lede dikwels nie as 'n span saamwerk nie, maar eerder die werk en besluite aan die SOSKO/LO oorlaat. Dit bemoeilik die funksionering van die SOSKO/LO. Een SOSKO beklemtoon die feit dat sy nie selfgeldend is nie en dat dit haar taak as SOSKO beïnvloed. Twee SOSKO's wys op die onverantwoordelikheid van sommige SOS-lede. Verder wys deelnemers daarop dat dit sosiale vaardighede verg om 'n suksesvolle SOS-lid te wees. Verteenwoordigende voorbeelde word in Tabel 4.21 weergegee.

TABEL 4.21: 2.4 PRAKTIESE UITDAGINGS: PERSOONLIKE EIENSKAPPE EN INTER-PERSOONLIKE DINAMIEK

Persoonlike eienskappe en interpersoonlike dinamiek
Selfgeldendheid
<i>Seker die tipe persoon wat ek is. Ek sê nooit nee nie mm ... (lag) Iemand het altyd gesê mm ... skryf nee in jou woordeskat nie net ja elke keer nie (ISOSKO 4:20).</i>
Hardwerkend/ toegewyd/ verantwoordelik
<i>Maar die swak kinders byvoorbeeld ... skuif hulle eenkant ui en dan gee hulle vir hulle my (LO) werk en dan sê hulle: "Gaan aan met dit." Hulle is by ... Hulle is nie bereid om te werk aan hulle nie ... om hulle op om hulle op te ... ek dink hulle gaan aan met die sterker kinders (ILO 1:71). Onverantwoordelik. So jy moet verantwoordelik wees. As jy net vir sommige mense daai verantwoordelikhedsin by hulle kan inskerp. En dat hulle verantwoordelikheid moet neem vir dit wat hulle aan die einde van die dag moet ingee (ISOSKO 4:66).</i>
Georganiseerdheid
<i>Jy kan nie. Jy kan dit nie doen nie want dan dan kom die werk nie terug nie. Ek, ek gee dit partykeer vir die klasjuffrouens. Dan raak die goed ook weg (ILO 1:91).</i>
Betrokkenheid
<i>Hulle gaan saam, maar hulle neem nie noodwendig die leiding nie. Dis nou die OOS-lede. Wat ek eintlik sou graag wou gesien het dat hulle ook 'n bietjie meer ... betrokke ... Hulle hulle steun baie op my en hulle Dis 'n soort van "ag sy weet, sy doen die regte ding en sy gaan aan." En ek sou graag wou gehad het dat hulle ook, veral in vergaderings sê "OK ons kan dit of dit of dit met die kind doen" (ISOSKO 3:92).</i>
Samewerking
<i>Ja, ja so dit help nie a ... dat 'n mens gewillig is, een persoon gewillig is nie. Jy moet ander mense hê wat jou kan help. En dit is maar beperk. Jou hulp wat jy ontvang ... En die insig (ILO 1:10). ... dan gooi hulle (hulle=SOS-lede) dit alles in my hande. Hulle gee vir my, ss hulle gee vir my, hulle sê dit vir my: "Ons het nou die brief gekry wat nou, van die skool, wat nou" (ILO 1:55).</i>



Goeie menseverhoudings

Ek ervaar dat in ons groepie raak dit somtyds dat ... omdat daar twee dames is met baie sterk persoonlikhede het, domineer hulle soms die groep en is dit soms moeilik (ISOSKO 3:72).

Because of growing into this team, you eventually requires social skills when you sit here. And it takes ... it takes its toll but it also takes time. It takes time for you to require these skills (FGSOS 3:89 D.1).

'n Verdere aspek wat die doeltreffendheid van die SOS raak, is die beginsel van kontinuïteit onder die SOS-kernlede ten einde optimale funksionering te bevorder. Data toon dat daar verskillende menings daarvoor bestaan. Aangesien al die opvoeders van twee skole deurgaans lede van die SOS is, word 'n natuurlike kontinuïteit in die samestelling van dié spanne verkry. In een van die skole waar die SOS-kern slegs uit twee lede bestaan word geen verandering in die kerngroep aangetref of beoog nie. Volgens dié skool berus die rede vir dié besluit op die feit dat al die opvoeders in die skool by verskillende buitemuurse aktiwiteite ingedeel is en die SOS ook as 'n buitemuurse aktiwiteit beskou word. 'n Ander skool toon aan dat die dienstydker as SOS-kernlid deur die behoeftes van die skool bepaal word. Hulle wys verder daarop dat nuwe lede elke derde jaar verkies word. Die moontlikheid om meer dikwels die SOS-lede te laat wissel, het sterk na vore getree by een van die skole. Hierdie stellings en praktiese uitdagings word in Tabel 4:22 weergegee.

TABEL 4.22: 2.5 KONTINUÏTEIT EN PRAKTIESE UITDAGINGS: SOS-KERNLEDE

Kontinuïteit van kernlede
Geen wisseling van kernlede
N: <i>Vir watter tydperk word SOS-lede verkies? SOSKO: Vir altyd omdat almal op die SOS is (GV 1:8).</i> N: <i>Vir watter tydperk word SOS-lede verkies? SOSKO: Tot aftrede! (GV 2:8)</i> Ja. <i>Ons is mm ... ons is eintlik almal op die OOS. Al die opvoeders. Ons wissel dus nie omdat ons ons 'n handjie vol is en omdat ons almal terug moet gaan na ons klas toe want ons almal sit met leergestremde kinders in ons klasse in (FGSOS 5:4 D.1).</i> <i>Op die oomblik dink ek en ... ek dink ook nie dat die samestelling van die OOS gaan verander nie. Ek wou dit verander het om vir die hoof te sê: "Goed ons vra net die Graad leiers. Gr 1, 2 en 3 se leiers (ISOSKO 5:76).</i>
Wisseling van kernlede
N: <i>Vir watter tydperk word SOS-lede verkies? SOSKO: Soos die behoefte dit bepaal (GV 3:8).</i> N: <i>Vir watter tydperk word SOS-lede verkies? SOSKO: Elke drie jaar word daar nuwe lede verkies (GV 4:8).</i>



Praktiese uitdagings
Wisseling van kernlede
<i>Jy weet ek het al gewonder of mens nie moet voorstel dat jy miskien die OOS bietjie skommel en ander onderwysers miskien dan die kans gee om die ondervinding te kry (SOSKO 3:72).</i> <i>Die oplossing sou ek sê is dat mens die die span wissel. Meer gereeld wissel. Dat mens ander invloede en idees kry die hele tyd, want anders stagneer jy (ISOSKO 3:96).</i>
Gedeeltelike wisseling van kernlede
<i>It would be good for other members of the staff to experience this for a while. It will relieve some of us at some stage. I don't know how it will work in a practical way. That they will be aware of more than just their classroom. That there's a community out there, but not only the children I've been landed with this year. Poor me, I have got a bad class. You sit here for a few weeks and you think of it's actually not just me and my class (FGSOS 3:88 D.2).</i> <i>Because of growing into this team, you eventually requires social skills when you sit here. And it takes ... it takes its toll but it also takes time. It takes time for you to require these skills. So if you going to have a change over, then it will take longer for that person to get to that point (FGSOS 3:89 D.1).</i>

Die literatuur bied bruikbare inligting wat betref die samestelling van die SOS. Landsberg (2005:67) en die WKOD (2003:6) wys daarop dat die grootte van die skool en die beskikbaarheid van geskikte opvoeders 'n invloed op die samestelling van die SOS het. Die GDE (2003:10) wys verder daarop dat 'n SOS-kerngroep gewoonlik uit die SOSKO (LO/departementshoof), die verwysende opvoeder, 'n skriba, 'n verkose opvoeder uit elke fase, die hoof, 'n assesseringskomiteelid en 'n lid van die leerondersteuningsmateriaal-komitee bestaan. Die literatuur ondersteun die interpretasie van die data daarin dat die grootte van die SOS buigbaar moet wees. Verder ondersteun Landsberg (2005:67), die WKOD(2003:5) en Hegarty (1995:61) die siening dat die behoeftes van 'n spesifieke onderwysinrigting 'n belangrike rol by die samestelling van die SOS speel. Die NCSNET- en NCESS-verslae (DNE 1997) ondersteun, net soos die deelnemers aan die onderhoude, die belangrikheid en betrokkenheid van kundige en ervare persone as lede van die SOS. Hierdie kundigheid en ervaring is nodig op die gebied van die hantering van LLOH in die onderrig en leersituasie of ten opsigte van die leerhindernisse waarmee opvoeders en ouers/versorgers te make kry. Die insluiting van die distriksondersteuningspan, ouers/versorgers en kundiges uit die gemeenskap as tydelike SOS-lede, is ook deur bogenoemde bronne sowel as tydens onderhoude beklemtoon. Wat betref die aantal SOS-kernlede, wys Du Toit (1997:154) daarop dat die SOS uit minstens drie persone behoort te bestaan terwyl Whitten en Dieker (1993:275-283) en die GDE (2003, 2004b:8) vyf tot sewe SOS-kernlede voorstel. Laasgenoemde bronne beklemtoon ook die feit dat 'n SOS wel uit meer lede kan bestaan indien tydelike SOS-lede gekoöpteer word. Al die skole toon ooreenkomste met hierdie

siening soos reeds in die data-analise waargeneem. 'n SOS wat uit meer lede bestaan, koop teer gewoonlik tydelike lede soos in die geval van drie skole. Gespesialiseerde vaardighede sowel as persoonlike en interpersoonlike eienskappe wat die doeltreffendheid van 'n SOS kan beïnvloed, word ook in verskeie bronne gemeld (vgl Du Toit 1997:156-158; WKOD 2003:7). Die WKOD (2003:6) en GDE (2004b) onderskryf ook die siening van die een skool wat betref die kontinuïteit in die samestelling van kernspanlede.

4.4.3 INFRASTRUKTUUR EN HULPBRONNE

'n Doeltreffende infrastruktuur en toepaslike hulpbronne word as belangrike elemente vir die doeltreffendheid van 'n SOS beskou. Dit behels die vestiging van fisiese en materiële ondersteuningsdienste en die nodige hulpbronne om doeltreffend te kan funksioneer.

Gedurende die data-analise-proses het subtemas na vore getree wat betref die infrastruktuur en hulpbronne waaronder onderrig en leerstof, die leeromgewing geldelike bydraes, befondsing en vervoer. Deelnemers van al vyf skole het duidelike aanduidings gegee wat betref hulpbronne wat intern beskikbaar gestel word vir die gebruik by hulpverlening aan LLOH en opvoeders. Dit sluit in boekies, apparaat en leermiddels wat dikwels self voorberei word. Die data toon ook dat sommige ouers in hul LLOH se fisiese behoeftes voldoen deur hulpmiddels, waaronder gehoorapparate en loopstutte aan hul kind te voorsien. Verder het deelnemers van een skool aangedui dat die distrik betrokke is by die voorsiening van veral lees- en wiskunde-hulpmiddels. Deelnemers van 'n ander skool het aangetoon dat rekenaars vir hulpverlening deur die distrik voorsien is. Ander het genoem dat hulle fisiese hulpmiddels soos perseptuele apparaat van die distrik ontvang het. Verder is die betrokkenheid van die gemeenskap, maatskappye en privaat instansies by die voorsiening van wiskunde-hulpmiddels en ander hulpprogramme vermeld.

Die deelnemers van drie skole is van mening dat 'n positiewe leeromgewing vir LLOH gebied word. Die ruimte en strukture in die klaskamers word as "leerder-vriendelik" beskryf. Wat die fisiese omgewing betref, het slegs een skool aangedui dat veranderings reeds aangebring is om 'n veilige en toeganklike omgewing vir LLOH met fisiese hindernisse te bied. Die voorsiening van voedsel deur die distrik en gemeenskapsorganisasies word ook deur deelnemers van twee skole hoog aangeskryf. Tabel 4.23 ondersteun bogenoemde data.



TABEL 4.23: 3.1 INFRASTRUKTUUR EN HULPBRONNE: ONDERRIG, LEERSTOF EN LEEROMGEWING

Onderrighulpbronne
Fisiese en onderrighulpbronne
Beskikbaarstelling: Intern
<p>... en sy het sulke goedjies soos die apparaat ... soos die skoenesak gewys en ons in die grondslagfase het dit nou gemaak. Ons het nou die skoenesak gekoop en ook die alfabet want as die kinders nou 'n woordjie kan klank of kan spel nie, dan moet hulle in die boekie gaan skrywe (ISOSKO 1:56).</p> <p>... where as we saying now do as much as you can and here's some learning material resources to help you with the problems first before you send any child through (FGSOS 3:10 D.1).</p>
Beskikbaarstelling: Ekstern
<p>Die leerondersteuningshulpmiddels is baie goed sal ek sê vir wat die skool is. Ek sal sê 'n jaar gelede het hulle niks omtrent gehad nie. Hulle het baie bygekom die laaste ruk. Soos bv. die mmm ... Sh Shuttleworth Foundation het vir hulle wiskunde al die wiskunde-apparate en goed gegee (ILO 1:151).</p> <p>Ons het 'n leesprojek waar elke klas 'n klomp boeke present gekry het wat die lees ondersteun in die klas. Ook het ons woorde gekry van graad 1 tot graad 6 ... daardie woordboek-intervensieplan. Elke opvoeder het so 'n boek vir sy klas (FGSOS 1:21 D.3).</p> <p>... ons het nogal baie onderrigmiddels veral in Wiskunde nou gekry. Ons is, ons ... kyk die Departement het mos daai UMST Kid vir ons gegee ... mm daar is 'n dame wat ook vir ons 'n kursus aangebied het. En hulle het ook vir ons mm ... hulpmiddels ... en dit is baie nice hulpmiddels wat hulle vir ons gegee het. Soos by die Wiskunde is dit ... Goed. (ISOSKO 1:91).</p> <p>My kollegas koop graag die ondersteunings-materiaal aan. Ons het luistervaardighede as 'n krisis gehad. Al die boeke aangekoop en elkeen kry sy boekie en jy hou dit (FGSOS 1:20 D.1).</p> <p>Dan het ons mm ... 'n dogtertjie wat uit hierdie skool kom vir kinders met gehoorprobleme en sy het hierdie FM-foontjies aan albei ore (ISOSKO 2:48).</p> <p>En dan is daar baie maatskappye wat programme het. Ek het nou bv. met 'n maatskappy te doen gekry wat 'n leesprogram agt weke aanbied. N: Hulpmiddels, né? D: Ja, dan's dit flash cards (ISOSKO 2:22-24).</p> <p>... dan kan hy (hy=LLOH) gedurende pouses ook kom en op die computer kom werk, die Departement het dit dit glo vir hulle gegee (IOU 2:16).</p> <p>En ons het teruggegaan na die perseptuele ontwikkelingsaktiwiteite wat die OBOS vir ons lank gelede gegee het, is ons terug na toe (ISOSKO 5:50).</p>
Leeromgewing
<p>Die klasse is relatief klein, 'n omgewing van 30. So die klaskamer is nie oorvol nie (FGSOS 2:73 D.1).</p> <p>We have got all our learning environment structures in place and here we can handle it (FGOP 2:30 D.3).</p> <p>Dan ... as mens hierdie klas kyk, dis LO se klas. Hierdie klas is nou sommer, hy's mm ... learner friendly as 'n mens dit mag so noem. Die outjie kom totaal in 'n ander omgewing, in 'n ander wêreld (D 2: instemmend) (FGSOS 4:8 D.1).</p>



Fisiese omgewing
<i>Dan het ons ook 'n spastiese dupleet dogtertjie wat hier in ons skool is. Sy't nie probleem om op en af te stap by die trap nie want sy't reeds operasies gehad en so aan. Dan het ons ook nog 'n ander seuntjie gehad wie se pappa 'n tandarts was wat ook met sy mm ... met sy stutte geloop het. Vir hom het ons 'n relinkie, toe hy in graad 4 na ons toe kom. Die trap op het nie aan weerskante relings gehad nie. Toe't ons nou vir hom 'n stutrelinkie opgesit dat hy maklik kan op (ISOSKO 2:48).</i>
Voedingsbehoefte
<i>Daarom is die ... die sop wat die kinders kry ... die tannies wat hierso kom, die brood wat nog Woensdae afgelewer word, die lekker vars worsbroodjies, belangrik (FGSOS 1:83 D.1).</i>
<i>En .. en naweke ... kyk naweke en vakansietye help die mense ook met kos ... En van my kinders in die klas bring nog hulle koeldrank-botteltjies skooltoe om saam huistoe te neem (FGSOS 5:53 D.2).</i>
<i>Ek het nou ... ons het verlede week het die kinders elkeen 'n appletiser gekry deur my wat ook maar 'n kompetisie gewen het. En mej X is die goeie juffrou wie se suster by die Spar werk en as Spar 100 of 200 dose appels wil weggooi, dan red haar suster hulle en bring dit vir die kinders (FGSOS 5:55 D.1).</i>
<i>Ons het 'n voedingstelskema hier by die skool wat die kind sy twee snye brood kry met grondboontjiebotter en konfynt. En dis eenkeer 'n dag. Dis departementeel en hulle kry ook 'n koppie milkshake soos ek sal sê melk, né. En dit is baie keer die kind se enigste kos wat hy kry (FGSOS 5:51 D.1).</i>

Wat praktiese uitdagings betref, toon die data dat een SOSKO die gebruik van beskikbare onderrighulpbronne bevraagteken. Verder beklemtoon deelnemers van een skool dat LLOH dikwels nie oor die nodige skryfbehoeftes vir hulpverlening beskik nie. Die leeromgewing van twee skole en die fisiese omgewing van vier skole word verder deur deelnemers van dié skole as problematies vir hulpverlening aan LLOH beskou. Die deelnemers van twee skole beklemtoon beperkte en ondoeltreffende onderrigruimte terwyl deelnemers van vier skole daarop wys dat hul fisiese omgewing ontoeganklik vir fisiekgestremde LLOH is. Tabel 4.24 verwys na hierdie opvattinge.

TABEL 4.24: 3.1 PRAKTIESE UITDAGINGS: HULPBRONNE: ONDERRIG, LEERSTOF EN LEEROMGEWING

Praktiese Uitdagings
Onderrighulpbronne
<i>...as jy dink aan almal die luisteroefeningboeke wat die dames al vir die mense gegee het, maar pas hulle dit toe in die klas (ISOSKO 4:38)?</i>
<i>Hulle het nie potlode nie. Hulle het nie prit nie. Hulle bring selfs nie eers 'n koerant nie (FGSOS 5:38 D.1).</i>
Leeromgewing
<i>Sy (sy=LO) kan nie vir hulle iets op die bord gee nie. Die akkommodasie soos u kan self sien is nie geskik vir haar eintlik om hier klas te gee nie (ISOSKO 1:30).</i>



Ons het 'n groot probleem met ruimte hier by die skool. Kyk elke opvoeder het 'n klaskamer. Ek deel my klas ... klaskamer saam met die kerk. Kyk daars 'n petition tussen die, maar dis natuurlik, hulle hou mos natuurlik nie kerk terwyl ek klasgee nie. Maar natuurlik, jy kan nie soveel doen aan jou klas as as as ... want daar kom ... jy moet ... ons moet vir 'n Sondag oppak, die banke wegskuiwe en so aan (ISOSKO 1:77).

As jy ál daai geriewe het by jou skool. Veral as jy dink aan 'n kind wat gestremd is wat in 'n rystoel sit. Ons het nie daai geriewe hier by ons skool nie. As die kind miskien moet opkom na my klas toe. Daar is nie mm ... sulke geriewe om die rolstoel op te kry nie. Hoe gaan ons kinders akkommodeer in onse skool wat gehoorgestremd is? Maar die geriewe, huidiglik wat die geriewe betref, het ons nie al daai geriewe om gestremde kinders wat nou ...liggaamlik gestremd is wat in rystoele sit, ons het nie die geriewe hier om vir hulle te akkommodeer nie (ISOSKO 4:4).

... ek het 54 kinders gehad en die klaskamer was te klein (FGSOS 5:26 D.2).

Fondse en vervoer dra ook by tot die doeltreffende funksionering van 'n SOS. Deelnemers van drie skole wys daarop dat geldelike bydraes deur die skool of ouers verskaf word. Eksterne befondsing word gewoonlik deur die distrik, privaatsektor of die gemeenskap verskaf. Een van die skole beskou die fondse vir die onderrig van LLOH as voldoende. Vervoer word deur die ouers betaal. By een skool noem die deelnemers dat ouers nie in staat is om vervoerkostes te betaal nie, terwyl deelnemers van 'n ander skool beklemtoon dat die ouers in hul skool dit “baie goed doen.” Leerders word meestal met busse, kombi's en taxi's vervoer. Die deelnemers van een skool bekla die verlies aan onderrig- en hulpverleningstyd omrede leerders laat by die skool afgelaai en weer vroeg opgelaai word. Verder wys deelnemers van een skool daarop dat die skool nie meer hulp van die distrik ontvang nie. Hierdie stellings en praktiese uitdagings word in Tabel 4.25 weergegee.

TABEL 4.25: 3.2 FONDSE EN VERVOER, EN PRAKTIESE UITDAGINGS

Fondse en vervoer
Geldelike bydraes: Interne befondsing
Skool
<i>En dan skryf mnr (mnr=hoof) vir aandag vir my en die OOSKO en dan besluit ons as ons dit kan bekostig. Dan gaan woon ons dit by en die skool betaal vir ons (ILO 2:8).</i> <i>Hulle kan ook aansoek doen vir 'n subsidie en so meer by ons skool (ISOSKO 5:8).</i>
Ouer
<i>We were waiting for a placement in a more suitable school and therefore she had a permanent aid in the classroom ... an aid paid by the parents (FGSOS 3:60 D.20).</i>
Geldelike bydrae: Eksterne befondsing
<i>Nee , mm ek dink die Departement huur die kerkskool se gebou by die kerk, né. Dus die kerk kry eintlik geld vir hierdie gebou (ISOSKO 1:85).</i>



As die ouer nie kan betaal nie, dan sê hulle (hulle= praktyksielkundiges) ... daar's drie van hulle wat vir my gesê het: "Bel my Julle skool kry eenkeer 'n maand 'n pro-deo-afspraak by ons. Met ander woorde ek kan drie kinders van hierdie skool in 'n maand gratis vry en verniet by hulle laat toets (ISOSKO 2:14).

We used to have the District Support Team coming along if a family is financially really incapable paying for services (FGSOS 3:86 D.1).

En dan neem ons die outjies op 'n Vrydag, die laaste dag van die van die mm ... program nou, neem ons vir hulle tronk toe. En dan gaan wys ons hulle die opset by die tronk. Veral publiekse tronk. Hulle betaal niks. Die government betaal (ISOSKO 4:48).

En baie keer die werkersunies, né, akkommodeer die ouers baie waar hulle die kinders help om die bril te betaal of so (ISOSKO 5:8).

Vervoer

Die bus ry die plaaskinders en, en dan kom die ander kinders natuurlik met kombi's en motors wat ook baie vir die ouer kos (ISOSKO 1:97).

Die ouers moet self hulle vervoergeld en so-meer betaal ... wat hulle baie goed doen. Verlede jaar het ek bv. met 'n paar ouers gesels en hulle het toe 'n ry-klub gestig en die kindertjies nou so gereis die oggend na die plekke toe (ISOSKO 5:8).

Praktiese uitdagings

Geldelike bydraes en befondsing

Vervoer

dit...is, is maklik om die kind te verwys na 'n spesiale skool toe, maar nou moet ons die ouers se omstandighede ook in ag neem. En ... die finansies werk nie so uit dat die ouer die kind. Ons kon nie, want die ouer kon nie die kind bekostig vir skoolvervoer-onkoste en dit nie (ISOSKO 1:46).

Baie onderrigtyd gaan verlore met ... word laat afgelaai die kinders en hulle word vroeg opgetel en daai kinders is in elk geval nog honger en moeg en kan nie konsentreer nie (ILO 1:87).

Die *Department of National Education* (DNE 2006:14, 42, 61) onderskryf die opvatting dat 'n onvoldoende infrastruktuur en tekorte aan hulpbronne die doeltreffendheid van die SOS sal benadeel. Voorsiening van fisiese en materiële hulpbronne sowel as befondsing vir administrasie is onder andere noodsaaklik vir doeltreffende hulpverlening. Wat infrastruktuur en hulpbronne betref, noem die *Department of National Education* (2006:24) kontekstuele faktore soos voedingsbehoefte, vervoer-oorwegings en sosio-ekonomiese faktore. Fisiese toegang, 'n veilige leeromgewing en die geografiese ligging van 'n skool speel ook 'n belangrike rol in die doeltreffendheid van hulpverlening (vgl DNE 2002:53). Frank (2003:48) wys verder daarop dat die SOS 'n deurslaggewende rol in die verbetering van fisiese/materiële hulpbronne binne die inklusiewe raamwerk behoort te speel. Die *NCSNET* en *NCESS*-verslae (DNE 1997) stel dan ook voor dat die fisiese omstandighede van skole verbeter moet word. Hierdie omstandighede sluit in aanvaarbare klaskamer groottes, watervoorsiening, toilette en vrye toegang tot geboue. Volgens bogenoemde verslae behoort onderrig- en leer materiaal by die diversiteit van die behoeftes van leerders aan te pas (vgl

Landsberg & Burden 1999:21). Die voorsiening van leer- en onderrigmateriaal, hulpbronne en departementele fondse aan die SOS word as die taak van die DOS beskou. Volgens die *Department of National Education* (2005c:37) behoort die privaatsektor ook as vennoot hierby trek te word aangesien IO nie net die taak van die skool en die regering bly nie.

4.5 OPERASIONELE ASPEKTE

Voordat die werklike proses van dienslewering kan plaasvind, moet sekere basiese strukture van die SOS eers daargestel word (vgl 4.3). Die praktiese toepassing en implementering van die strukture vorm die operasionele deel van die SOS. Hierin word die tweede groep temas gevind naamlik werkswyses, prosedures en hulpverlening aan LLOH, opvoeders en ouers/versorgers.

4.5.1 WERKSWYSES EN PROSEDURES

Gedurende die data-analise-proses het duidelike sienings na vore gekom wat toon dat die praktiese toepassing (operasionele deel) van enige struktuur in skole 'n eiesoortige karakter toon wat eie is aan die betrokke skool se kultuur en behoeftes. Veral die LO by een van die skole het hierdie siening duidelik beklemtoon. Tabel 4.26 bied verbatim transkripsies hiervan.

TABEL 4.26: SIENING OOR IMPLEMENTERING VAN DIE SOS IN DIE PRAKTYK

D: Ja ons het al die beleidstukke en dokumente gekry. Dit is, dit is nogal 'n probleem. Ek dink nie die mense weet eintlik regtig wat in die beleide staan nie. Niemand weet eintlik ... PRESIES ... hoe dit moet werk nie. En daarom het elke skool se sy eie ander manier, eiesoortige manier. N: En sy eie prosedure en eiesoortige implementering? D: Ja. Ek dink nie kan hulle eintlik jou presies sê jy moet dit so op daai manier volg nie, want elke skool jy moet hom volgens sy behoeftes bestuur. En hierdie skool se behoeftes word anderste bestuur as die ander ... skool se behoeftes (ILO 1:105-107 D, N).

Die data-analise toon duidelike subtemas wat betref die werkswyses en prosedures van die SOS. Subtemas wat geïdentifiseer is, is onder andere die oriënteringsopleiding vir SOS-lede, die rol en funksieverdeling van SOS-lede sowel as vergaderings en kommunikasie-strategieë tussen SOS-betrokkenes en belangegroepe. Die belangrikheid van die verwysings-prosedures, monitering en self-evaluering van die SOS het ook na vore gekom.



Wat die oriëntering en opleiding van SOS-lede ten opsigte van die SOS-beleid, die funksionering van die SOS sowel as die verskillende rolle en funksies van die SOS-lede betref, kom teenstrydighede voor. Volgens die SOSKO's van vier skole het die SOS-kernlede/SOSKO's eksterne oriëntering en opleiding deur die distrik ontvang. Een van die SOSKO's was egter onseker of enige opleidingsessies aangebied is en of die oriënteringsinligting vanaf die departement ontvang is. Hierteenoor toon die data dat 'n opvoeder en die LO van een skool, sowel as die SOS-kernlede van twee ander skole, ontken dat daar enige oriëntering ten opsigte van die SOS in die betrokke skole plaasgevind het. Drie skole noem dat interne oriëntering vir SOS-lede deur die LO behartig is, terwyl deelnemers van twee skole verduidelik dat die provinsiale SOS-inligtingstukke vanaf die distrik onder SOS-lede vir kennisname gesirkuleer word. Een SOS-lid beskou die waarneming van SOS-lede en die inwin van kennis tydens SOS-vergaderings as 'n metode van oriëntering en opleiding. Verteenwoordigende data om bogenoemde te ondersteun, word in Tabel 4.27 aangebied.

TABEL 4.27: 4.1 ORIËTERING EN OPLEIDING VAN SOS-LEDE

Eksterne metodes van oriëntering en opleiding
Distrik
<i>Ja, ek dink ons het opleiding oor die OOS gekry. Ja ekke, ekke ek dink, ek dink ja, dit was, was dit nie die Departement nie? (SOSKO 1:58,60)</i>
<i>Net die LO het opleiding by die Distrik gekry, ja (ISOSKO 2:58).</i>
<i>En ook as jy 'n OOS koördineerder is, moet jy mm ... op hoogte wees van alle veranderinge wat plaasvind. Moet op hoogte wees van alles. Veral nou met die inklusiewe onderrig, Witskrif 6 en daai goetjie. En ek is want ek gaan na opleidingsessies toe (ISOSKO 4:2).</i>
<i>Donderdae het ons "cluster"-vergadering en inligtingsessies binne die, binne die "cluster" omgewing van hierdie voorstad se skole waar ons saam kom (ISOSKO 5:4).</i>
<i>Ek en die ... ek en die departementshoof gaan gereeld saam na vergaderings. Ek gaan na haar vergaderings en somtyds kom sy na my mm ... vergaderings waar ons mm ... inligtingsessies en werkwinkels bywoon en dan deel ons dit met die onderwysers sodat ons twee saam op hoogte is van wat aangaan en wat gedoen moet word (ISOSKO 5:32).</i>
Interne metodes van oriëntasie en opleiding
LO
<i>Ek (ek=SOSKO) het mos my eie opleiding. Ek het darem die kennis ... (ISOSKO 2:58).</i>
<i>Ons (ons= opvoeders) dink die LSEN juffrou het vir ons gesê hoe die OOS werk (FGOP 2:44 D.1, D.2, D.3).</i>
<i>Ek het bv. nou die dag gevra vir 'n vergadering met die leierskap van die skool sodat ons die senior mense bietjie betrek dat hulle kan weet presies wat ons (ons=SOS) doen. Hoeveel ure ons spandeer, waaraan ons ons tyd spandeer. Toe't ons nou 'n vergadering gehad en ek het toe tyd gehad om vir hulle te sê kyk ek wil net met julle deel wat ... wat ons as OOS doen (ISOSKO 3:28).</i>



Ja, om te weet hoe dit moet werk. Ons hou van tyd tot tyd ... dan neem ons daai dag nie kinders nie. Dan bespreek ons net van ... is ons nog op datum, funksioneer ons nog reg, vervul ons die onderwysers se behoeftes, doen ons wat hulle wil hê, want ons het gevind die behoeftes wissel van jaar tot jaar. En van jaar tot jaar moet ons aanpas. Jy weet ons doen dit nogal dikwels dat ons sê OK hierdie week gaan ons nie kinders bespreek nie of as daar min kinders is dan bespreek ons sommer wat ons kan doen (ISOSKO 3:44).

Ja, ek doen die opleiding sommer met hulle. Weet jy mm ... met die dat ek die agtergrond het, ek het nou 'n paar van die vergaderings al bygewoon van die ouens by die Dept. Maar hulle is baie gekonsentreerd op die ouens wat nog nooit 'n diens gehad het nie of jy weet ... hulle kan ... Ons leer eintlik nie iets daarby nie (ISOSKO 3:46).

Mm ... toe ek hier kom het ek self die opleiding moes doen, né mm ... Ek het die opleiding vir hulle gegee (ISOSKO 5:90).

Sirkulering van inligtingslêer

N: Are you well informed about the composition, the function and the benefits of the EST? D.1 and D.2: Yes N: Who gave you the information and did you get any training? D.1: No, we hadn't get any training, only the information by reading the notes (FGOP 3:1-4 N, D.1, D.2).

I found that the notes were actually sent through at one stage. And that gave you a whole background and what could go well and where you would find it (FGSOS 3:50 D.1).

En dan verlede jaar het daar 'n nuwe handleiding uitgekome met al jou doelstelling en goed wat hulle verwag van 'n OOS-span. En dit is ge ... mm ... gesirkuleer onder die onderwysers wat in die OOS-span is. So hulle weet wat van hulle verwag word (ISOSKO 4:40).

Observasie

I came from a different Dept. To me the EST was something totally new, because I did the remedial teaching at the school and was sole alone and only went to workshops. So when I got here it was something good for me to sit in on the meetings and listen to all the problems the people had (FGSOS 3:78 D.3).

Geen oriëntering

Ek was nie by so 'n opleidingsessie nie ... Ek is nie heeltemal seker hoe dit in die OOS-span werk nie ... (IOP 1:10).

Niemand, niemand van die OOS het opleiding gekry nie (ILO 1:101).

No, no, no training to be an EST member (FGSOS 3:46 D.2).

Ons het nie ... ons het nie formele opleiding gekry nie. Daarom het ek gesê in die begin gesê ons ... weet niks. Ons het in die donker rond getas en mekaar maar gehelp, want ons het nie formele opleiding gehad nie (FGSOS 5:62 D.2).

Praktiese uitdagings wys daarop dat drie skole formele opvolgessies met betrekking tot oriëntering aan SOS-lede deur die distrik sal verwelkom. Hulle stel ook voor dat SOS-dokumentasie aan alle opvoeders beskikbaar gestel word en dat SOS-lede duidelike riglyne en emosionele ondersteuning sal ontvang. In Tabel 4.28 word voorbeelde van data transkripsies ter staving van bogenoemde weergegee.



TABEL 4.28: 4.1 PRAKTIESE UITDAGINGS: ORIËNTERING EN OPLEIDING

Praktiese uitdagings
<p>Eksterne en interne oriëntering van SOS-lede</p>
<p><i>... opleiding, vir hulle sê: “so funksioneer die TST span en dit moet jy doen. Lys! Presies lys! bv. dat daar soveel onderwysers moet betrokke wees; verkieslik die skoolhoof wat hulle presies kan sien waaroor dit gaan en bespreek. Jy moet dit pin point presies sê ... bespreek kinders se probleme, gevalle en nie algemene probleme en so aan nie, sal ek sê ja mm ... a .. riglyne. Spesifieke riglyne vir die onderwysers kan ook waar waaruit, wat is ’n OOS-span, waaruit bestaan hy en hoe hoe funksioneer hy (ILO 1:157).</i></p> <p><i>Weet jy mm ... met die dat ek die agtergrond het, ek het nou ’n paar van die vergaderings al bygewoon van die ouens by die Dept. Maar hulle is baie gekonsentreerd op die ouens wat nog nooit ’n diens gehad het nie of jy weet ... hulle kan ... Ons leer eintlik nie iets daarby nie (ISOSKO 3:46).</i></p> <p><i>Those notes shouldn’t just stayed here, because everybody’s got those cases. That was only a personal thing. Because it was EST (support), it came here, but it wasn’t distributed amongst the teachers. There is some valuable information in those documents that could perhaps be beneficial to the rest (FGSOS 3:50 D.1).</i></p> <p><i>And the District Support Team haven’t been here for ... years because we’re so a big area and they just believe that you know what, you are coping. So there are greater needs out there. (FGSOS 3:86 D.1)</i></p> <p><i>You actually do become part of the problem and you can’t cope with all the information. And there’s no way where we go. We are the last buck (FGSOS 3:82 D.1).</i></p> <p><i>I find that sometimes I feel I done this and that. Should be nice when something else can being giving down the line, because you feel that you missed something down the line. Therefore feedback ... but on a most practical way and not only “his got a verbal/non-verbal problem” (FGSOS 3:76 D.1).</i></p> <p><i>Ek het gemeen ons moet so ’n ’n opvolgssessie hê, maar hulle is so besig in die OBOS. Ek wou gehad het dat die fasiliteerder moet kom, sodat sy ’n bietjie ’n ... dat ons dit weer net kan kan verfris (ISOSKO 5:92).</i></p> <p><i>... wat ek eintlik wil hê is ’n is ’n ... formele opleidingsessie. Al is dit ’n eendag sessie ... want ons almal is altyd is, is, is ... is almal ewe ... onervare op die gebied kan ek maar sê. So, so my my groot ideaal is dat ... dat daar êrens vir ons ’n opleidingsessie in die nabye toekoms sal wees (FGSOS 5:82 D.2).</i></p>

Vir die doeltreffende funksionering van die SOS as ondersteuningsnetwerk vir LLOH, opvoeders en ouers/versorgers, is verskillende rolle en funksies deur die SOS-beleid aan SOS-lede voorgestel. Die rol en funksies wat die SOSKO, die LO en hoof binne die SOS verrig, is van deurslaggewende betekenis vir die doeltreffendheid van die SOS. Data-analise toon dat die SOSKO en die LO by drie skole dieselfde persoon is. By die oorblywende twee skole word ’n SOSKO en LO onderskeidelik gevind. Sommige skole beskou die SOSKO/LO as die “SOS” alhoewel ander lede wel deel van die SOS-kern uitmaak. Wat die rol en funksie van die SOSKO/LO by al vyf skole betref, word dié persoon by vergaderings beskou as die sekretaresse of voorsitter van die SOS. Verder tree die SOSKO as ’n skakelpersoon op met

betrokkes binne en buite die skool sowel as koördineerder van die SOS se werksaamhede. Die SOSKO van drie skole wys daarop dat die oriëntering en opleiding van SOS-lede ook deel van hul rol- en funksieverdeling uitmaak.

LO's in twee skole beskou die daarstel en implementering van 'n SOS as een van hul kernfunksies. Alhoewel hulle nie die SOSKO is nie, verrig die LO die werk van 'n SOSKO by dié twee skole. LO's is verder verantwoordelik vir administratiewe verpligtinge wat betref SOS-aangeleenthede.

Die inligting van vier skole dui daarop dat die hoof gesien kan word as 'n oorkoepelende toesighouer oor die werksaamhede van die SOS en iemand wat betrokke en ondersteunend is by die hulpverlening aan LLOH, opvoeders en ouers/versorgers. Hulle beklemtoon verder dat die hoof as skakelpersoon met buite-instansies (betrokkes en belanghebbendes) optree. Deelnemers van een skool het egter aangetoon dat hul hoof onbetrokke is en die funksionering van die SOS in die hande van die SOSKO oorlaat.

Verder toon die data dat daar wel in drie gevalle SOS-verteenwoordigers op die skool se beheerliggaam dien. Hulle maak kontak met en gee terugvoer aan die beheerliggaam wat betref SOS-aangeleenthede. Die SOSKO van een skool het egter teenstrydige inligting gegee en beweer dat geen SOS-lid kontak met die beheerliggaam het nie.

'n Kernfunksie van die SOS is om aan opvoeders leiding te gee in die hantering van die LLOH. Data toon aan dat die SOS in drie skole die LLOH tydens vergaderings toespreek en 'n IOOP daarna saamgestel word. Al die skole toon aan dat die opvoeder wel hulp kry in die vorm van 'n "mondelling" IOOP waar idees vir die hantering van LLOH deurgegee word. Twee skole se deelnemers het egter ook bevestig dat skriftelike IOOP'e aan opvoeders deurgegee word.

Verder illustreer die data-analise wat die opvoeder en skoolbeheerliggaam as tydelike SOS-lede se rol en funksieverpligtinge is. Die opvoeder word gesien as die persoon wat die hindernis by die LLOH identifiseer, dit by die SOS aanmeld, aan die SOS-bespreking deelneem en die IOOP in die klaskamer implementeer. Vier van die vyf skole volg wel dié prosedure terwyl by een skool die SOSKO die rol van die hele SOS vertolk en daar nie 'n formele bespreking oor die LLOH plaasvind nie. Die betrokkenheid van die



skoolbestuurliggaam as tydelike deelnemer by een skool vind gewoonlik plaas wanneer 'n geval bespreek word waarvan die skoolbeheerliggaam kennis moet neem en 'n bydrae tot sinvolle besluitnemings kan lewer. Tabel 4.29 toon van die verbatim transkripsies betreffende die rol en funksieverdeling van SOS-lede.

TABEL 4.29: 4.2 ROL EN FUNKSIEVERDELING: SOS-LEDE

Kernlede
SOSKO
Sekretaresse/voorsitter by vergaderings
<p><i>So ek en sy is die OOS-span. Sy's die ... LO en ek is die koördineerder en voorsitter van die hele didaktiese sisteem (ISOSKO 2:8).</i></p> <p><i>Ons werk maar as 'n groep saam. Daar is mm ... my kollega doen die notuleboek en ek is die voorsitter (ISOSKO 3:68).</i></p> <p><i>Ja. Ek ek is half die voorsitster van die vergadering. Somtyds dan lei die hoof dit in of somtyds is die die mm ... die departementshoof dan dan ... lei sy die vergaderings in (ISOSKO 5:30).</i></p>
Skakelpersoon
<p><i>Ek het teruggekom en ek dink deurdat ek vir haar (haar = SOSKO) hierdie verantwoordelikheid gegee het en vir haar (haar=SOSKO) gesê het: "Wees nou die skakel tussen die skool en die kindershuys veral" (FGSOS 2:6 D.1).</i></p> <p><i>En daar's 'n verski ... daar's 'n goeie kommunikasie dan nou tussen die ander skole, ons personeel, die skoolhoof en ons OOS-span deurdat ek die skakelwerk doen (SOSKO 2:10).</i></p> <p><i>Ek is dan die tussenskakel tussen die onderwyser en die skool (ISOSKO 3:32).</i></p> <p><i>So as almal dan kortpad vat, dan gaan ons direk na juffrou A (LSEN/OOSKO) toe en juffrou A sal met die hoof skakel (FGOP 4:5).</i></p> <p><i>Baie keer dan skakel ek self met ouers by hulle huise (ISOSKO 5:14).</i></p>
Koördineerder
<p><i>Sy's die ... LO en ek is die koördineerder van die hele didaktiese sisteem (ISOSKO 1:38).</i></p> <p><i>En so as ek (ek=hoof) toetse mm ... kry verslae kry van toetse wat kinders afgelê het of wat ook al, dan gee ek ek stuur dit onmiddellik deur vir die LO en die OOS- koördineerder. Hulle kyk daarna. Hulle koördineer die besigheid (FGSOS 2:6 D.1).</i></p> <p><i>In die klas, ja. Ek doen basies doen ek meestal van daai werk wanneer die IOOP ingevul word. Mmm ... Die lang termyn-beplanning, die kort termyn-beplanning ... So hulle weet waarmee hulle die kind moet help. En ek moet alles koördineer (ISOSKO 4:16).</i></p> <p><i>My rol is om net die kinders wat probleme het aan te beveel vir progressie. Net die outjies met die intervensie-program. Net die kindertjies wat op my program is en dan kinders wat die onderwyser dan gedurende die jaar optel wat 'n probleem het maar nog nooit verwys was nie. Dus koördineringswerk (ISOSKO 4:64).</i></p> <p><i>En ek met haar (haar=hoof) deur haar kan werk sommige kere dat die proses vinniger kan gaan is dit baie beter dat ek die OOSKO is en alles kan koördineer (ISOSKO 5:80).</i></p>



Oriëntering en opleiding ten opsigte van SOS
<p><i>I rely on Mrs J. If there is something coming through she'll say the Dept. or the policy says so and so (FGSOS 3:48 D.2).</i></p> <p><i>En ook as jy 'n OOS koördineerder is, moet jy mm ... op hoogte wees van alle veranderinge wat plaasvind. Moet op hoogte wees van alles. Veral nou met die inklusiewe onderrig, Witskrif 6 en daai goetjies ... dat jy ook die res van die mense en ook die ouers kan inlig (ISOSKO 4:2).</i></p> <p><i>Mm ... toe ek hier kom het ek self die OOS-opleiding vir die personeel moes doen, né mm ... Ek het die opleiding vir hulle gegee (ISOSKO 5:90).</i></p>
LO
Samestelling en implementering van SOS
<p><i>Deel van ons ... ons werksbeskrywing is ons moet die T ... ons moet sorg dat daar 'n TST of 'n OOS span, OOS-span saamgestel word (ILO 1:145).</i></p>
Koördineerder
<p><i>Maar dis belangrik iemand moet dit koördineer en dis wat die LO doen (FGSOS 2:20 D.1).</i></p> <p><i>Die koördinering wat sy, die LO, en die OOS- koördineerder doen is baie belangrik (FGSOS 2:22 D.1).</i></p>
Administratiewe rol
<p><i>Die fokus op die kind is van baie kante af soos bv. verwysings, vorms wat jy moet voltooi, kinders wat na ander skole moet verwys word, ens. Daar is ontsettend baie administratiewe werk daarmee. Briewe wat na die ouers moet uitgaan oor afsprake wat gereël is en inligting wat deurgegee moet word. Dit doen ek ook (ILO 2:36).</i></p> <p><i>Ons kan direk na haar toe gaan en sy het die toutjies en sy trek hulle bymekaar. Sy maak die oproepe en die afsprake. Eers die ouers en dan kry ons die ander mense en sy help met die verwysings. Dan kan ons net pass the bucket (FGOP 2:6 D.2).</i></p>
Skakeling met betrokkenes en belanghebbendes
<p><i>So ek ek maak die afsprake met hom (hom=skoolsielkundige) en dan en dan reël ek watter kinders gaan na hom toe. Dan kom kom hy in, vir 'n oggend en dan kom sien hy ons kinders hierso (ILO 1:143).</i></p> <p><i>Ek doen ook baie telefoniese reëlings. Weekliks praat ek met ons skoolsielkundiges en volg die emosionele gevalle op. Maandeliks kom die skoolsielkundige terug en hou ek daarvan rekord. Inligting word dan ook aan hom deurgegee (ILO 2:36).</i></p> <p><i>... en sy't saam met die kinders na die spesiale skool toe gegaan ook. Sy het alles gereël met die ouers se goedkeuring (FGOP 2:10 D.1).</i></p>
Hoof
Oorkoepelende toesig, ondersteuning en betrokkenheid
<p><i>En ons skoolhoof is natuurlik soos jy sien, sy instelling is totaal reg. Mm ... hy luister na ons probleme. Hy gee vir ons raad. Mm ... sy deur is oop (ISOSKO 2:10).</i></p> <p><i>Die hoof is baie, baie, baie betrokke by die kind en die ouer ... (ISOSKO 2:12).</i></p> <p><i>Die taak van die hoof as een van die spanlede is bv. meneer moet ... is ... mm ... meneer moet eintlik toesien dat als mm ... goed verloop. Hy sit in, hy sit in, hy neem deel. Hy sal ook sy mening lig waar nodig en mm ... meneer loop daai ekstra myl waar meneer ook self sal bel vir hulp (ISOSKO 4:42).</i></p>



<p><i>Somtyds dan lei die hoof dit in of somtyds is die die mm ... die departementshoof dan dan ... lei sy die vergaderings in. Sy kyk dat alles in die OOS goed afloop (ISOSKO 5:30).</i></p>
<p>Skakeling met betrokkenes en belanghebbendes</p>
<p><i>En toet my skoolhoof by die ander skool met ander onderhandel en gesê hulle moet, daar's bussies wat ry. Die ander skole moet van die kinders ook neem, want dit help nie ons kry al die kinders met die probleme nie (ILO 1:153).</i></p> <p><i>... meneer loop daai ekstra myl waar meneer ook self sal bel vir hulp. Hy sal miskien mm ... die maatskaplike werkster op sy eie bel as hy sien daars 'n sosiale probleem of iets ... (ISOSKO 4:42).</i></p>
<p>SOS- lede op skoolbeheerliggaam</p>
<p>Gee terugvoering</p>
<p><i>Die Beheerliggaam weet altyd van sulke goed en kry terugvoering as dit miskien aan die erger kant is (FGOP 2:63 D.2).</i></p> <p><i>Yes. She does give feedback on the work of the EST on their (their = SGB) meetings (FGSOS 3:42 D.1).</i></p> <p><i>Ja daar is van die OOS-spanlede wat op die Beheerliggaam is maar dis net een van die onderwysers. Sy en die hoof vertel die Beheerliggaam wat die OOS doen. Daar is 'n skakel, definitief (ISOSKO 4:60).</i></p>
<p>Ander SOS-lede</p>
<p>Bespreking en samestelling van 'n IOOP</p>
<p><i>Ek doen basies doen ek meestal van daai werk wanneer die IOOP ingevul word. Mmm ... Die lang termyn-beplanning, die kort termyn-beplanning. Al daardie goedjies word ingevul en daardie programmetjie is vir die onderwyser ook. Ja, die Individuele Ontwikkelingsplan, né. Daardie vormpie mm ... sê spel jy uit vir die onderwyser ... wat hulle moet doen met die outjie op langtermyn, korttermyn en daar moet op 'n gereelde basis ... die outjies wat by my inkom, kry ook 'n ... vormpie waar die onderwyser die, waarmee die onderwyser die kind moet help in die klas. So hulle weet waarmee hulle die kind moet help (ISOSKO 4:16).</i></p> <p><i>En mm ... ons doen gevallebesprekings waar ons dan kyk mm ... na die kind se probleem en ons probeer om vir hulle te groepeer daardie kinders te groepeer. En dan sal sy nou vir ons mm ... voorbeelde gee van ... of advies gee van waarin sê maak so en maak so en kom ons probeer dit. En dan omdat ons baie ervare opvoeders op die personeel het, sal hulle ook hulle menings lug (FGSOS 5:2 D.1).</i></p>
<p>Tydlike SOS-lede</p>
<p>Klasopvoeder</p>
<p>Aanmelding van LLOH by SOS en deelname aan bespreking</p>
<p><i>Ek is ook betrokke by die bespreking as dit een van my kinders is. Dan sal hulle (hulle=SOS) sê wat jou te doen staan met die probleem (IOP 1:4).</i></p> <p><i>Die klasonderwyser meld die leerlinge by ons aan ... langs die pad of waar ook-al. En dan bespreek ek en die LO daai Maandagmiddag gaan sit ons. Maar dan besluit ons by 'n volgende Maandag ... wie gaan ons betrek met ons volgende gesprek. Gaan ons net eers met die klasonnie gesels ... Dan vat ons of die klasonnie. Dan kom sy nou of hy nou. Dan verduidelik hulle (hulle=klasopvoeder[s]) vir ons rustig (ISOSKO 2:26).</i></p> <p><i>We would say what we observed, and we would be part of the EST meeting, but we're not officially suppose to make decisions as such without proper input (FGOP 3:27 D.2).</i></p> <p><i>Hulle bring die kind se lêer na my toe met die nodige inligting. Ek skryf vir hulle 'n brief om te sê wanneer die kind bespreek sal word en wat hulle moet saambring buiten die lêer bv. die kind se</i></p>



<i>boeke. Die klasjuffrou bespreek dit dan op die EST-vergadering (ISOSKO 3:12).</i>
Implementering van IOOP aan LLOH
<i>Omdat dit net een dag in 'n week is is dit nodig dat die LSEN onnie 'n program vir die onnie moet gee sodat die onnie in die klas daarmee kan aangaan elke dag (IOP 1:8).</i>
<i>Dan sal ek terwyl ek met die mamma praat sal ek ook met die juffrou praat en sê doen so lank dit of hier is 'n idee. Probeer hierdie metode want dit sal werk (ISOSKO 3:16).</i>
<i>Ons moet in die klas moet ons eintlik regtig die remediëring doen. Sy sy begin dit en ons is eintlik regtig die mense wat daai remediëring moet inoefen (FGSOS 5:13 D.2).</i>
Teenwoordigheid van skoolbeheerliggaam as tydelike deelnemers
<i>Ja. Die Beheerliggaam weet altyd van wat die OOS doen en kry terugvoering as dit miskien aan die erger kant is. (FGOP 2:63, D.2).</i>

Praktiese uitdagings is gedurende data-analise geïdentifiseer wat betref die rol en funksieverdeling van SOS kern- en tydelike lede. SOSKO's en LO's by al vyf skole beklemtoon hul groot werkslading wat betref verantwoordelikhede, voorbereiding en koördinerings. Twee SOSKO's wys daarop dat daar geen ondersteuning op sigself vir die SOSKO/LO is nie. Verder verwys twee skole na die onbetrokkenheid van lede van die skoolbeheerliggaam by SOS-aangeleenthede sowel as SOS-lede wat nie hul verantwoordelikhede nakom nie. Een skool se deelnemer beklemtoon die tekort aan tyd vir SOS-aangeleenthede en stel voor dat die SOS slegs vir die funksionering van die SOS verantwoordelik moet wees en van alle ander buitemuurse pligte vrygeskeld moet word. Administratiewe pligte word ook as 'n struikelblok vir deelname aan die SOS deur een skoolhoof ervaar terwyl 'n deelnemer van 'n skool kla dat hul hoof onbetrokke is. Verder word die onbetrokkenheid van opvoeders by die implementering van die IOOP, die nie beskikbaarstel van die IOOP en die verskuiwing van verantwoordelikhede deur die opvoeder na die LO by vier skole gevind. Tabel 4.30 onderskryf bogenoemde kwessies.

TABEL 4.30: 4.2 PRAKTIESE UITDAGINGS: ROL EN FUNKSIEVERDELING VAN SOS-LEDE

SOSKO
Vorbereiding en koördinerings
<i>... jy weet jy gaan aan maar dan voel jy partykeer jy staan alleen. Daar's nie vir my (my=SOSKO) ondersteuning nie (ISOSKO 3:60).</i>
<i>Ek sou sê mm ... as ek nog iemand kon bykry. Mm ... ek sou miskien een van die onderwysers wou by mm ... of iemand wat eenkeer 'n maand ekstra saam met my werk. Dat ons ons ons mm ... ons werklading nie so so so "hecktick" kan wees nie en dat ons lekker gou-gou dingetjies kan agtermekaar kry (ISOSKO 5:96).</i>
<i>en sommige kere dan voel ek ... somtyds dan voel ek baie ook eensaam in die sin dat ,dat jy baie keer goed net op jou eie móét doen. Daar nie ander mense is vir wie jy kan gaan rondvrae en h ...</i>



in 'n span bv. sê maar nou gaan ons dit en dat doen in 'n graadgroep nie maar waar jy heeltemal op jou eie is (ISOSKO 5:4).

LO

Verantwoordelikhede

Die adminperiode moet vermeerder word waar die LO meer doen as net leerondersteuning by 'n skool. Sy moet tyd kry om al daardie ekstra pligte af te handel. Nou moet dit tussen my ander goed ingesit word en naskool moet dit gedoen word. Nie dat ek 'n probleem daarmee het nie want ek doen dit naskool, maar die tyd is nog stééds te min. Jy moet ook baie keer oproepe gedurende skooltyd maak wat jy nie kan maak na die tyd nie. So dit is 'n leemte wat ek sien. Die LO wat meer as net leerondersteuning doen moet periodes kry in skooltyd en toegelaat word (ILO 2:38).

Ek voel die werk is massief baie. Ek dink nie 'n mens beseft hoeveel werk doen 'n mens nie, want omdat jy die kinders moet sien en sorg dat hulle vorder, leerondersteun en daar moet hulp wees en die administratiewe deel is 'n baie groot deel (ILO 2:42).

Hoof

En wat wat ... wat my taak in die OOS verder bemoelik is die feit dat ek hoof is van die skool is en administratiewe werk het (FGSOS 1:47 D.1).

Ek sou baie graag wou hê dat die hoof meer sou belangstel. Hy het 'n vertroue in my en hy sê ek weet wat jy doen is reg, gaan aan. Maar ek sou baie graag wou hê ... Hy kom so nou en dan en dan besoek hy ons. Maar ek sou graag ... wou hê dat hy meer betrokke is (ISOSKO 3:60).

SOS-lede

Verantwoordelikhede

... na die skool verby is kom hulle bymekaar en dan praat ons oor probleme. Maar ek het dit nog ervaar dat hulle oor algemene probleme praat. Hulle praat nie eintlik spesifiek oor 'n sekere kind wat hulle bespreek nie (ILO 1:50).

Ja dit is nie 'n groot span nie. Maar die oomblik wanneer die mense nie die kind ken nie, dan het ek ervaar dat die mense begin onder mekaar te praat. Dan is dit moeilik om hulle terug te kry by wat ons rêrig mee besig is. Hulle moet dit vir die onderwysers kan deurgee en sê maar hierdie kind is so en so en so (ISOSKO 3:26).

Hulle kan my help deur hulle goedjies wat ek vir hulle aan die begin van die jaar gee, of dit nou van OOS se kant af is as koördineerder of LSEN, deur al hulle waarnemingsvelle en al hulle vorms op datum te hê (ISOSKO 4:62).

My grootste wens sou gewees het dat ... dat die OOS nie in ander goed betrokke moet wees nie ... Dat jy regtig kan sê na skool gaan ons vergadering hou (FGSOS 4:66 D.1).

Tydlike SOS-lede

Klasopvoeder

Implementering en toepassing van IOOP

Ek sal verkies dat die kleinding by my in die klas bly en dat die OOS-span vir my 'n program gee wat ek daar met die kind kan doen en as daar probleme is dat hulle my daar kom help (IOP 1:24).

Nee, want sy gee nie vir ons 'n program om te doen nie ... (ISOSKO 1:40).

... Omdat hulle het vir my gesê: "Hier's, hier's my (my=klasopvoeder) kinders wat jy vir my moet sien. Ek het vir hul gesê wil ... die ses swakste kinders in elke klas wil ek nou sien. En dan gee hulle vir my tien tot twaalf kinders. En dan elke elke dag as daar byvoorbeeld een of twee kinders siek is, dan stuur hulle sommer vir my ander twee kinders in daai se plek oor ek nou tien of twaalf kinders sien. Hulle kan nie met die kinders werk nie. So, basies gooi hulle dit in my hande (ILO



1:50).

I feel it's teachers wanting to pass the buck. If I filled in the forms and referred the child to EST then my responsibility is done. Where as we saying now do as much as you can and here's some learning material resources to help you with the problems first before you send any child through. So it meant more work for the teachers and they're already fed up (FGSOS 3:10 D.1).

Betrokkenheid van die skoolbeheerliggaam

Die beheerliggaam vind ons het nie altyd, want dit is almal mense wat werk en hulle het nie tyd om 1 uur hier te kom sit nie. Hulle het nie rêrig belang hierin nie, want ons het hulle genader en hulle het gesê ag julle weet wat julle doen. Ons vertrou julle. Gaan aan (ISOSKO 3:26).

Ek dink nie so, ek dink hulle gee nie terugvoering aan die beheerliggaam nie, anders sou hulle dit met ons(ons=SOS) bespreek het (FGSOS 5:75 D.2).

Ek, ek, ek dink nogal ja dit is belangrik sodat die beheerliggaam ook kan weet dat die onderwysers sukkel ook en hulle het ook probleme ... want daar is probleme met die kinders ... van die kinders se kant af sowel as van die ouers se kant af. Dat hulle al voorbereid kan wees

Daar ... sal miskien 'n saak kom wat hulle aandag gaan geniet (FGSOS 5:77 D.2).

Vergaderingstye word as 'n belangrike komponent van die werkswyses en prosedures van die SOS beskou. Data-analise toon dat by vier skole die vergaderings wel op vasgestelde tye plaasvind. Gedurende dié vergaderings word formele vergaderingsprosedures gevolg waartydens die SOSKO as voorsitter optree, notules geneem en besluite aangeteken word. Tog het deelnemers van dié skole aangedui dat informele vergaderings ook dikwels op gepaste tye plaasvind. By een skool vind daar selde 'n vergadering op 'n vasgestelde tyd plaas aangesien die personeel elke dag by buitemuurse aktiwiteite betrokke is. 'n Ander skool se deelnemers het egter aangedui dat vergaderings sonder uitsondering op die vasgestelde tyd plaasvind. By drie skole word besluitneming uitsluitlik deur die hele SOS geneem. Die LO's by twee ander skole wys egter daarop dat alle besluitneming slegs by hulle as individue berus. Tabel 4.31 bevat uittreksels uit die betrokke data.

TABEL 4.31: 4.3 VERGADERTYE EN PROSEDURES

Vergaderings
Vaste vergadertye
<p><i>En jy moet nou in gedagte neem dat die LO net hier is op 'n Woensdag. Ons hou nou net vergadering op 'n Woensdag (ISOSKO 1:38).</i></p> <p><i>Maandae het ons spesifiek 'n uur, wat ek en sy vergader. 'n Afgespreekte uur wat ek nie kinders neem nie, want ek neem hulle Woensdae en Donderdae, maar daai uur is my en die LO se uur. En ek en sy doen dan ons lêerstudies (ISOSKO 2:12).</i></p> <p><i>Ons kom 13:00 bymekaar en dan is die seniorafdeling se mense nog besig met skool. Dit is elke Dinsdag eenmaal 'n week wat ons vergadering hou (ISOSKO 3:6). But we also speak at grade level. We have a grade meeting at least once a week ... if not every second week (FGOP 3:15 D.1).</i></p>



Ons vergader elke Woensdag nadat die kinders weg is teen so tussen half twee en twee-uur, afhangende die program binne die skool. Ons is soms besig van so vir 'n uur uur en 'n half (ISOSKO 5:24).

Informele vergadertye

Met die informele gesprek tydens pouse word die kind ook somer onmiddellik geïdentifiseer tussen ons as die groep van 7 SOS-opvoeders (FGSOS 1:14 D.2).

As daar nie 'n middag is daarvoor nie, dan doen ons dit vinnig in die personeelkamer, want die mense se ingesteldheid is reg (ISOSKO 2:26).

... ons het nou 'n paar dae gelede het ons 'n vergadering gehad ... Ons sukkel om by mekaar te kom want ons roosters is te vol ... (FGSOS 4:2 D.2)

En wanneer jy die kans het, dan is dit of pouse of wanneer niemand die dag iets aan het nie. Eers dan kan ons bymekaar kom (ISOSKO 4:24).

Almal is betrokke en ... in die eerste kwartaal is dit lekker want almal is by. Die tweede kwartaal ... gedeelte van die eerste kwartaal is dit sport en die tweede kwartaal dan val die sport in en omdat dit 'n klein personeel is het almal pligte binne binne die skool ten opsigte van die sport en ander buitemuurse aktiwiteite. Dan kan ons nie vergaderings hou nie (ISOSKO 5:26).

Ja. Sommige kere gaan die vergaderings aan sonder die ander lede. Ander kere nee, omdat dan dan verskuif ons hom na die Vrydag (ISOSKO 5:28).

Formele vergaderingsprosedures

Ja, ons doen dit. Ek (ek=SOSKO) neem die notule en die LO is die voorsitter van die OOS (ISOSKO 1:54).

Jy moet in 'n span gaan sit, 'n formele vergadering hou, en besluit: "Ek as hoof sal dit doen. Die klasonderwyser gaan dit doen mm ... So dis 'n span en ons doen dit op 'n formele manier (FGSOS 2:6 D.1).

Ons werk maar as 'n groep saam. Daar is mm ... my kollega doen die notule-boek. Ons het 'n formele vergaderingsprosedure. En die een onderwyseres vul die papiertjie in wat huistoe gaan. Ons vul dit duplikaat in. Een gaan in die lêer en een gaan huistoe (ISOSKO 3:68).

Besluitneming

Hulle redeneer oor jy eenkeer 'n week hier kom moet jy die probleme hanteer. En die besluite neem by die vergadering ... alleen. En alles ja, ja (ILO 1:52).

Ons maak 'n lêerstudie. Wat's gedoen. Wat is nog nie gedoen nie en 'n plan wat ons kan beraam. Maar dan besluit ons (ons=SOS) by 'n volgende Maandag ... wie gaan ons betrek met ons volgende gesprek (ISOSKO 2:26).

Maar dit is ook goed dat die OOS-lede en onderwysers voel hulle staan nie alleen as probleme opgelos moet word nie. Hulle sê ook: "Die span het besluit." So dan is dit nie die een persoon nie (ISOSKO 3:84).

Ons bespreek ja, ons bespreek die kinders by die OOS en ons besluit wat ons gaan doen (ISOSKO 5:44).

Deelnemers van vier skole beklemtoon die feit dat daar te min tyd is vir vergaderings in die besige skoolprogram. In twee skole vind besprekings en besluitneming dikwels direk tussen die SOSKO/LO en opvoeder plaas sonder dat dit by 'n SOS-vergadering bespreek is. Die SOSKO in een skool beleef SOS-lede dikwels as onbetrokke by die bespreking en besluitnemingsproses. Verder wys die SOSKO van een skool daarop dat besprekings by



SOS-vergaderings dikwels te lank duur ten spyte van die reeds beknopte tydskedule. Wat die teenwoordigheid en deelname van buite persone/instansies (bv skoolbeheerliggaam, distrik, gemeenskapspecialiste) by SOS-vergaderings betref, toon die data dat deelnemers van drie skole die onbetrokkenheid van dié persone/instansies toeskryf aan 'n tekort aan kennis, belangstelling en 'n besige werksprogram. Verteenwoordigende data word in Tabel 4.32 weergegee.

TABEL 4.32: 4.3 PRAKTIESE UITDAGINGS: VERGADERTYE EN PROSEDURES

Vergadertye
<p><i>Ek dink ons vergader te min ... te min, maar daar is net nie tyd nie (FGSOS 1:38 D.2).</i></p> <p><i>En omdat ons mense besig is. Hier's nie een wat LO's is op'n middag wat jy kan sê right jy kan in ons span kom sit nie (ISOSKO 2:68).</i></p> <p><i>Dis basies ... mm ... dit is effektief as jy 'n hele span saam het want jy kan idees uitruil met mense. Mm ... maar dit is nie altyd mm ... prakties moontlik dat die vergaderings altyd plaasvind nie, omdat daar so baie werkswinkels is, is buitemuurse bedrywighede en daar's tye wat ons ... net nie by mekaar uitkom nie (ISOSKO 4:26).</i></p>
Bespreking en besluitneming
<p><i>Soms as da as daar kinders met 'n probleem is, gaan sien ek ook maar die juffrou mm ... in die klas. Dan bespreek en besluit ons nie by 'n vergadering nie (ILO 1:79). En ek sou graag wou gehad het dat hulle ook, veral in vergaderings sê "OK ons kan dit of dit of dit met die kind doen." Jy weet ... mm ... waar dit baie keer net op my rus en ek sê OK (ISOSKO 3:92).</i></p> <p><i>En mm ... meestal van die tyd ... maak ons maar, neem ek maar die besluite op myself ... (ISOSKO 4:26).</i></p>
Teenwoordigheid van beheerliggaam, distrik en gemeenskapspecialiste by SOS-vergaderings
<p><i>Ons mag nie 'n ouer van die Beheerliggaam op die op die OOS wees nie. Soos ek verstaan (ILO 1:115).</i></p> <p><i>Die beheerliggaam vind ons het nie altyd, want dit is almal mense wat werk en hulle het nie tyd om 1 uur hier te kom sit nie. Hulle het nie rêrig belang hierin nie (ISOSKO 3:26).</i></p> <p><i>No ... external experts do not come to the EST's meetings (FGSOS 3:38 D.1).</i></p>

'n Verdere aspek wat 'n invloed op die doeltreffendheid van die SOS het, is die verwysingsprosedures wat gevolg word. In die geval van twee skole word die opvoeders van 'n spesifieke fase (graad) of didaktiese span as eerstefasehulp gebruik wanneer 'n LLOH geïdentifiseer is. Die LLOH word dan in faseverband bespreek en strategieë vir hulpverlening word voorgestel. Aangesien die departementshoof/gradehoof gewoonlik 'n kernlid van die SOS is en ook betrek word, kan hierdie eerstefasehulp as 'n verlengstuk van die SOS beskou word. Daarmee word die werkslas van die SOS verlig. Vier skole verwys LLOH na die SOS eers nadat die hulp in klasverband nie geslaag het nie. In die geval van een



skool kom daar egter teenstrydighede voor in die data van die SOSKO en SOS-lede wat betref die verwysing van LLOH na die SOS/LO (vgl Tabel 4:33). Wat betref die verkryging van toestemming deur ouers/versorgers, blyk dit dat al vyf skole wel aandag aan dié prosedure gee. In die geval van een skool moet toestemming van die Departement ook verkry word. Hierna word die LLOH in al die gevalle deur die SOS bespreek en besluite geneem of aanbevelings gedoen vir hulpverlening. Deelnemers van vier skole het aangetoon dat die LLOH gewoonlik eers na die LO verwys word voordat die distrik (OBOS) betrek word. Twee skole het ook aangetoon dat die LLOH soms na buite spesialiste verwys word. Wat betref terugvoering aan en van die LO, opvoeders, ouers/versorgers, distrik en betrokkenes uit die gemeenskap, blyk dit dat die LO's by al vyf skole gereeld terugvoering aan opvoeders gee. Vier skole het aangetoon dat terugvoering aan en vanaf die ouers/versorgers en distrik wel plaasvind. Die wedersydse terugvoering tussen skool en die gemeenskap het veral in een geval baie sterk na vore getree. Verteenwoordigende data-uittreksels wat betref die verwysingsprosedures verskyn in Tabel 4.33.

TABEL 4.33: 4.4 VERWYSINGSPROSEDURES

Identifisering in klas: eerstefasehulp in faseverband
<p><i>Die ideaal is seker dat hulle in die klassituasie seker moet differensieer en kinders wat leerprobleme het eerste aanspreek. Hulle doen dit. Ek meen jou ervare kollegas sal dit in elk geval doen. En as hulle nou nie meer kan nie help nie dan die didaktiese hulpspan ... (FGSOS 2:30 D.1).</i></p> <p><i>We had just gone through a whole stage were we going to be doing more at HOD level before it gets to the EST. To a natural fact, lighten the burden here. So the teachers will at our grade meetings discuss what the problems are and could we perhaps solve it as a grade. So that not every case comes here. We found it especially after the first term we had a lot of referrals. Some of them were just teachers need a bit of guidance really. So we tried to move through it at grade level first and then come to EST, because at one stage we were just getting every single and you would have a waiting list of 20. So by the time that would be 5 weeks till you can work on it. So we tried that and it worked. (FGSOS 3:5 D.1)</i></p>
Identifisering in klas – verwys na SOS
<p><i>'n Kind word nie direk na hulle (hulle=SOS) toe gestuur nie. Daar word eers in die klas gekyk wat is die probleme (IOP 1:2).</i></p> <p><i>En as ons hulle dan nou dophou in die middag en ons sien hulle het die ongelooflike agterstand, dan werk ons verder in die opsig dat dit dan by die OOS aangemeld word, of dat iemand vir my sê: "Hoor hier, ons het nou 'n groot probleem. Wat maak ons en watter plan gaan ons maak"?</i> (ISOSKO 2:8)</p> <p><i>N: The ESTCO also told me of the first 6 weeks in the year, you really concentrate on the problems in the class and that you then refer the child if you notice there is problems that you couldn't solve. D.1: We first try to help the child in the class like inclusive education (FGOP 3:7-8 N, D.1).</i></p>



... wanneer ons probleme het dan kan ons direk skakel met juffrou J (SOSKO/LO) Verstaan? En dan mm ... die kinders wat ons nou identifiseer, word dan voor die OOS-span gebring ... (FGOP 3:2 D.1).

... hoe ons eers die outjies verwys, die onderwyser tel mos nou die probleem op. Nou verwys die onderwyser die kind na die skool se OOS-span (ISOSKO 4:10).

Toestemming om verwysing: ouers en departement

Ons kinders moet moet daardie vorm ook hê by ons. Die dag as ons hier kom moet ons die toestemming van die ouer hê en die verwysing van die Departement. En as ons, eintlik mag ons nie 'n kind sien sonder 'n verwysingsbrief van die daai Departement ook nie. En as ons vind daai kind moet verder verwys word na 'n sielkundige, moet daardie vorm. Daar moet eintlik 'n addisionele vorm voltooi word, maar ons moet toestemming dan kry by die ouer op 'n ander brief van die ouer wat ons toestemming gee dat daai kind gesien mag word deur sielkundiges of wat ook al. En ons moet daai verwysings ... aanvanklike verwysingsvorm moet saamgaan (ILO 1:97).

En ons kry eers by die ouers toestemming as ons nou agterkom die kind het 'n emosionele probleem. Dan moet die ouer eers 'n brief teken om toestemming te gee dat ons met die kind mag werk (FGSOS 2:11 D.2).

Bespreking en besluitneming deur SOS

By die OOS-span bespreek ons eers die kinders ... en dan besluit ons na wie toe ons die kind gaan verwys. As hy kan betaal stuur ons hom gewoonlik na privaat-instansies. As hy (hy=ouer) nie kan betaal nie, na die skoolsielkundige (FGSOS 2:11 D.2).

His teacher took all his information to the EST. They discussed it and they recommended full remedial assessment. They discussed the motoric report and his progress in the classroom situation. And the SOSKO did the assessment (IOU 3:2).

Hulle bring die kind se lêer na my toe met die nodige inligting. Ek skryf vir hulle 'n brief om te sê wanneer die kind bespreek sal word en wat hulle moet saambring buiten die lêer bv. die kind se boeke. Sy bespreek dit dan op die EST-vergadering (ISOSKO 3:12).

Verwysing na LO

... dit word bespreek by die OOS en dan aanbeveel vir stuur na die ELSN- onderwysers. Hulle stel vas wat die oorsaak van die leerprobleme is (IOP 1:2).

... dan werk ons verder in die opsig dat dit dan by die LO aangemeld word (ISOSKO 2: 8).

Nou word die kind na my toe verwys, na die LSEN-klas. Nou werk ek met die kind. Ek rapporteer wêér terug om te sê: "OK dit werk of dit werk nie." (ISOSKO 4:12).

Dan sal sy sê: "Juffrou, ek voel dat u die sakie na die LSEN-juffrou toe moet verwys. Het sy gedragsprobleme of of leerprobleme. En dan sal sy dan sal ons met haar bespreking hou en sy sal dan kyk of sy die kind kan inpas en mm ... die kind kan evalueer natuurlik en sê: "Kyk ek gaan hom vir 'n paar weke by my vat om te kyk wat ... ons aan sy saak kan doen ... en so vat ons dan verder (FGSOS 5:71 D.1).

Verwysing na distrik – assessering/ uitplasing/terugplasing

N: Wat doen sy as sy agterkom daai kleinding vorder nog nie? D: Dan ... ek dink dan moet sy die kind natuurlik verwys na die skoolsielkundige toe. En hy moet die kind eintlik evalueer. Ons het nog nie so 'n kind na uitplasing teruggekry nie (ISOSKO 1:41-42 N, D).

Nou sal ons die skoolsielkundige inkry en met haar reël dat die kind getoets raak en op háár aanbevelings sal sy nou sê die kind is of vir 'n spesiale skool, of 'n vaardigheidskool, of die outjie kan voortgaan met die program totdat hy 'n sekere ouderdom is, en dan uitgeplaas word na 'n spesiale skool. Dis die prosedure wat ons volg met die skool (ISOSKO 4:12).

...en die skoolsielkundige laat kom, die maatskaplike dienste of wie ook al betrokke moes wees om om die kinders mm ... te akkommodeer vir hul leerprobleme en ook hulle evaluering uit te sorteer.



Mm ... kinders was getoets gewees en daar ook van hulle wat toe nou gekeur was vir spesiale skole. Hulle word nie teruggeplaas nie (ISOSKO 5:42).

Verwysings na buite spesialiste

Nou min of meer as die ouer kan betaal, dan gaan hy mos nou praktyk toe, né, wat professioneel is. Anders probeer ons die pro-deo. Anders probeer ons die skoolsielkundige (ISOSKO 2:18).

Ons het nou al ons paadjies wat ons volg. As ons by die skool nie kan help nie, die LO nie kan help nie en die probleem te vreeslike groot taai toffie is, dan praat ons met die ouers. Ag man, teen daai tyd weet hulle dit al. Teen daai tyd het hulle eintlik nog maar net gewag vir daai visite-kaartjie om die oproep te maak (ISOSKO 2:24).

Terugvoering aan/van opvoeder, ouer, distrik en gemeenskap

Jy moet saam met die sosiale werker van die kinderhuis werk. Die skoolhoof moet weet. Die juffrou moet weet. Die rugby-afrigter moet weet. So almal moet weet wat doen ons om hierdie ... ee kind te help (FGSOS 2:6 D.1).

En dan stel ons ook 'n persoon aan wat verantwoordelik is vir daai taak en baie belangrik ... daai besoeker wat hier by ons is, kry 'n datum by ons van terugvoer vir 'n moontlike opvolgessie (ISOSKO 2:34).

And then mm ... after they discussed it with the EST there's a written report back. They will then give you the recommendation in writing what they suggest and what must be done. After the assessment is done then there's a verbal report back with the EST coordinator. You're never left in the air. You always know what is happening as soon as it happens (IOU 3:10).

Hulle (hulle=SOS) moet dit vir die onderwysers kan deurgee en sê maar hierdie kind is so en so en so (ISOSKO 3:26).

Met die outjies wat in jou klas inkom, vir die onderwysers inlig, vir hulle mm ... terug rapporteer, hoe julle die outjie kan help (ISOSKO 4:2).

En nou moet die opvoeder eers terug gaan en gaan kyk daardie raad wat sy gekry het van hulle of dit wêrk. En as dit nie werk nie, moet sy terug kom en kom verslag gee: "Maar dit wat julle gesê het werk nie mm ... die kind sit nog altyd met daai probleem" (ISOSKO 4:12).

Kyk ek laat hulle ek ek ek kyk hierdie goedjies deur en dan maak ek 'n opsomming daarvan en dan bespreek ek dit met die onderwyser. Die opvoeder van daai betrokke leerder self. En dan besluit ons ons gaan die ouer weer inroep. Ja, sodat ons vir hulle ook kan help en terugvoer gee oor wat om te doen (ISOSKO 5:54).

Data van die gestruktureerde vraelyste ondersteun dié van die onderhoude en word in Tabel 4.34 opgesom.

TABEL 4.34: ANALISE VAN TWEE VRAE UIT GESTRUKTUREERDE VRAELYS

Vraag	Antwoord
Het die OOS aandag aan die volgende sake gedurende 2004 gegee?	
i) Identifisering van skool en personeelbehoefte.	5 skole antwoord "Ja" (GV 1,2,3,4,5:21.2, 21.3, 21.6, 21.7)



Vraag	Antwoord
ii) Ontwikkeling van strategieë om leer- en ontwikkelingshindernisse aan te spreek.	5 skole antwoord “Ja” (GV 1,2,3,4,5:21.2, 21.3, 21.6, 21.7)
iii) Koördinerings van leerder-, kurrikulum- en opvoederondersteuning.	5 skole antwoord “Ja” (GV 1,2,3,4,5:21.2, 21.3, 21.6, 21.7)
iv) Verwysings na die distriksondersteuningspan.	5 skole antwoord “Ja” (GV 1,2,3,4,5:21.2, 21.3, 21.6, 21.7)
v) Die reëling van sielkundige assessering.	5 skole antwoord “Ja” (GV 1,2,3,4,5:21.2, 21.3, 21.6, 21.7)
Watter van die volgende intervensie-strategieë is deur die OOS gedurende 2004 gebruik?	
i) Voorgeskrewe verslagvorme vir basiese verwysings.	5 skole antwoord “Ja” (GV 1,2,3,4,5:22:1)
ii) Opvoeders pas verskillende ondersteuningstrategieë toe voordat leerders na die OOS verwys word.	3 skole antwoord “Ja” (GV 2,3,4:22.2) 2 skole verwys direk na SOS (GV 1,5:22.2)
iii) Opvoeders lig ouers van die LLOH, sowel as die betrokke DPH in oor hindernisse wat die leerder ondervind.	5 skole antwoord “Ja” (GV 1,2,3,4,5:22.3)

Wat praktiese uitdagings betref, meld die deelnemers van een skool dat die verwysingsprosedures te lank neem. By ’n ander skool voel hulle dat die hulpverlening wat deur die opvoeder in die klas aangebied word nie aanvaarbaar is sonder bewyse van intervensie nie. Een skool se deelnemers is verder van mening dat opvoeders dikwels die verantwoordelikheid van hulpverlening in die hande van die SOS plaas en dat daar te veel verwysings is. Een SOSKO beweer dat opvoeders verwysingsvorme verloor en vergeet om LLOH aan te meld en na die SOS te verwys. Deelnemers van vier skole kla dat opvoeders ná identifisering van LLOH die leerders direk na die LO of hoof verwys en sodoende nie die SOS betrek nie. Besluite word dan hoofsaaklik deur die LO of hoof geneem. In Tabel 4.35 word data in dié verband aangebied.



TABEL 4.35: 4.4 PRAKTIESE UITDAGINGS: VERWYSINGS-PROSEDURES

Identifisering in klas: eerstefasehulp
<p><i>It's having a negative thing in my grade. The teachers are saying while if they have to go through this whole procedure of discussing it at grade level and then go through, that they would not bother about sending the children to EST because the process is just going to be so much longer (FGSOS 3:8 D.2).</i></p> <p><i>... daar gebeur dat 'n outjie miskien nou baie swak is en hy moet teruggehou word, en daai outjie is nie deel van die LSEN-program nie ... dan het die teacher 'n probleem as hy nie daai kind verwys het nie ... gaan hulle jou vra watter intervensie het jy toegepas het. Jy moet deur die kanaal kan kom, anderste het jy nie iets nie. Jy's nie mm ... goed genoeg nie, kan ek maar sê. Hulle betwyfel jou. Hoe kan jy as onderwyser self (FGSOS 4:16 D.1).</i></p>
Verwysing na SOS
<p><i>I feel it's teachers wanting to pass the buck. If I filled in the forms and referred the child to EST then my responsibility is done where as we saying now do as much as you can and here's some resources to help you with the problems first before you send any child through. So it meant more work for the teachers and they're already fed up (FGSOS 3:10 D.1).</i></p> <p><i>Jy gee mense vorms en dan kom hulle netnou en dan sê hulle weet nie wat hulle met die vorms gemaak het nie (ISOSKO 4:66).</i></p>
Direkte verwysing na LO/hoof
<p><i>Baie onnies stuur dadelik die kind na die ELSSEN juffrou. Hulle vul in Addendum A en B in en die kind word na die skoolsielkundige verwys (IOP 1:22).</i></p> <p><i>Nee jy noem dit net vir die ELSSEN onderwyser en dan stuur jy die kind na haar toe. Dan meld sy die kind aan. Sy hanteer dan die probleem. Bv. miskien is die klas te groot en dan word hy in 'n kleiner groep na haar toe gestuur en meer individueel gehelp (IOP 1:6).</i></p> <p><i>Ons kan direk na haar toe gaan en sy het die toutjies en sy trek hulle bymekaar. Sy maak die oproepe en die afspraak. Eers die ouers en dan kry ons die ander mense en sy help met die verwysings. Dan kan ons net pass the bucket (FGOP 2:6 D.2).</i></p> <p><i>So as almal dan kortpad vat, dan gaan ons direk na juffrou A (LO/OOSKO) toe en juffrou A (LO/OOSKO) sal met die hoof skakel (FGOP 4:5 D.1).</i></p> <p><i>As die kind geïdentifiseer is sal ons eers na die hoof toe gaan. D.2: En dan doen ons 'n gevallebespreking (FGSOS 5:69-70 D.1).</i></p>

Om die SOS doeltreffend te laat funksioneer, is dit belangrik dat monitering van die SOS binne die skole sal plaasvind. Sodoende kan effektiewe en minder effektiewe areas geïdentifiseer word sodat verdere verbetering kan plaasvind. Die data toon dat slegs twee skole van formele self-evaluering as moniteringsmeganismes gebruik maak. Bevestigende data word in Tabel 4.36 gevind.



TABEL 4.36: 4.5 MONITERING EN SELF-EVALUERING

Formele self-evaluering
<p><i>Ons hou van tyd tot tyd ... dan neem ons daai dag nie kinders nie. Dan bespreek ons net van ... is ons nog op datum, funksioneer ons nog reg, vervul ons die onderwysers se behoeftes, doen ons wat hulle wil hê, want ons het gevind die behoeftes wissel van jaar tot jaar. En vanjaar tot jaar moet ons aanpas. Jy weet ons doen dit nogal dikwels dat ons sê OK hierdie week gaan ons nie kinders bespreek nie of as daar min kinders is dan bespreek ons sommer wat ons kan doen (ISOSKO 3:44). ... dat ons bv. teen Juniemaand gaan kyk hoe ver het ons gekom met hierdie kinders wat verlede jaar meer tyd mm ... geskat is en die wat nou vir verdere ondersteuning geskat is. Het ons iets bereik met hulle? Was dit goed gewees of was dit swak om dit te kon doen? (ISOSKO 5:38).</i></p>

Die inligting op die gestruktureerde vraelyste weersprek egter soms die onderhoudsdata wat betref die monitering en evaluering van die SOS se werksaamhede. Tabel 4.37 illustreer hierdie teenstrydighede.

TABEL 4.37: ANALISE VAN GESTRUKTUREERDE VRAELYTE TEN OPSIGTE VAN MONITERING EN EVALUERING VAN DIE SOS

Vraag	Antwoord
Het die OOS aandag aan die volgende sake gedurende 2004 gegee? Monitering en evaluering van die OOS se werk binne 'n werks- raamwerk.	4 skole antwoord "Ja" (GV 2,3,4,5:21.4). 1 skool is onseker (GV 1:21.4).

'n Aantal bronne, waaronder die Wes-Kaapse Onderwysdepartement (2003:3-17), Du Toit (1997:154-161) en *Department of National Education* (2006:62-67) wys daarop dat aspekte soos die oriëntering en opleiding van SOS-lede, rol en funksie-omskrywing, interne verwysingsprosedures en gereelde vergadertye saam 'n invloed op die doeltreffendheid van die SOS uitoeven (vgl ook GDE 2003). Die *Department of National Education* (2006:66) en Wes-Kaapse Onderwysdepartement (2003 9-10) verwys na 'n aantal areas waarin die SOS-lede deurlopende opleiding deur die DOS behoort te ontvang. Hieronder val aspekte soos samewerking, ondersteuning, kommunikasie-vaardighede, veeltaligheidskwessies en die vermoë om 'n verskeidenheid assesseringmetodes te gebruik om hindernisse by die LLOH te identifiseer (vgl ook DNE 2005a:31).

Wat die rol en funksieverdeling van SOS-lede betref, bied die WKOD (2003:7-8) duidelike en volledige riglyne. Landsberg (2005:66-67), Du Toit (1997:156-158) en die *Department of*



National Education (2002; 2005b; 2006) beklemtoon ook die belangrikheid van die SOSKO as kernlid en omskryf haar rol as die koördinerende van SOS-aktiwiteite, skakeling met verskillende deelnemers en die ondersteuning van persoonlike groei en professionele ontwikkeling van opvoeders. Sommige bronne stel voor dat die LO as die SOSKO van 'n skool moet optree omdat dié persoon gewoonlik oor toepaslike opleiding beskik (vgl Landsberg 2005:67; Du Toit 1997:156; DNE 2002; 2005b). Die ondersteuningsrol wat die LO inneem, word ook duidelik in sommige van die nasionale konsepdokumente (DNE 2005b:17; 2006:57) uiteengesit en behels 'n ondersteuningshulp aan die skool, die opvoeder sowel as LLOH binne klasverband. Daarmee verval die tradisionele hulp-, spesiale en remediërende klasse.

Vasgestelde en gereelde vergadertye is ook belangrik vir die effektiewe funksionering van die SOS. Verskeie bronne wys daarop dat vergaderings kwartaalliks, maandeliks of weekliks kan plaasvind na gelang van die behoeftes van die spesifieke skool (vgl WKOD 2003:8; DNE 2006). Hierin behoort die skoolbestuur die SOS te ondersteun deur tyd vir vergaderings en beplanningssessies in te ruim (Whitten & Deiker 1993:275-283). Landsberg (2005:67) en die *Department of National Education* (2003; 2002:61) wys verder daarop dat die SOSKO tydens vergaderings as fasiliteerder behoort op te tree. Dinkskrumwerk, probleem-oplossingstrategieë en die uitruil van idees en ervarings wat gefokus is op die spesifieke behoeftes wat hanteer word, behoort tydens vergaderings aandag te geniet. Verder word daarop gewys dat sinvolle beplanning binne 'n tydsraamwerk waartydens die leeruitkomstemoontlik bereik kan word, die doeltreffendheid van die SOS verhoog.

Voorgestelde verwysingsprosedures na ondersteuningsdienste bestaan reeds op nasionale en provinsiale vlak. Hierdie verwysingsprosedures word in detail in verskeie bronne bespreek (vgl WKOD 2003:13-17; GDE 2003:15-16). Die prosedure wat gevolg word sluit in identifisering en assessering van hindernisse by LLOH deur klasopvoeders, 'n bespreking van die hindernisse in faseverband en hulpstrategieë wat aan klasopvoeders deurgegee word. Indien die hindernis voortduur, word die saak na die SOS verwys wat as 'n tweede-fase hulpverleningsdiens beskou kan word. Analisering, in-diepte assessering van LLOH se behoeftes en sterktes sowel as die formulering van die IOOP word hier deur die SOS hanteer. Dit bly egter die taak van die verwysende opvoeder om die voorgestelde IOOP vir LLOH as hulpverlening te implementeer (DNE 2006:18-20). Verder wys bogenoemde bronne daarop dat die gebruik van diagnostiese en psigometriese toetse nie aanbeveel word nie. Indien

nodig, kan die DOS as eksterne kundiges betrek word vir buite-ondersteuningsvoorsiening. Die uitplasing en terugplasing van LLOH na die mees gewenste leeromgewing word ook deur die DOS hanteer (vgl DNE 2006:18-20, 2002:101-103).

Die *Education White Paper 6* (DNE 2001:7) en *Department of National Education* (2006:13-14, 63) stel dit duidelik dat alle moontlike hulpbronne en betrokkenes wat gemoeid is met die leer- en onderrig van LLOH by hierdie verwysings en besluitneming betrek moet word. Om dit te bewerkstellig is 'n effektiewe kommunikasie-netwerk tussen deelnemers belangrik. Gedurende die implementering van die IOOP, vind deurlopende monitering, terugvoering, wisselwerking en verslagdoening tussen die betrokke deelnemers plaas. Indien nodig word 'n herevaluering van LLOH onderneem waarna die IOOP hersien en aangepas word. In Landsberg (2005:75) en Du Toit (1997:241-247) word duidelike riglyne vir die ontwerp van 'n IOOP gevind. Bogenoemde prosesse dra by tot die doeltreffendheid en kwaliteitsversekering van die SOS.

Volgens verskeie bronne (DNE 2006; 2005c; 2002; GDE 2003:9) behoort die SOS sy werkswyses op 'n deurlopende basis te monitor en te evalueer ten einde sy doeltreffendheid te verseker. Dit impliseer dat, waar nodig, aanpassings aangebring sal word.

4.5.2 HULPVERLENING

Een van die primêre funksies van die SOS is hulpverlening. Met die verandering van die onderwys na 'n IO-stelsel, het die nuwe prosesse van hulpverlening aan LLOH, opvoeders en ouers/versorgers ook bepaalde gesindhede en ingesteldhede by die betrokke partye tot gevolg gehad.

4.5.2.1 Gesindhede en ingesteldhede

Data-analise toon dat positiewe sowel as negatiewe gesindhede en ingesteldhede wat betref hulpverlening aan LLOH, opvoeders, ouers/versorgers, SOS-lede en die gemeenskap voorkom. In al vyf skole beleef die betrokkenes die SOS se hulpverleningsfunksies as positief. Twee SOSKO's het aangedui dat hulle die veranderde omstandighede positief ervaar. By vier skole was die gesindheid tussen SOS-lede onderling ook ondersteunend,



akkommoderend en positief. Gemeenskapsbetrokkenheid by al vyf skole dui daarop dat daar 'n positiewe en ondersteunende gesindheid tussen die SOS en die gemeenskap bestaan.

Minder positiewe gesindhede is egter ook opgemerk. Dit sluit in negatiewe, moedeloosheid, tamheid en eensaamheid. Dit hou verband met tydrowende verwysingsprosedures, ontoereikende leeromgewings, span-onbetrokkenheid, 'n addisionele administratiewe werkslas en die groot getal LLOH in klasse wat hulp moet kry. Tabel 4.38 toon data-uittreksels wat bogenoemde ondersteun.

TABEL 4.38: 5 OORKOEPELENDE GESINDHEDE EN INGESTELDHEID JEENS HULPVERLENING EN PRAKTIESE UITDAGINGS

Hulpverlening
<p><i>... as die Leerondersteuner hier op 'n Woensdag is, vind ek dat my groepie taamlik opgewonde is. Hulle voel special. Selfs al kom hulle terug klas toe word daar nie gekoggel nie maar word hulle deur maatjies gehelp (FGSOS 1:60 D.2).</i></p> <p><i>Maar die opvolgsessie is vir ons baie baie noodsaaklik. En die ouers kan sien wat die ingesteldheid van die SOS is (ISOSKO 2:34).</i></p> <p><i>... often the teachers are just so tired that she just wants someone to listen. And that is what often happens here (FGSOS 3:18 D.2).</i></p> <p><i>En mm ... maar toe ek daar by die crash course (crash course=inklusiewe onderwys) uitkom, toe sê ek vir myself: "Maar dit kan wêrk." Dit kan werk met ons swakke kindertjies"! (ISOSKO 4:4).</i></p> <p><i>Die onderwysers mm ... hulle geniet dit om in die OOS te wees ... Dit dit bring 'n mens ... doen 'n mens se siel goed dat dat jy jy soms vir 'n kind ook iets kan doen (ISOSKO 5:88).</i></p>
Omstandighede
<p><i>Ek is gewoon aan veranderings omdat ek by die kliniek gewerk het. Omskakeling is nie vir my moeilik nie. My natuur is ook so (ISOSKO 3:34).</i></p>
SOS-kollegas
<p><i>Ek en die LO is soos handskoen en hand en en ons vul mekaar aan. So dit werk eintlik baie goed (ISOSKO 2:6).</i></p> <p><i>En ons skoolhoof is natuurlik soos jy sien, sy instelling is totaal reg. Mm ... hy luister na ons probleme. Hy gee vir ons raad. Mm ... sy deur is oop (ISOSKO 2:10).</i></p> <p><i>... die leerkragte in ons skool se oë is oop vir kinders met agterstande. En dit vergemaklik die OOS se werk. En hulle harte is ook oop vir hulpverlening (ISOSKO 2:8).</i></p> <p><i>Ons het eintlik 'n baie lekker personeel wat betref die saamwerk om die kind te help (ISOSKO 2:68).</i></p> <p><i>Mm ... ons as OOS-lede gaan met mekaar deel. Mm ... jy kan uitruil met mekaar. Daars 'n goeie verstandhouding tussen ons (ISOSKO 4:68).</i></p> <p><i>Die onderwysers en dus die OOS-span by hierdie skool is baie akkommoderend. Hulle sal bv. hulle eie navorsing loop doen en vrae rondvra en ... oplees en mekaar aanmoedig. "Man ek het. probeer dit probeer dat ... Mm ... en en en ons ... hulle vul dan mekaar so aan (ISOSKO 5:64)</i></p> <p><i>So so so daar is ook tye soos wanneer ons inligtingsessies het, dan is dit vir onderwysers lekker.</i></p>



<i>Dan is hulle positief ingestel. Hulle wil meer weet en so aan (ISOSKO 5:88).</i>
Gemeenskap
<i>As die ouer nie kan betaal nie, dan sê hulle ... daar's drie van hulle wat vir my gesê het: "Bel my. Julle skool kry eenkeer 'n maand 'n pro-deo-afspraak by ons." Met ander woorde ek kan drie kinders van hierdie skool in 'n maand gratis vry en verniet by hulle laat toets (ISOSKO 2:14).</i>
Praktiese uitdaging
Verwysingsprosedures
<i>It's having a negative thing in my grade. The teachers are saying while if they have to go through this whole procedure of discussing it at grade level and then go through, that they would not bother about sending the children to EST because the process is just going to be so much longer (FGSOS 3:8 D.2).</i> <i>Ek ek ek stem saam met die ou manier van dinge doen waar daar een LSEN-juffrou gewees het met haar klassie. D.2: en deel van die skool wees (FGSOS 5:14-15 D.1, D.2).</i>
Hulpverlening
<i>Hulle (hulle=SOS) het probeer om my my eie klaskamer te gee maar dis onmoontlik (moedeloos). Ek weet mos daar kan niks gedoen word nie (ISOSKO 1:81).</i> <i>And I think even in the grade it just goes round and round. Someone's going to say but did you tried this or what about this or this did work for me. It will be effective. There's just a negative attitude at the moment. It's new and another thing that has to be done (FGSOS 3:18 D.2).</i> <i>Baie ouers is skugter. Hulle wil nie, hulle wil nie erken dat hulle kinders mm ... probleme het nie en dit en dit maak dit moeilik vir die onderwysers (ISOSKO 5:48).</i> <i>Daai onderwyser sit vir hoeveel ure met daai kind waar ek sommige kere waar ek hom net vir 'n uur of 'n uur en 'n half uit die klas verlos. So hulle het miskien hulle eie verwagtinge en hulle eie ... mmm ... ingesteldheid en ook hulle eie ... wroeginkies waarmee hulle sit soms dat hulle mismooedig raak wat moet ek nou volgende stap doen miskien met die kind (ISOSKO 5:72).</i>
Omstandighede
<i>It would be good for other members of the staff to experience this for a while. It will relieve some of us at some stage. I don't know how it will work in practical way. That they will be aware of more than just their classroom. That there's a community out there, but not only the children I've been landed with this year. Poor me, I have got a bad class. You sit here for a few weeks and you think of it's actually not just me and my class (FGSOS 3:88 D.2).</i> <i>Ek het nou onlangs in onse mm ... cluster vergadering het ek vir die dames gesê mm ... "Julle moet práát dat die twee skole nie vir julle werk nie. Dit wérk nie! Ek sê maar nou sê julle ook niks!" Nou dink hulle al's is hanty dorry! Ek sê maar dit is mos nie so nie! Twee skole werk nie, juffrou! Na wie toe nelly hulle, ja. En aan wie doen die mm ... onreg aan die kind. Want jy sien die kind volgende week weer net vir net vir een dag en daai twee dae ek sê ook hallo en good bye (ISOSKO 4:74).</i> <i>en sommige kere dan voel ek ... somtyds dan voel ek baie ook eensaam in die sin dat ,dat jy baie keer goed net op jou eie móét doen. Daar nie ander mense is vir wie jy kan gaan rondvrae en h ... in 'n span bv. sê maar nou gaan ons dit en dat doen in 'n graadgroep nie maar waar jy heeltemal op jou eie is met die kinders (ISOSKO 5:4).</i>
Ekstra werk
<i>It will help the EST now but the teachers are feeling negative about the extra work (FGSOS 3:15 D.2).</i> <i>En die voorbereiding is eintlik waar die knak lê want jy ... jy moet behoorlik op jou tone wees en</i>



dis nie altyd maklik om om daardeur te kom nie (ISOSKO 5:4).

En elke keer nou as ek nou nog op 'n Woensdag kom dan lyk my oo nou kom laai jý ook nog op ons goed af en dan vat ek hom so stukkie vir stukkie om vir hulle te laat verstaan. Sommige van hulle is soms sê vir my: “Juffrou ek is baie moeg of ek kan nie” (ISOSKO 5:36).

SOS-kollegas

Ek ervaar dat in ons groepie raak dit somtyds dat ... omdat daar twee dames is met baie sterk persoonlikhede het, domineer hulle soms die groep en is dit soms moeilik dis waarom ek sê ek voel soms alleen. Die ander praat nie maklik teen hulle nie. Hulle sal bv. die reëls omver gooi om hulle te pas (ISOSKO 3:72).

Wat ek eintlik sou graag wou gesien het dat hulle ook 'n bietjie meer ... betrokke. Ja en meer mm ... jy weet ek weet nie. Hulle hulle steun baie op my en hulle. Dis 'n soort van “ag sy weet, sy doen die regte ding en sy gaan aan.” En ek sou graag wou gehad het dat hulle ook, veral in vergaderings sê “OK ons kan dit of dit of dit met die kind doen.” Jy weet ... mm ... waar dit baie keer net op my rus en ek sê OK. Ek het baie kere al gesê: “OK wat gaan ons met hierdie kind doen? Wat stel julle voor?” (ISOSKO 3:92).

4.5.2.2 Hulpverlening aan die LLOH

By die hulpverlening aan die LLOH is dit belangrik dat die behoeftes van die LLOH bepaal word deur doeltreffende identifisering van die hindernis(se) en dat metodes en strategieë ontwikkel word om dit aan te spreek.

Die data-analise toon aan dat in die geval van hulpverlening aan die LLOH sekere praktiese aspekte na vore getree het wat die doeltreffendheid van die SOS beïnvloed het. Hierdie aspekte is groepsgrootte, roosters en tydskedules sowel as die rol en funksie van die SOSKO, LO, opvoeder, ouer/versorger, distrik en gemeenskap.

By vier skole wissel die groepe vir hulpverlening van tussen 8 tot 10 leerders. Een deelnemer wys daarop dat sy as remediërende opvoeder meestal individueel aan LLOH hulp verleen. Verder toon die data dat die totale aantal LLOH by die vyf skole 'n groot gedeelte van die skoolpopulasie uitmaak. Alhoewel deelnemers van een skool aangedui het dat hul onderrigklasse redelik klein is, het dié van die ander vier skole die groot klasse beklemtoon wat hulpverlening in klasverband baie bemoeilik. Tabel 4.39 bied verteenwoordigende voorbeelde.



TABEL 4.39: 5A.1 GROEPSGROOTTE VIR HULPVERLENING

Leerondersteuner- en hulpverleningsgroep
<p>... hulle kom as 'n groep, hulle is 'n groep van tien (ISOSKO 1:22).</p> <p><i>I'm (I = remediërende opvoeder) working in a one to one situation. Learners with academic problems. Most of the time it's individual. Sometimes I have a group of two children (FGSOS 3:69 D.3).</i></p> <p><i>Daar is soms kindertjies wat ek individueel sien. Dit hang af van die behoefte van die kind (ISOSKO 5:60).</i></p>
Totale aantal LLOH vir hulpverlening
<p>... sy stuur 12 of 13 en die LO het gesê sy kan net 10 akkommodeer in die klas natuurlik en mm ... maar sy't meer as dit (ISOSKO 1:89).</p> <p><i>Hier sien ek 101 kinders ... vir die hele week. En dit werk vir my. Ek pluk die vrugte aan die einde van die dag, want ek weet waarnatoe ek wil gaan met die kinders (ISOSKO 4:74).</i></p> <p><i>Op die oomblik het ek by die naburige skool 151 leerders vir wie ek sien binne twee dae, en by hierdie skool het ek plus minus 71 leerders op die oomblik. Mmm ... dit kan 'n bietjie baie wees vir 'n mens want jy, jy, jy's net een persoon (ISOSKO 5:4).</i></p>
Klasopvoeder
<p><i>Die klasse is relatief klein, 'n omgewing van 30. So die klaskamer is nie oorvol nie (FGSOS 2:73 D.1).</i></p> <p><i>As ek 'n klas het ... 'n klein klassie van 15 of 20 het, dan gee ek nie om nie. Maar met 'n klas van 52 kinders is dit onmoontlik. Ek het verlede jaar 52 kinders gehad en ek het gevoel ek raak mal! Ek is ek is ek is baie lief vir die onderwys, maar verlede jaar het dit vir my gebreek. Ek voel as ek kan uit dan uit ek! (FGSOS 5:24 D.1)</i></p>

Daar is ook praktiese uitdagings wat betref die grootte van groepe. Deelnemers van vier skole wys daarop dat daar te veel LLOH in oorvol klasse is wat hulp nodig het, terwyl dié van twee skole voel dat die LO sêlf met te veel LLOH gelyktydig moet werk. Tabel 4.40 onderskryf die aannames.

TABEL 4.40: 5A.1 PRAKTIESE UITDAGINGS: GROEPSGROOTTE VIR HULPVERLENING

<p><i>Sê nou sy help my kinders as 'n groep. Sê so ses sewe kinders wat gaan. In die ou dae het jy die one on one situation gehad. Dit is nogal 'n probleem. She's got too much children (FGOP 2:54 D.3).</i></p> <p><i>... As I said now it changed slightly because of the ... the numbers that we have. Sitting with six grade 1 classes on the 180 boarder with so many more different problem are as Mm to now decide where can we actually intervene before we go straight to her. What do we try and then go to her? So we view it from a different angle now (FGOP 3:10 D.1).</i></p> <p><i>Years ago you had your 3 or 4 problem cases in your class. You could deal with that and your whole body and soul could cope with it. Now you have 3 children who are doing well and 27 who need your attention (FGSOS 3:19 D.1).</i></p>
--



... and from a teacher's point of view I think there are so many children that actually need to be discussed by the EST because there are so many children with academic, emotional and social problems. It just seem to me there are more children, a greater number of children that actually need help (IOU 3:16).

Te veel kinders in die klas. Te groot klasse. Mense sit met 50 tot 60 kinders in die klas, en ongelukkig vir die outjie wat daai leerprobleem het, gaan die onderwyser mos dan in elk geval nie by hom uitkom nie (ISOSKO 4:36).

In vyf skole is daar vaste sowel as aangepaste roosters en tydskedules vir hulpverlening.

LO's van twee skole het egter aangedui dat 'n aangepaste rooster en tydskedule soms gevolg word. Verbatim data word in Tabel 4.41 verskaf.

TABEL 4.41: 5A.2 ROOSTER EN TYDSKEDULE

Vasgestelde roostertye/tydskedules
SOS-lede: LO
<i>So sy werk ... vier dae in 'n week hier en een dag mos by naburige plaasskool, né (FGSOS 2:6 D.1).</i>
<i>... die ouers doen ek gewoonlik naskool tensy dit 'n dringende storie is. Ek doen dit gewoonlik soggens van 7 uur af (ISOSKO 3:82).</i>
<i>Ek is aangestel binne twee skole. Ek reis tussen die twee skole. Maandae en Dinsdae is ek by die naburige skool van 8 uur tot 3 uur en sommige kere 'n bietjie bietjie later as ons werk het en ... vir Woensdae tot Vrydae is ek by hierdie skool (ISOSKO 5:2).</i>
Didaktiese spanlede (voltydse hulpdeelnemers)
<i>Ons het op 'n Maandag, en op 'n Woensdag en op 'n Donderdag, het ons vir 'n uur na skool agt onderwysers wat in 'n klaskamer sit en hy doen ... min of meer remediërende werk (ISOSKO 2:8).</i>
<i>Ja. Die verskillende onderwysers in Graad 1's wat die namiddag die leerders met probleme help, hulle deel hulle self op. Ons het van elke graad, ses klasse (ISOSKO 3:10).</i>
Distrik
<i>En dan óók van die OBOS se kant het ek elke Dinsdag my fasiliteerder hierso ... So ons kry goeie hulp van die OBOS af. Ek kry goeie hulp van die OBOS af. Ek kan nie kla oor die OBOS se hulp van hulle kant af nie (ISOSKO 4:10).</i>
Gemeenskap
<i>Hulle (hulle=taaltherapiestudente) is op 'n Donderdag hier (ISOSKO 1:66) .</i>
<i>Daarom is die ... die sop wat die kinders kry ... die tannies wat hierso kom, die brood wat nog Woensdae afgelewer word, die lekker vars worsbroodjies, belangrik! (FGSOS 1:83 D.1)</i>
Aangepaste rooster/tydskedule
LO
<i>The ELSEN teacher takes him out any time when ever she wants him. Sometimes he spends the day there (FGOP 2:7 D.3).</i>



Ek het groepe en dan doen ek in die groep in ook individuele werk met die outjies waar ek hulle ... waar ek vir hulle vir die onderwyser sal sê: "Juffrou hou vandag eers jou hele groep. Ek wil net die outjie hê." Dan sal ek hulle een een uit die klas uit trek en dan een een met hulle werk (ISOSKO 4:32).

'n Aantal praktiese uitdagings het na vore gekom wat betref roosters en tydskedules. Deelnemers van vier skole waaronder klasopvoeders, SOS-lede en spesifiek die LO, beskou tyd as die deurslaggewende faktor vir die kwaliteit van hulpverlening. Dié deelnemers beskou die tydsrooster van die LO as onbevredigend omdat sy slegs een keer per week hulpverlening bied en die periodes baie kort is. 'n Ander beweer dat alhoewel die rooster aandui dat LLOH hulpverlening by die LO moet ontvang, die hulpverlening in die klaskamer toegepas word. Tabel 4.42 toon bogenoemde inligting.

TABEL 4.42: 5A.2 PRAKTIESE UITDAGINGS: TYDSKEDULE

SOS-lede
<i>Ek (ek=klasopvoeder) het dit ek het dit ook probeer maar wou ... tyd! Nooit! Ek hoor wat juffrou sê, maar tyd by my kant to e... Ek het al probeer. Dit werk vir 'n tyd. Daarna as klasonderwyser jy kán nie (FGSOS 4:6 D.1).</i>
LO
<i>... eenkeer in 'n week is te min vir onse kinders. Wat kan ons daaraan doen nie, maar soos ek dit gehoor die geval is natuurlik die probleem is. Sy's net eenkeer in 'n week hier by ons omdat mm ... die ander skool het meer kinders as wat ons het. En hulle werk dit so uit. Dis hoekom (ISOSKO 1:71).</i>
<i>So hulle kry eintlik net eenmaal 'n week by my. Dis hopeloos te min! Ek bedoel dis vir 'n uur (ILO 1:73).</i>
<i>Wat ek doen is, volgens die statistiek, volgens die rooster is my kinders by die ELSEN juffrou ingedeel. Volgens die Departement, volgens die hoof en volgens die skool is ... moet my kinders sê nou maar op 'n Dinsdag die 6 de periode moet daai twee kinders kom. Dis net ek stuur hulle nie maar hulle is op die rooster. So volgens wet is hulle volgens die die wet is is hulle eintlik is net vir die periodes (FGSOS 4:15 D.2).</i>
<i>Baie van die mense, ek weet nie hoe kry hulle dit reg nie, maar een van my kollegas, doen twee skole. Sy doen, sy het 130 by die een skool en 'n 140 by die ander skool. Toe vra ek vir haar: "Juffrou, jy sien 130 kinders in twee dae se tyd. Sê jy vir hulle hallo en good bye." Want wat doen jy? Want hoe sien jy 140 kinders in twee dae tyd? (ISOSKO 4:74)</i>
<i>Ja, sy is eintlik baie min tyd wat sy by ons skool is. As sy as sy voltyds hier is net by ons, dan kan sy meer deeglik .. en sy ken sy leer háár kind ook baie goed ken en beter ken. Maar nou moet sy bietjie hier wees bietjie daar wees. Hulle verwag om 100% van haar tyd en haar werk te kry en ons verwag dit ook (D1 instemmend). En ek dink dit veroorsaak ook dat sy baie kere nie weet maar waar behoort ek eintlik nie. Verstaan u? En sy het verskriklik baie druk want want ... en ek dink nie dit werk so nie (FGSOS 5:9 D.1).</i>
<i>Vir 20 minute met hulle gewerk. Vir 20 minute vir die dag en dit is nie 'n groot relief vir ons nie. D.2: Dan kom hulle maar weer terug klas toe. D.1: En dan kom hulle maar weer terug want sy het ander kinders ook waarmee sy ook moet werk (FGSOS 5:31-33 D.1).</i>

Een van die primêre doelstellings van die SOS is hulpverlening aan die LLOH. Die mate waarin die SOS-kernlede en tydelike deelnemers betrokke is by hul hulpverleningsrol en funksie, beïnvloed die doeltreffendheid van die SOS as geheel. By drie skole is die SOS-kern en die LO as 'n “tweedefase-hulpverlening” betrokke terwyl hulle by twee skole as “eerstefase-hulpverleners” beskou word. Die rede hiervoor is omdat klasopvoeders in dié gevalle LLOH onmiddellik na die SOS (LO) verwys. By eersgenoemde drie skole is die klasopvoeder dus die “eerstefase-hulpverlener” wat hindernisse by die LLOH identifiseer, eerstefase-hulpverlening toepas, LLOH by die SOS aanmeld en ook aan die SOS se besprekings deelneem.

Wat die implementering van die IOOP betref, het slegs twee skole se deelnemers aangetoon dat 'n IOOP aan klasopvoeders beskikbaar gestel is. Die rol en funksie van 'n didaktiese span, 'n remediërende opvoeder sowel as die implementering van 'n graadhoof en grade-opvoeders as verdere “eerstefase-hulpverleners” aan LLOH, is ook deur twee skole aangedui.

Waar die SOSKO nie die LO is nie, word die persoon in die geval van twee skole beskou as 'n koördineerder van die hulpverleningsproses aan LLOH. Waar die SOSKO en LO dieselfde persoon is, word die verantwoordelikhede van dié persoon die identifisering, assessering, deurlopende ondersteuning, monitering en betrokkenheid by LLOH. Die gebruik van klashulp/assistente en klasmaats by die hulpverlening word ook deur deelnemers van twee skole genoem.

Wat die rol van ouers/versorgers by die hulpverlening betref, beleef twee skole die ouers/versorgers as baie betrokke. By die drie oorblywende skole is die ouers/versorgers meestal onbetrokke. Distriks- sowel as gemeenskapsbetrokkenheid by funksies soos identifisering, assessering en deurlopende ondersteuning kom by al vyf skole duidelik na vore. Tabel 4.43 bied voorbeelde ter staving van die bogenoemde.

TABEL 4.43: 5A. 3 ROL EN FUNKSIE VAN SOS-KERN EN TYDELIKE LEDE

SOS
Hulpverleningsproses aan geïdentifiseerde LLOH
<i>Ons (ons=SOS) sê vir die ouer waar die kind se probleme is. Probeer die probleme identifiseer by die kind en help dan die kind deur ekstra hulp te gee (FGSOS 2:12 D.1).</i>



En mm ... ons doen gevallebesprekings waar ons dan kyk mm ... na die kind se probleem en ons probeer om vir hulle te groepeer daardie kinders te groepeer en te help (FGSOS 5:2 D.1).

Formulering, implementering en hersiening van IOOP

Ek doen basies doen ek meestal van daai werk wanneer die IOOP ingevul word. mm Die lang termyn-beplanning, die kort termyn-beplanning. Al daardie goedjies word ingevul en daardie programmetjie is vir die onderwyser ook. Ja, die Individuele Ontwikkelingsplan, né. Daardie vormpie mm ... sê spel jy uit vir die onderwyser ... wat hulle moet doen met die outjie op langtermyn, korttermyn en daar moet op 'n gereelde basis ... die outjies wat by my inkom, kry ook 'n ... vormpie waar die onderwyser die, waarmee die onderwyser die kind moet help in die klas. So hulle weet waarmee hulle die kind moet help (ISOSKO 4:16).

Terugvoering gee

Hulle (hulle=SOS) moet dit vir die onderwysers kan deurgee en sê maar hierdie kind is so en so en so (ISOSKO 3:26).

Dat daar genoeg ... genoegsame mm ... werk in die klas met die kind gedoen is nadat die kinders by die OOS bespreek is (N: ja?). Dat daar voorlegging gev ... gelê word van wat gedoen is, en watter vordering getoon is en of daar nie vordering was nie (FGSOS 4:2 D.2).

SOSKO

Hulpverlening aan LLOH

En dit behels ook maar eintlik dat ek elke middag sorg dat die aantal kinders wat geïdentifiseer is, wat in die middag kom vir ekstra hulp, dat hulle 'n Afrikaanse onderwyser en 'n Engelse onderwyser het, wat die hele jaar saam met hulle in die middag deurloop (ISOSKO 2:8).

... hulle (hulle = seniorfase personeel) gebruik my op 'n ander manier omdat die kinders dan uitgesorteer is. Die senior mense is meestal mense wat die kinders met my kom bespreek om hulle te verwys na spesiale skole toe (ISOSKO 3:28).

SOSKO/LO

Identifisering/Assessering/Rekordering

Ja en sy hou rekord van elke ding en vordering en probleme. Ja, want al die kinders wat na haar toe gaan in jou klas. Sy gee vir elke kind 'n rapport. She's got record from every child's progress and every aspect of the child (FGOP 2:73 D.1).

... nadat ek ook 'n paar informele toetsies met die diagnostiese toetsies met die kinders gedoen het, bv. oor hulle woordherkenning, klankherkenning, skryf mm ... hulle hulle hulle ... ook soms hulle hulle hulle liggaambeeld. Kyk ek laat hulle ek ek ek kyk hierdie goedjies deur en dan maak ek 'n opsomming daarvan en dan bespreek ek dit met die onderwyser. Die opvoeder van daai betrokke leerder self (ISOSKO 5:54).

Hulpverlening aan LLOH

In elk geval dan neem sy (sy=LO) hulle (hulle=LLOH) en dan gee sy gespesialiseerde addisionele hulp (FGOP 2:17 D.1).

En natuurlik dis nou die LO se werk, dis nou by die inklusiewe model. Dis mos nie net kinders met leerprobleme nie maar ook om die te stimuleer wat ander begaafdhede het (FGSOS 2:8 D.1).

Mm ... nou kom hulle vir 30 minute maar ek onttrek hulle elke dag. Mm ... ek was gesê ek moet afskaal met die rooster maar ek kan nie afskaal aan my rooster nie. Ek voel net ek wil daai outjie elke dag sien en ek gáán hom elke dag uit die klas onttrek. En mmm ... en gaan met hom werk. Dis elke dag. Omdat ek by my eie skool is (ISOSKO 4:74).

Die die kinders kry elke dag 'n les by haar maar die lessie is net so kort, want elke kind moet elke dag ingepas word (FGSOS 5:10 D.2).



Deurlopende ondersteuning, monitering en betrokkenheid
<p><i>Soms vroeg kyk of die kinders nie honger is nie voor jy iets vir hulle kan leer (D2 en D.3 bevestigend) (FGSOS 1:81 D.1).</i></p> <p><i>Jy (jy=LO) is 'n hulpspesialis by 'n skool. Dit is eintlik net 'n hulp-ondersteuning by die skool. Ons buitemuurs is bv. ons OOS-spanne of ons ekstra kinders wat ons sien of administratiewe voorbereidings. In eksamentyd is ons veronderstel om kinders wat sukkel te vat en vir hulle gedurende eksamentyd te help deur die werk vir hulle te lees, skribbering te doen ens. en hulle te help in 'n groepie (ILO 2:44).</i></p> <p><i>We even find children coming to school now asking to see the ESTCO. They realise she's somebody that they can talk to and they will actually request to speak to her .(FGOP 3:40 D.1).</i></p>
Klasopvoeder
Identifiseer hindernisse by LLOH
<p><i>Wat ons basies doen is die eerste ses weke doen hulle (hulle=klasopvoeders) baie intensiewe perseptuele opleiding en ons gebruik nog die ou ASB somer net diagnosties. So hulle gee dan 'n ASB en ons kyk waar die kind dan uitval en ons groepeer hulle dan bv. die eens en die twees (ISOSKO 3:8).</i></p> <p><i>So for grade 1 I think it's a good thing to start the identification process as soon as possible (FGSOS 3:17 D.1).</i></p> <p><i>Ons identifiseer kinders, maar daar is wat so van deur 'n mens se vingers val, want jy kom nie by al die kinders uit nie (FGSOS 4:8 D.1).</i></p> <p><i>Die onderwysers doen dit. Die opvoeders identifiseer die kinders. En natuurlik het hulle dit bespreek mm... met die skoolhoof en so-aan (ISOSKO 5:42).</i></p>
Aanmelding van LLOH by SOS en deelname aan bespreking
<p><i>... wanneer ons probleme het dan kan ons direk skakel met juffrou J (SOSKO/LO) Verstaan? En dan mm ... die kinders wat ons nou identifiseer, word dan voor die OOS-span gebring (FGOP 3:2 D.1)</i></p> <p><i>... hoe ons eers die outjies verwys, die onderwyser tel mos nou die probleem op. Nou verwys die onderwyser die kind na die skool se OOS-span (ISOSKO 4:10).</i></p> <p><i>Ja. Ek (ek=klasopvoeder) is ook betrokke as dit een van my kinders is (IOP 1:4 D).</i></p>
Implementering van IOOP aan LLOH
<p><i>... maar dit behoort so te wees dat die onnie en die LSEN onnie saam kom en na 'n program kyk sodat hulle saam aan die probleem kan werk en die kind help (IOP 1:8).</i></p> <p><i>Omdat dit net een dag in 'n week is is dit nodig dat die LSEN onnie 'n program vir die onnie moet gee sodat die onnie in die klas daarmee kan aangaan elke dag (IOP 1:8).</i></p> <p><i>Ons moet in die klas moet ons eintlik regtig die remediëring doen. Sy sy begin dit en ons is eintlik regtig die mense wat daai remediëring moet inoefen (FGSOS 5:13 D.2).</i></p>
Remediërende opvoeder
Hulpverlening aan LLOH
<p><i>I don't have the experience of inclusive education because I'm working on my own with the remedial children. I only get the children that being referred with remedial problems. I don't have a class. I'm working in a one to one situation. Learners with academic problems. Most of the time it's individual. Sometimes I have a group of two children (FGSOS 3:69 D.3).</i></p> <p><i>Sy doen nou net remediëring. Ek toets al die kinders en gee vir haar die kinders wat uit en uit net leerprobleme het en ek doen die kinders met die emosioneel en leerprobleme (ISOSKO 3:4).</i></p>



Didaktiese span
“Remediërende” onderrig
<i>Ons het op 'n Maandag, en op 'n Woensdag en op 'n Donderdag, het ons vir 'n uur na skool agt onderwysers wat in 'n klaskamer sit en hy doen ... min of meer remediërende werk. Kom ek sê didaktiese onderrig. Dit wat jy in die klas, die dag of die week gedoen het. En dit is baie maklik want jy het mos die hele week dit gedoen en dan herhaal jy dit. En dit is 'n persoon in daai graad groep (ISOSKO 2:8).</i>
<i>Die ideaal is seker dat hulle in die klassituasie seker moet differensieer en kinders wat leerprobleme het eerste aanspreek. Hulle doen dit. Ek meen jou ervare kollegas sal dit in elk geval doen. En as hulle nou nie meer kan help nie dan help die didaktiese hulpspan en ook die LO vir die kind (FGSOS 2:30 D.1).</i>
Graadhoof
Koördineer hulpverlening op gradevlak
<i>So daardie graadhoof is verantwoordelik vir die welsyn van die kin. So die graadhoof koördineer óók die goed (FGSOS 2:22 D.1).</i> <i>Hulle (hulle=opvoeders) bespreek dit met hul graad-mense en hulle hoof (hoof= departementshoof). Dan werk hulle 'n program uit en as hulle vashak dan kom vra hulle vir my. As dit dan nog nie uitwerk nie, dan verwys hulle die kind vir my (ISOSKO 3:12).</i>
Klashulp/assistent
Deurlopende ondersteuning en betrokkenheid
<i>We were waiting for a placement in a more suitable school and therefore she had a permanent aid in the classroom ... an aid paid by the parents (FGSOS 3:60 D.2).</i>
Klasmaats
Hulpverlening
<i>Wat ek gewoonlik doen en ... en ... en wat die LO se taak baie ligter maak, is ek vat daai sterkspan om daai swakspan te help. So help die klas mekaar en die kind wat sukkel (FGSOS 1:22 D.2).</i>
Ouer/Versorger
Deurlopende ondersteuning en betrokkenheid
<i>Soms is die ouer baie betrokke. Plaaseienaars gee ook soms hul volle ondersteuning (FGSOS 1:28 D.3).</i> <i>Plaas van om daardie kinders te laat herhaal, het ons daai kinders saam gegroepeer in een groep en ons het die mammas ingekry. Die mammas het kom help. Ons het die kinders se akademiese standaard met die 3R's op datum gebring soveel so dat hulle aan die einde van graad 2 weer uitgefasseer kon word in al die ander klasse (ISOSKO 3:36).</i> <i>Sommige ouers is betrokke. Jy kan somer sien watter ouers help graag (N: Mm.?) Rêrig, jy kan sien (FGOP 4:38 D.1).</i>
Distrik
Identifisering/Assessering
<i>Hy was getoets deur die skoolsielkundige (ISOSKO 1:6).</i> <i>... en dit het ek verlede jaar mm ... dat die spraak mm ... spraak en gehoor spesialis by by by die OBOS inkom. Sy het die kinders se ore en gehoor kom toets. Sy't spraak-probleme uitgeken. Sy't vir ons wenke gegee van wat ons met hulle kan doen (ISOSKO 5:62).</i>



Deurlopende ondersteuning, monitering en betrokkenheid
<p><i>We used to have the District Support Team coming along if a family is financially really incapable paying for services. They will guard them and the children will go to the psychologist there (FGSOS 3: 86 D.1).</i></p> <p><i>... onse skoolsielkundige is so fantastiese persoon. Sy kom elke Dinsdag, sy hoef dit nie te doen nie, is sy hier om te help les gee. Sy gee les in die graad 1, 2 en 3 klasse (ISOSKO 4:8).</i></p> <p><i>Ons het 'n voedingskema hier by die skool wat die kind sy 2 snye brood kry met grondboontjebotter en konfynt. En dis eenkeer 'n dag. Dis departementeel en hulle kry ook 'n koppie milkshake soos ek sal sê melk, né. En dit is baie keer die kind se enigste kos wat hy kry (FGSOS 5:51 D.1).</i></p>
Terapeute
Hulpverlening aan LLOH
<p><i>Mmm ... ons het ook 'n taalterapeut van 'n ander laerskool wat op 'n Vrydag inkom. Sy doen taalspeletjies met die kinders (FGSOS 1:58 D.1).</i></p> <p><i>... en dan het hulle mos nou ook by daai praktyk het hulle dan ook maatskaplike werkers en arbeidsterapeute (ISOSKO 2:16).</i></p>
Skool- en privaat sielkundiges
Assessering en skakeling met ouers
<p><i>En dan sê hulle vir ons hulle het al 'n onderhoud met die kind ook gehad. Hulle het met die ouers gehad. Dit is wat die skool gesê het. Dit is wat julle doen. Hulle wil net vir ons inlig hoe ons hierdie kind moet hanteer in die skool (ISOSKO 2:28).</i></p> <p><i>Kyk wat basies gebeur is ons het Mnr X wat saam met my by die skoolkliniek gewerk het. Ons het 'n lokaal vir hom wat hy kan gebruik en dan toets hy die kinders hier en dan reël hy en die ouers om mekaar na-ure te sien (ISOSKO 3:18).</i></p>
Gemeenskap
Deurlopende ondersteuning en betrokkenheid
<p><i>Ons kry, ons kry, ons kry. Ons het nou op die oomblik het ons ... die studente wat nou hier is. Die spraakterapeute, die spraak- en taalterapeute (ISOSKO 1:66).</i></p> <p><i>Daarom is die ... die sop wat die kinders kry ... die tannies wat hierso kom, die brood wat nog Woensdae afgelewer word, die lekker vars worsbroodjies, belangrik! (FGSOS 1:83 D.1)</i></p> <p><i>Maar ons het 'n klomp mense wat oor die gesin en veral die kind, die goeters deel en hulle probeer help (FGSOS 2:18 D.1).</i></p> <p><i>As die ouer nie kan betaal nie, dan sê hulle ... daar's drie van hulle wat vir my gesê het: "Bel my. Julle skool kry eenkeer 'n maand 'n pro-deo-afspraak by ons." Met ander woorde ek kan drie kinders van hierdie skool in 'n maand gratis vry en verniet by hulle laat toets (ISOSKO 2:14).</i></p> <p><i>En dan is daar baie maatskappye wat programme het. Ek het nou bv. met 'n maatskappy te doen gekry wat 'n leesprogram agt weke aanbied (ISOSKO 2:22).</i></p> <p><i>En baie keer die werkersunies, né, akkommodeer die ouers baie waar hulle die kinders help om die bril te betaal of so (ISOSKO 5:8).</i></p>

Die data het sekere praktiese uitdagings op hierdie gebied na vore gebring. By een skool beleef die LO dat klasopvoeders onbetrokke by die hulpverlening van die LLOH is. Verder



toon dit dat psigometriese toetse deur sommige LO's by die assessering van LLOH gebruik word. Deelnemers by twee skole beklemtoon die feit dat geen IOOP vir hulpverlening van die SOS ontvang word nie, terwyl een deelnemer daarop wys dat die LLOH klaswerk verloor wanneer hy deur die LO uit die klas onttrek word. Hierdie deelnemer stel voor dat die hulpverlening eerder in die klas gedoen moet word. Onbetrokkenheid van ouers, onvoldoende aandag aan LLOH se mediese behoeftes en armoede by die ouers word verder deur deelnemers van vier skole onderstreep. Tog gebruik een skool ouers as tydelike hulp om leerders by te staan met leesonderrig. Deelnemers van vier skole meld 'n tekort aan spesiale skole wat die uitplasing van LLOH na 'n gespesialiseerde onderrigomgewing bemoeilik. Tabel 4.44 onderskryf bogenoemde kwessie.

TABEL 4.44: 5A.3 PRAKTIESE UITDAGINGS: ROL EN FUNKSIE VAN SOS-KERN EN TYDELIKE LEDE

LO
<p><i>... dan vat hulle my werk wat ek de deur die jaar gewerk het met die kinders dan maak hulle of hulle daai of hulle dit gedoen het. Aan da wa da aan daai kinders het hulle niks aandag gegee nie. So, dit is dit is my gróót probleem. Dit is my gróót frustrasie omdat hulle nie ... (ILO 1:24).</i></p> <p><i>Sy doen daai toetse ook. Wat noem mens dit? (N: Psigometriese toetse?) Ja die psigometriese toetse en dan kan mens baie mooi sien (FGOP 2:10 D.1).</i></p>
Klasopvoeder
<p><i>Nee, geen terugvoer nie want sy gee nie vir ons 'n program om te doen nie. Daarom jy kan nie eintlik terugvoer vir haar gee en sê: "Ek het hierdie program gedoen en dit werk of so nie." (ISOSKO 1:40)</i></p> <p><i>Ek sal verkies dat die kleinding by my in die klas bly en dat die OOS-span vir my 'n program gee wat ek daar met die kind kan doen en as daar probleme is dat hulle my daar kom help (IOP 1:24).</i></p> <p><i>Gee sy bv. 'n program, 'n individuele leerder hulpprogram (IOOP) wat julle in die klas kan doen? D.3: Nee sy (LSEN) vat 'n hele groep uit ons klas uit. Sy gee nie vir ons 'n hulpprogram nie (FGOP 2:18–19 N. D.3).</i></p> <p><i>En wat ek uitgevind het is wanneer die kinders nie in daai klas is nie en hulle is by die LO, dan gaan ons byvoorbeeld aan en hulle bly agter met die ander werk (FGSOS 4:7 D.2).</i></p>
Ouer
<p><i>... waar ons die ouer eintlik net sien is op oueraande. En die ouer wat ons eintlik wil sien, sien ons ook nie eintlik nie. Daarom die ouer kom nie regtig in nie. Ons sukkel om die ouer hier te kry om die kind se probleem ... te bespreek (ISOSKO 1:62).</i></p> <p><i>Die ouerbetrokkenheid is nie so goed nie. Baie van ons kinders word mm ... hulle word groot mm ... hulle grootouers kyk na hulle omdat hulle ouers ... hul oupas né. Ons het baie jong ouers. Ons het, ons het sê maar ons het kinders wat kinders grootmaak (ISOSKO 5:10).</i></p>



Distrik

Maar die OBOS het nie sulke skole nie. Dis eintlik ons probleem. Daar is in ander OBOS en ons kan nie ons kinders verwys na die ander OBOS nie want hulle vat nie ons kinders nie (FGSOS 2:70 D.2).

Dis 'n groot leemte wat ons vind. Veral vir kinders wat aandagafleibaar is en wat nie kan bekostig om te betaal nie. Ons het 'n groot probleem daarmee. Ons het al die ... die kliniek het op 'n stadium dit gehad maar hulle het dit glad nie meer nie. So as 'n kind vandag behoeftig is en hy't medikasie nodig vir aandagafleibaarheid, kry hy dit nie by klinieke nie. Hy kan dit nêrens kry nie (FGSOS 2:54 D.2).

Mm ... kinders was getoets gewees en daar ook van hulle wat toe nou gekeur was vir spesiale skole. Ons het ons het hierdie ... ons het drie jaar (lag). Dis presies drie jaar gesloer omdat daar nie plek was vir die kinders in die skole nie (ISOSKO 5:42).

Tans by die oogkliniek is die waglys so lank so lank ... dat kinders nou nog met daai bril wag sedert Oktober 2004 (ISOSKO 5:8).

4.5.2.3 Hulpverlening aan die opvoeder

Die behoeftes en gevoelens van opvoeders wat betref hulpverlening het gedurende data-analise duidelik na vore gekom. Van die opvoeders in die vyf skole voel dikwels onseker, ontoereikend en gefrustreerd as gevolg van 'n tekort aan opleiding, kennis en ervaring wat betref hulpverlening aan LLOH. Die deelnemers van al vyf skole is dit egter eens dat die SOS in hierdie behoeftes van die opvoeder probeer voorsien deur samewerking, bespreking en ondersteuning. By twee skole word ondersteuning, berading, hulp en raad op persoonlike vlak aan opvoeders deur die SOS aangebied. Verteenwoordigende voorbeelde word in Tabel 4.45 gevind.

TABEL 4.45: 5B.1 IDENTIFISERING VAN HULPVERLENINGSBEHOEFTES

Betrokkenheid by behoeftes en gevoelens
<i>We don't know how to handle them because we haven't been properly qualified in that direction. She has. She helps us tremendously (FGOP 2:9 D.1).</i>
<i>I know of teachers who have come here for guidance. And that is one to one and I think it's often confidential and personal. You don't want the team to listen to that. We have the ESTCO which is a great help. Yes, people does get help (FGSOS 3:23 D.2).</i>
<i>... en dan sal ek vir die juffrou of 'n demonstrasie-les gee of vir haar raad gee omtrent die probleem wat sy het (ISOSKO 4:18).</i>
<i>Sommige van hulle is soms sê vir my: "Juffrou ek is baie moeg of ek kan nie."</i>
<i>Dan sê ek: "Kom sit by my. Ons werk daardeur." Ons gesels dan is mense opgehoop. Hulle is ook baie gefrustreerd en dan praat ons oor die kinders. Die juffrou maak somtyds oop. Dan sê ek vir hulle: "Maar kom ons is net ... ons spandeer meeste van ons tyd hier. Ons moet soos 'n familie wees. Dit word in die OOS-vergadering gedoen (ISOSKO 5:36).</i>



Die praktiese uitdagings wat na vore gekom het wat betref opvoeders se hulpverlening, is onvoldoende kennis en toepassing van die IO-beginsel en leer sowel as gebrekkige kommunikasie tussen interne en eksterne deelnemers. Deelnemers van vier skole beklemtoon dan ook dat opleiding en terugvoer belangrik is. In Tabel 4.46 word sommige van dié standpunte weergegee.

TABEL 4.46: 5B.1 PRAKTIESE UITDAGINGS: HULPVERLENINGSBEHOEFTE

Hulpverleningsbehoefte
<p><i>Training is important (FGSOS 3:18 D.2).</i></p> <p><i>The inclusion as promised by the government or what the policy says is that you will get support from outside ... be it with speech and other thing s... but it just aren't in place. So they said this would happen and you would get support and whenever you need it it would be there. But we all know that it isn't working and isn't happening. So the teacher having to do all these things within an inclusive situation (FGSOS 3:65 D.1).</i></p> <p><i>I think that somewhere we can still improve ... is actually give the teachers a structure of what they have to do to continue after the whole process of identifying the problem ... to carry that information and help to the learner. I find that sometimes I feel I done this and that. Should be nice when something else can being giving down the line, because you feel that you missed something down the line. Therefore feedback ... but on a most practical way and not only "his got a verbal/non-verbal problem." (FGSOS 3:76 D.1)</i></p>

Die SOS van die vyf geselekteerde skole het 'n verskeidenheid hulpverleningstrategieë ontwikkel en geïmplementeer. Hulle wys daarop dat deurlopende opleiding deur die distrik, gemeenskap en SOS-lede aan opvoeders verskaf word. 'n Praktiese opleidingskomponent is ook by drie skole toegepas waar demonstrasielesse aan opvoeders gebied is. Al vyf skole het ook deurlopende ondersteuning en gesamentlike probleemoplossing-strategieë aan die opvoeders verskaf. By vier skole is die hoof en distrik ook betrokke by die deurlopende ondersteuning en oplossingstrategieë vir opvoeders. Verteenwoordigende voorbeelde word in Tabel 4.47 verskaf.

TABEL 4.47: 5B.2 ONTWIKKELING EN IMPLEMENTERING VAN HULPVERLENING-STRATEGIEË

Deurlopende opleiding
<p><i>Ons het 'n intervensieprojek so 2-3 jaar gelede ontvang vanaf mm ... die distrik (FGSOS 1:6 D.1).</i></p> <p><i>... I'm studying at the moment. I'm doing Learners with Barriers so I'm getting information from there and using that and pumping it into the EST. What happens is, that is the identification and it tells you this is what you will see in the child, this is what is effecting and this is what you need to</i></p>



<p><i>do in remedial. So it's a complete guideline to the teacher (FGSOS 3:12 D.1).</i></p> <p><i>... soos wanneer was dit toe die dames met die lees, ons het nou mense wat in die klas inkom, om vir ons wat nou nie die nodige opleiding het, om vir ons te kom help maar net hoe om hoe om hierdie leesprobleem aan te pak. Hulle kom op gereelde basis kom hulle nou vir ons wys hoe kan ons lees in al die leerareas toepas (FGSOS 4:70 D.1).</i></p> <p><i>Juffrou A (SOSKO/LO) sal bv, soos nou die lessie. Ek kyk nou spesifiek na hierdie lessie, né. Dan sal juffrou A (SOSKO/LO) ons oor twee pouses né D 2: Aa ... sal sy die hele personeel toespreek. Dan kry ons elkeen afskrifte spesifiek van die les en dan gaan sy daardeur stap vir stap vir stap (FGOP 4:20 D.1).</i></p>
<p>Deurlopende ondersteuning</p>
<p><i>Die juffrou mm ... van die Departement het altyd baie gekom. Nee as mens vir hulle vra vir hulp, dan is hulle altyd beskikbaar om hulle hulp aan te bied (ISOSKO 1:71).</i></p> <p><i>Especially if you know you have tried and they (they=SOS) feel what you have tried is valued and you are not getting anywhere. No one had ever say but you should have tried harder. We listen to each other. We look and see what we have done and we also listen to the entire picture of the story (FGOP 3:18 D.1).</i></p> <p><i>En sy sy (sy=hoof) moedig ons baie aan. Sy sal altyd sê: "Juffrouens gaan huistoe. Gaan kyk waar ons kinders uitkom. Julle verwag so baie. Gaan kyk, gaan voel, gaan ervaar wat hulle ervaar. So sy, sy gee ook vir ons baie baie ondersteuning (FGSOS 5:65 D.1).</i></p>
<p>Samewerkende probleemoplossingstrategieë</p>
<p><i>En dan sal die een opvoeder (opvoeder=deel van die SOS) vir ons sê: "Maar hoekom probeer jy nie dit en dit nie." Dit is hoe ons maar te werke gaan (ISOSKO 1:52).</i></p> <p><i>... we have some very experienced teachers in each grade and they are most of the time a member of the EST. Everybody uses different techniques in different classrooms. So the one teacher can say why don't you try this it works for me and they give inputs (IOU 3:26).</i></p> <p><i>En dan sal sy (sy=hoof) nou vir ons mm ... voorbeelde gee van ... of advies gee van waarin sê maak so en maak so en kom ons probeer dit. En dan omdat ons baie ervare opvoeders op die personeel het, sal hulle ook hulle menings lug (FGSOS 5:2 D.1).</i></p>

Wat praktiese uitdagings op hierdie gebied betref, toon al vyf skole dat deurlopende opleiding vir opvoeders nog onvoldoende is. Tabel 4.48 onderskryf dié standpunte.

TABEL 4.48: 5B.2 PRAKTIESE UITDAGINGS: ONTWIKKELING EN IMPLEMENTERING VAN HULPVERLENINGSTRATEGIEË

<p>Deurlopende opleiding</p>
<p><i>Emotional problems (D2: Baie). We don't know how to handle them because we haven't been properly qualified in that direction (FGOP 2:9 D.1).</i></p> <p><i>I think there's a huge need for teachers to be trained in assessing learners with barriers (FGSOS 3:19 D.1).</i></p> <p><i>But I think it's also important to equip our teachers because who said that we're going to have a Mrs J forever? And teachers need to equip themselves to be able to do the work in the future (FGSOS 3:44 D.1).</i></p>



... we (we=SOS) didn't give training to the teachers. We haven't because it's too new, but I do think this is going to become important. For grade 1 those first 6 weeks when you initially see those problems, I think it will be good for us all to be trained (FGSOS 3:17 D.1).

Ek dink by mm ... almal het maar dieselfde tipe probleme. So mm ... wat ek eintlik wil hê is 'n, is 'n ... formele opleidingsessie. Al is dit 'n eendagssessie. So, so my my groot ideaal is dat ... dat daar êrens vir ons 'n opleidingsessie in die nabye toekoms sal wees (FGSOS 5:82 D.2).

En en en dan voel ons ook kyk ons het nie die opleiding ... ons het nie ... enige opleiding i.v.m. mm ... met remediëring gehad nie. Ons moet maar in die donker tas en ons moet maar leer bymekaar en mekaar sê wat om te doen (FGSOS 5:6 D.2).

4.5.2.4 Hulpverlening aan die ouer/versorger

As primêre opvoeder speel ouers/versorgers 'n deurslaggewende rol in die opvoeding van hul kinders. Hulle beleef egter dikwels 'n gevoel van onsekerheid ten opsigte van hulle hulpverleningsrol. Dit is die taak van die SOS om in die ouers/versorgers se hulpverleningsbehoefte te voldoen.

By al vyf skole is ouers/versorgers se hulpverleningsbehoefte vir hul LLOH dikwels finansiële van aard. Drie skole se deelnemers wys dan ook op die hulpverlening wat die ouers/versorgers van die SOS en die gemeenskap ontvang het. Ondersteunende data verskyn in Tabel 4.49.

TABEL 4.49: 5C.1 IDENTIFISERING VAN HULPVERLENINGSBEHOEFTE

Betrokkenheid by hulpverleningsbehoefte en gevoelens
<p>... dit ... is, is maklik om die kind te verwys na 'n spesiale skool toe, maar nou moet ons die ouers se omstandighede ook in ag neem. En ... die finansies werk nie so uit dat die ouer die kind ... want die skool is in XX en dis 'n bietjie vervoerkoste daaraan verbonde. En ons, dis hoekom ons sit maar met die kinders (ISOSKO 1:44).</p> <p>As die ouer nie kan betaal nie, dan sê hulle ... daar's drie van hulle wat vir my gesê het: "Bel my. Julle skool kry eenkeer 'n maand 'n pro-deo-afspraak by ons (ISOSKO 2:14).</p> <p>Most of them (them=ouers/versorgers) say we actually don't know which way to turn. Please we want as much help as possible (FGSOS 3:29 D.1).</p> <p>The SOSKO did talk to me about my feelings (IOU 3:4).</p> <p>Ek kom altyd na juffrou A (SOSKO/ LO) toe. Ek kom altyd na haar toe. Ek raadpleeg altyd vir haar (IOU 4:14).</p>

Gedurende data-analise het die belangrikheid van kommunikasie met die ouers/versorgers na vore gekom. Deelnemers van die vyf skole het aangedui dat voldoende inligting wat betref die SOS en hulpverlening aan die ouers/versorgers deurgegee word. Drie skole het ook



aangedui dat opleiding aan ouers/versorgers oor algemene sake betreffende LLOH gegee word. Geen doelbewuste oriëntering ten opsigte van die SOS aan die ouers/versorgers is gevind nie. Die terugvoer aan die ouers/versorgers oor hulpverlening word in vier gevalle as mondelings, skriftelik of telefonies beskryf. Een skool ondervind probleme met kontak en terugvoer aan ouers/versorgers, aangesien die ouers/versorgers nie kan lees nie en geen vervoer of telefoniese verbindings besit nie. Die SOS van vier skole gee egter deurlopende ondersteuning aan die ouers/versorgers deur gereelde terugvoer en besprekings. Die SOSKO van een skool ondersteun ook die ouers/versorgers deur berading aan hulle te verskaf. Al vyf skole beskou 'n gesamentlike verantwoordelikheid tussen die SOS en ouers/versorgers as belangrik. Leiding aan die ouer/versorgers in hierdie aspek word gewoonlik deur die SOS (LO) verskaf. Tabel 4.50 verskaf voorbeelde van bogenoemde inligting.

TABEL 4.50: 5C.2 ONTWIKKELING EN IMPLEMENTERING VAN HULPVERLENING-STRATEGIEË

Oriëntering, inligtingsessies en opleiding
<p><i>Dan kry ons (ons=SOS) die ouers in as dit nodig is en gesels met die ouers (FGSOS 2:12 D.1). Eintlik kommunikasie is belangrik. (N: Ja?) Ek bedoel ouers moet weet wat is jou doel met die kind. Ons gee vir jou raad hoe om te help. Ons het kundiges wat kan help (FGSOS 2:20 D.1). Ek het ook al vir die ouers van tyd tot tyd bietjie opleiding in leeshulpverlening gegee (ISOSKO 3:42).</i></p> <p><i>So they know exactly why their child is being referred and what will be tested. But it is always verbally initially. We are communicating with them before sending the form home because they must be aware of the matter (FGOP 3:33 D.1).</i></p>
Terugvoering
<p><i>If they want to know about the progress, then they normally phone you and they come in and talk to you as class teacher (FGSOS 3:26 D.3).</i></p> <p><i>As a parent the initial contact is with the teacher and they discuss the problem with you and then they ask permission to take your child to the EST. And then mm ... after they discussed it with the EST there's a written report back. They will then give you the recommendation in writing what they suggest and what must be done. After the assessment is done then there's a verbal report back with the EST coordinator. You're never left in the air. You always know what is happening as soon as it happens (IOU 3:10).</i></p>
Deurlopende ondersteuning
<p><i>Ons roep hom nie kantoor toe om vir hom te sê ... hy moenie skuldig voel as sy kind 'n leerprobleem het nie. "Jou kind het 'n leerprobleem. Ons gaan dit probeer regstel. Dit gaan 'n lang tyd neem. Is u bereid om te help? Hoe gaan u help? Ons gee vir jou raad hoe om te help. Ons het kundiges wat kan help. (FGSOS 2:20 D.1)</i></p> <p><i>En dis weens die feit dat ek alles nou aan hulle oorgedra het en vir hulle laat verstaan het watter tipe kind en hoe hy reageer en so aan, dat hulle my kon gehelp het. En dit is wat hulle op die oomblik vir my doen (IOU 2:14).</i></p>



Gesamentlike probleemoplossingstrategieë

... I think with the motorics and the working on it, it will work. We are working together to help him (IOU 3:4).

En met dit wat ek geleer het kan ek bysit dat juffrou (SOSKO/LO) het alreeds vir my daardeur gegaan met wat sy vir my gesê het hoe ek met my kind kan maak by die huis (IOU 4:26).

Wat praktiese uitdagings ten opsigte van die hulpverlening aan ouers/versorgers betref, wys data-analise daarop dat ouers/versorgers dikwels oningelig oor die doel en funksie van die SOS is. Deelnemers van twee skole onderstreep die feit dat ouers/versorgers skaam en skugter voel en dat dit ook kan bydrae tot hulle onbetrokkenheid. Die deelnemers van drie skole beskou die ongeletterdheid van ouers/versorgers, onsuksesvolle kommunikasie en 'n gebrek aan gesamentlike verantwoordelikheid as 'n praktiese uitdaging. Een SOSKO stel dan ook voor dat ABET-opleiding aan ouers/versorgers gebied behoort te word. Voorbeelde hiervan word in Tabel 4.51 gevind.

TABEL 4.51: 5C.2 PRAKTIESE UITDAGINGS: ONTWIKKELING EN IMPLEMENTERING VAN HULPVERLENINGSTRATEGIEË

Oriëntering, inligtingsessies en opleiding
<p><i>Ek dink hulle moet die ouers inroep en meer bemagtig en dat die ouers presies kan weet waarom die span daar is en vir watter doel. Miskien sal die ouers dan meer betrokke wees (FGSOS 1:40 D.2).</i></p> <p><i>En baie keer die ouers self ... het nie ver geleer nie. En ... dit veroorsaak verder ander probleme (FGOP 4:33 D.1).</i></p> <p><i>Maar as ons van ons kant miskien ABET klasse hier by die skool het. Die OOS kan miskien so iets reël waar daai ouer wat nie kan lees nie wat nie kan skryf nie, en uitreik na daai ouer (ISOSKO 4:58).</i></p> <p><i>Baie ouers is skugter. Hulle wil nie, hulle wil nie erken dat hulle kinders mm... probleme het nie en dit en dit maak dit moeilik vir die onderwysers. (ISOSKO 5:48)</i></p>
Terugvoering
<p><i>Ja, selfs soos G se mammi wat leerprobleme het, sy het nie eens die moeite geag om haar kind se verslagkaart te kom haal nie. Verstaan jy?</i></p> <p><i>En daai onderhoud te voer waar jy presies vir haar kan sê hoe vorder haar kind en wat bevind jy en wat bevind jy nie (FGSOS 5:44 D.1).</i></p>
Gesamentlike probleemoplossingstrategieë
<p><i>Maar ek kan sê die ouers wie ons graag hier wil hê ... kry ons nie. En indien ons dit kry, indien ons dit wél kry, dan is dit die ouers wat sê: "Juffrou maar by die huis gaan dit net so. Wil juffrou hom nie hom laat wegstuur of haar laat wegstuur of wil juffrou nie praat nie, want sy luister of hy luister nie vir my nie. Hulle verantwoordelikheid skuif hulle oor op ons (FGSOS 4:25 D.2).</i></p>



Literatuurbronne, waaronder Lazarus *et al* (2003:52-54), wys daarop dat hulpverlening aan alle betrokkenes by die onderrig en leer van LLOH 'n prominente plek behoort in te neem. Tradisioneel het hulpverlening gefokus op die diagnose van tekorte by die leerder en op individuele remediëring deur gespesialiseerde personeel. Tans is die fokus op 'n gesamentlike hulpverleningsnetwerk waar alle deelnemers verantwoordelikheid vir effektiewe onderrig en leer aanvaar. Die SOS ondersteun spesifiek onderrig en leer deur die effektiewe identifisering en aanspreek van behoeftes van LLOH, opvoeders en die skool binne 'n spesifieke leeromgewing. Porter (1996:3) en Frank (2003) wys ook daarop dat hulpverlening nie net gaan oor “dienslewering” nie, maar oor hulpverlening tussen opvoeders en die SOS-lede aan mekaar.

Met die huidige benadering tot onderwys het die opvatting ontstaan dat die hulpverlening aan LLOH eerstens op grondvlak deur die vak- en klas-opvoeder gehanteer moet word. Vandaar die begrip “eerstefase-hulpverlening” (Du Toit 1997:136). Die *Department of National Education* (2006:56) en die Wes-Kaapse Onderwysdepartement (2003:8) ken 'n sentrale plek toe aan opvoeders binne die hulpverleningsnetwerk. Die huidige IO-stelsel het die rol van die opvoeder verander van 'n rol van “verwysings-kennis” na leerder-gesentreerde onderrig. Opvoeders behoort al die verantwoordelikheid vir alle leerders in hul klas te aanvaar, ongeag die hindernisse wat leerders ondervind (Landsberg 2005:67-68). Volgens Pijl en Meier (1997:9) kan die sukses van IO gevind word in die opvoeder se houding en hantering van LLOH. Vir sy nuut opgelegde taak moet die opvoeder genoegsame en effektiewe hulpverlening en hulpbronne tot sy beskikking hê.

Wanneer opvoeders hul denkwys, werk- en onderrigomgewing moet verander, voel hulle dikwels onbevoeg, onseker of gefrustreerd en verlang hulle opleiding, informasie en hulp wat betref die nuwe onderwysbenadering. Daarom is aanvangs- sowel as deurlopende in-diensopleiding vir opvoeders, tesame met gereelde assessering ten opsigte van die tipes en inhoud van bevoegdhede wat benodig word, van kardinale belang (DNE 2005a:26; 2002:61; 2006; GDE 2003:17; Frank 2003:55-57; Green et al. 2003:127-156; Nell 1996:25-40).

Wat terreine vir deurlopende opleiding vir opvoeders betref, is die volgende geïdentifiseer: opleiding in nuwe vaardighede, strategieë en tegnieke wat betref 'n aangepaste kurrikulum, assessering, samewerkende onderrig en leer, beplanning, self-refleksie en ondersteuning om leer- en ontwikkelings- hindernisse te akkommodeer, te oorkom en te voorkom (DNE

2005a:30; 2006:77; GDE 2003:18). In hierdie verband moet die SOS 'n prominente rol speel en behoort opvoeders bewus te wees van die hulp wat hulle kan bied. Dit sluit in oriënteringsopleiding, deurlopende opleiding, asook die formulering van voorkomende en ontwikkelingsprogramme as hulpmiddel vir die opvoeder. Suksesvolle kommunikasievaardighede tussen die opvoeder en SOS is van groot belang gedurende hierdie hulpverleningsproses (GDE 2003:17; DNE 2006:59).

In die hulpverleningsproses aan opvoeders word die insette van die verwysende opvoeder wat by LLOH betrokke is, as belangrik beskou. Opvolgbesprekings en samewerkende probleemoplossingstrategieë kan plaasvind deur 'n gesamentlike formulering van 'n toegepaste intervensie-program vir die LLOH, in gevalle waar vorige intervensie-strategieë nie suksesvol was nie. Gedurende dié hulpverlening kan 'n proses van opleiding, konsultasie, mentorskap en monitering deur die SOS gebruik word (GDE 2003:8).

Die rol wat die ouers/versorgers in die onderrig en leer sowel as in die vroeë identifisering van die LLOH speel, kan nie oorbeklemtoon word nie. Waardevolle observasie en kommentaar deur die ouers/versorgers by die identifisering en assessering van die LLOH dra by tot die feit dat hulle as gelyke vennote in die hulpverleningsproses beskou behoort te word. Die betrokkenheid van die ouers/versorgers behoort 'n gelyke interaksie tussen die opvoeder, die SOS en ouers/versorgers te wees. Hierdie interaksie vind in die vorm van gesprekke plaas waartydens ouers/versorgers beleef dat hulle insette en pogings waardeur word (DNE 2005a:22; 2002:57).

Die ouers/versorgers van LLOH beleef dikwels 'n gevoel van onsekerheid ten opsigte van sy rol en funksie in hulpverlening aan sy kind. Een van die funksies van die SOS is om die ouers/versorgers as primêre opvoeder by te staan en te help deur middel van opleidings-, voorkomende en ontwikkelingsprogramme. Dit moet deur die SOS gekoördineer word (vgl DNE 2006:65; Du Toit 1997:96-98).

As die primêre opvoeder van hul kind wat direk by hul kind se onderrig en leer betrokke is, behoort die SOS die ouers/versorger in die onderrig en leer van hul LLOH te betrek. Hulpverlening aan die ouers/versorgers in die vorm van opvolggesprekke en gemeenskaplike probleemoplossingstrategieë behoort op 'n gereelde basis plaas te vind. In enige besluitnemingsproses behoort die ouer/versorger se kennis en wense die swaarste te weeg (vgl



Frederickson *et al* 2004:39; GDE 2003:8). Verder behoort die ouers/versorgers vrye toegang tot opvoeders en die SOS te hê.

Bronne, waaronder die *Departement of National Education* (2003:80) wys verder daarop dat die ouers/versorgers binne klasverband betrek kan word in die onderrig en leerproses. Deur effektiewe kommunikasie en informele/formele aktiewe betrokkenheid tussen die ouer/versorger, die SOS en die skool, kan die ouer/versorger bydra tot die hulpverleningsproses (vgl DNE 2006:65; 2005a:22-23).

4.6 DEELNEMERS SE OPINIES OOR DIE DOELTREFFENDHEID VAN DIE SKOOLONDERSTEUNINGSPAN

Die data toon dat die SOS oor die algemeen aan die verwagtings van die deelnemers voldoen. Drie skole beskou kundigheid en ervaring in die SOS as 'n rede vir suksesvolle funksionering, terwyl twee ander skole die spanbenadering, positiewe terugvoer, professionalisme van SOS-lede en die toepassing van vernuwende idees as redes vir doeltreffendheid beskou. Tabel 4.52 bied sodanige inligting.

TABEL 4.52: DEELNEMERS SE OPINIES OOR DIE DOELTREFFENDHEID VAN DIE SOS

Informele gespreksevaluering
Positief
<p>Vraag: Hoe voel jy oor die funksionering van die SOS?</p> <p><i>Dit funksioneer redelik goed. Met ons assessering het taamlik probleme in klasse by leerders na vore gekom... Daar word eers in die klas gekyk wat is die probleme, dit word bespreek by die OOS en dan aanbeveel vir stuur na die ELSEN- onderwysers (IOP 1:2 D.1).</i></p> <p><i>Ek dink die werk is baie doeltreffend wat hulle doen. en mm ... dit help vir ons as opvoeders definitief in die klas. Sekere leemtes wat ontbreek in die klas vul sy (sy=LO) aan (FGSOS1:2 D.2).</i></p> <p><i>Ek dink die OOS-span funksioneer baie goed. Die rede ... dink ek is omdat ons kundige mense het. Ek dink die kundigheid is belangrik (FGSOS 2:6 D.1).</i></p> <p><i>... daar's 'n goeie kommunikasie dan nou tussen die ander skole, ons personeel, die skoolhoof en ons OOS-span deurdat ek die skakelwerk doen. Dit maak die span baie effektief (ISOSKO 2:10).</i></p> <p><i>So ... ek dink die groot ... sukses van die OOS is die spanbenadering wat ons volg (FGSOS 2:6 D.1).</i></p> <p><i>Ja, ek dink die gedeelte van ons OBOS werk baie goed wat ons ondersteun as ons probleme met die leerders het (FGSOS 2:36 D.1).</i></p> <p><i>... ek is eintlik baie gelukkig mm ... oor die OOS-struktuur. Mm ... ek dink die grootste swak punt sou gewees het, as ons personeel nie die vrymoedigheid gehad het om na ons toe te kom nie. En ons sterk punt maar ander skole se swak punt, en ek wil amper sê die oorgrootte meerderheid van</i></p>



skole, se probleem is hulle skoolhoof se ingesteldheid. As jy nie kan deur jou skoolhoof kom nie. Maar hy's so gemaak, hy's so gebore. Ons hoof het 'n hart vir die kind. Sy kinders in sy skool is belangriker dink ek as ons ... Verstaan jy. So, die die daai wisselwerking maak dit maklik (ISOSKO 2:36).

I think so. We refined it, we improved it, we tried new ideas to see what is going to work and what doesn't work (FGSOS 3:2 D.1).

N: Do you feel that ...that is one of the strengths because you are helping the teachers to solve the problems first in the class and if there is a big problem that you can't solve, then you can bring it to the EST? D.1 Yes, it's one of the strengths of the EST to develop the teacher's own ability and give them confidence in handling problems (FGSOS 3:6-7 N, D.1).

Yes. I think the EST is effective. It's not perfect but you know there's somebody to go to. Imagine if we didn't have this forum were you can bring your child. I couldn't imagine it. But I think it's also important to equip our teachers because who said that we're going to have a Lizz forever? And teachers need to equip themselves to be able to do the work in the future (FGSOS 3:44 D.1).*

Therefore the EST must be the specialised team and not all the problems are send to them. N: Perhaps that will help the EST to be more effective? D: Ja I think so. It's such a big school. There are over 1200 pupils. So the number of children that are going to have academic and other problems are going to be quite a lot. So you do have to streamline it (IOU 3:21-22 N, D).

Jy weet as ek nie die agtergrond van die kliniek gehad het nie, dan was die OOS nie so suksesvol nie. Maar omdat ek daai agtergrond het. Hulle gaan saam, maar hulle neem nie noodwendig die leiding nie. Dis nou die OOS-lede (ISOSKO 3: 92).

I don't think that they could do anymore than they do at the moment. The ideal situation would be to have another remedial teacher. But the more you have the more you want. I think that they really are do that they can do in the best that they can and managing very well and very effective. A team of people and they're very professional in the way they're carrying out their job (IOU 3:24).

But it is a very effective and very useful team and I think that we are a very blessed school to have that access, because there are a lot of schools that have one teacher. I imagine on their own who have to handle that. We have a team of people. We are using the expertise who have some ideas of what can be done. So it's really a good thing (IOU 3:18).

Ek dink so. Ek sou dit graag nog meer doeltreffend wou hê, maar ek dink volgens hulle behoefte vir hulle, funksioneer hy (ISOSKO 3:58).

Vir my is dit (dit=SOS) baie belangrik. Veral die swak kind wat ons nie kan by uitkom nie aangesien die klasse so vol is, kom ons mos nie elke dag by daai kinders uit nie. Nou elke dag word daai kinders mos uit die klas geneem na juffrou A (SOSKO/LO) toe. En hulle kry elke dag word juffrou A met daai paar kinders werk. So mens is baie dankbaar dat hulle uitkom en dan kan ons net weer terug gaan en aangaan met waarmee hulle besig was. En so lê dit vas by hulle en bly dit by hulle (N: 'n Vaslegging dus, né?) Ja (FGOP 4:11-12 D.2).

Onse sterk punte is ons het baie ... onse onse span is goeie opgeleide mense. Goed opgelei. Van hulle is mense wat in graad 7 nou sit wat eers Junior Primêr gehad het. En ... hulle weet hoe om daai outjies daar bo te help as daai outjie 'n probleem het. En dit gee vir jou daai lekker gevoel dat jy met mense werk wat wéét hoe om 'n outjie te help. Dis onse sterk punt (ISOSKO 4:68).

En huidiglik wêrk die een skool nog net vir my, juffrou. Dis nou my eerlike opinie. Ek voel twee skole, wêrk nie want jy laat nie reg geskied teenoor die kind nie (ISOSKO 4:74).

Ek dink een van die goeie punte wat ek wil noem is, is ervaring. So ek voel ervaring by ons skool is een van onse goeie punte. En, en waar ons dan vir mekaar aanhelp en aanmoedig (FGSOS 5:83 D.1).

Ek beleef die OOS as baie positief (Almal instemmend) (FGOP 2:71 D.2).

Ek dink net dat hulle baie goeie werk doen (IOU 2:20).

Maar hierdie jaar is ek so opgewonde oor wat die OOS reggekry het. En juffrou, daai kind lyk pragtig! (FGSOS 1:67 D.2)



Praktiese uitdagings

Question: Do you think the est is really effective in this school?

I think it's too effective. I think they're overloaded with children that need to be discuss. Every week there's almost a back lock and from a teacher's point of view I think there are so many children that actually need to be discussed by the EST because there are so many children with academic, emotional and social problems. It just seem to me there are more children, a greater number of children that actually need help. I don't know if it is because of more single parent families or you know financial situations or what it is. It seems that there are that many more children who need assistance (IOU 3:16).

I think that somewhere we can still improve ... is actually give the teachers a structure of what they have to do to continue after the whole process of identifying the problem ... to carry that information and help to the learner. I find that sometimes I feel I done this and that. Should be nice when something else can being giving down the line, because you feel that you missed something down the line. Therefore feedback... but on a most practical way and not only "his got a verbal/non-verbal problem." (FGSOS 3:76 D.1).

Seker as 'n mens as die OOS miskien meer bymekaar kan kom (FGOP 4:14 D.1).

Ag jinne juffrou, nee ons ons dit ... dit is 'n goeie ding. Dit moet gedoen word, maar soos meneer sê ons wil so graag so baie doen maar ons, ons kom nie by alles uit nie. Maar die die bietjie wat ons, of die bietjie tyd of die tyd wat ons het, gebruik ons maar tot tot voordeel van die kind. En ons probeer onse beste om 'n sukses te maak (FGSOS 4:75 D.2).

Ja juffrou, definitief. Ons kan meer doeltreffend wees. As ons meer saamsit mm meer saam mm ... beplan wat ons ... wat ons langtermyn en onse kort termyn doelstellings sal wees. En ek dink ons sal meer doel ... doeltreffend kan wees in dit. En mm ... ek dink ook ons kan meer van die van die van die personeel betrek. Ons het nou een uit elke graad uit. Maar as ons die hele personeel kan betrek betrek, sal dit regtig waar uitstekend wees. En mm ... almal kan dan van almal leer (ISOSKO 4:78).

Ek sal sê die eintlike negatiewe punt is administratiewe werk. Mense is nie meer lus om so baie papierwerk te doen nie (ISOSKO 5:88).

... eenkeer in 'n week is te min vir onse kinders. Wat kan ons daaraan doen nie, maar soos ek dit gehoor die geval is natuurlik die probleem is. Sy's net eenkeer in 'n week hier by ons omdat mm ... die ander skool het meer kinders as wat ons het. En hulle werk dit so uit. Dis hoekom (ISOSKO 1:71).

Vir my ... vir my is dit ... ek weet nie of die hulpverlening regtig baat vind nie want dit is net op 'n Woensdag-oggend (ISOSKO 1:24).

Nee ek dink dit funksioneer nie eintlik doeltreffend nie omdat ek voel ons kry hulp eenmaal in 'n, in 'n week. En ons het nog nie 'n program gekry wat ons in die klás spesifiek met daai kleinding kan doen nie (ISOSKO 1:32).

Ek sien dit as een swak punt van die OOS. En ek voel dat 'n mens haar (haar=LO) nie kan deel met 'n ander skool nie (D's instemmend). Jy kan nie. Ons skool is te groot (FGOP 2:57 D.1).

Een van ons swak punte miskien is, is, is die toepassing daarvan van die raad wat ons kry en, die, die, die klomp skryfwerk wat ons moet gaan doen (FGSOS 5:83 D.1).

... die OOS kan baie meer m ... ek dink ek glo altyd aan spanwerk. Ek glo een hand kan die ander hand lekker vashou en ons kan saam 'n paadjie loop. Daar is tye wat ons vir die fasiliteerder nodig het. Dan kan sy nie kom nie a.g.v. sy het ook 'n hele aantal skole wat sy moet doen (ISOSKO 5:94).

D1:Ek ek ek stem saam met die ou manier van dinge doen waar daar een LSEN-juffrou gewees het met haar klassie (LO) D.2: En deel van die skool wees (FGSOS 5:14-15 D.1, D.2).



Data wat verkry is met die invul van die gestruktureerde vraelyste toon dat die opvoeder sowel as die LLOH gedurende 2004 deur die SOS ondersteun is, alhoewel die SOSKO van een skool besef dat daar tekortkominge is wat aangespreek behoort te word. Meer aandag is ook aan die identifisering van hindernisse by Gr 1-leerders by een van die skole gegee. Tabel 4.53 toon 'n opsomming van die antwoorde.

TABEL 4.53: GESTRUKTUREERDE VRAELYS: DOELTREFFENDHEID VAN DIE SKOOLONDERSTEUNINGSPAN (GV 1,2,3,4,5:17-18)

Vrae	Antwoorde
In u opinie, dink u die OOS was gedurende 2004 suksesvol met die ondersteuning van opvoeders van LLOH? Indien nie, hoe is die probleem verder hanteer?	5 skole antwoord "Ja" 1 skool meld wel van tekorte
In u opinie, dink u die OOS was gedurende 2004 suksesvol met die ondersteuning van LLOH? Indien nie, hoe is die probleem verder hanteer?	5 skole antwoord "Ja" alhoewel 1 skool meer aandag aan Gr 1-leerders gee

4.7 ONTWIKKELING VAN KRITERIA VIR DIE DOELTREFFENDHEID VAN DIE SOS VIR ONDERRIG EN LEER BINNE DIE INKLUSIEWE ONDERWYSSTELSEL

'n Aantal kriteria is ontwikkel waarvolgens die doeltreffendheid van die SOS beoordeel kan word. Dié kriteria is as 'n deurlopende proses ontwikkel vanaf die aanvang van die studie tot ná die interpretasie van die data. Tydens die bestudering van die relevante literatuur¹⁶ is 'n breër oorsig van aspekte wat die doeltreffendheid van 'n funksionerende SOS beïnvloed, verkry. Met die insameling, data-analisering en interpretasie van die data is sommige van dié aspekte deur die literatuur bevestig of weerlê. Met dié breër raamwerk kon die relevante aspekte in so 'n mate verfyn word dat elf kriteria daaruit ontwikkel kon word. Daar is gepoog om die kriteria sodanig te formuleer dat die belangrikste aspekte daardeur gedek kon word. Alhoewel evalueringskriteria deur sommige navorsers soms in vraagvorm geformuleer word, verkies die navorser van hierdie studie formulering in die vorm van 'n stelling aangesien dié vorm die gedagte van 'n kriterium as 'n maatstaf of norm meer direk reflekteer. Hoewel elke kriterium op 'n bepaalde aspek of tema fokus, word dit nie as geïsoleerde eenhede beskou nie,

¹⁶ Relevante literatuur wat 'n deurslaggewende invloed op die ontwikkeling van die kriteria vir doeltreffendheid uitgeoefen het, was huidige nasionale en provinsiale beleidsdokumente (vgl onder andere DNE 2001, DNE 2006, GDE 2003, WKOD 2003 en GDE 2004).

maar dra dit op 'n interaktiewe en geïntegreerde wyse by tot die doeltreffendheid van die SOS. Die toepaslike aspekte word by elke kriterium aangedui.

In die evaluasie van die doeltreffendheid van die verskillende SOS'e, is elke kriterium op die data toegepas. Die bevindings word in Hoofstuk 5 weergegee. Die uiteindelijke doeltreffendheid van elke SOS word egter op 'n holistiese wyse bepaal en nie deur 'n meganiese optelsom van die resultate van die afsonderlike kriteria nie.

Op hierdie wyse word gepoog om die doeltreffendheid van die SOS te verken, te beskryf en te evalueer in sy ondersteuningsrol in die hantering en verwydering van leer- en ontwikkelingshindernisse van die LLOH (vgl 3.7; 5.2; 5.3).

- **KRITERIUM 1: Doel en beleid**

Die doel en beleid van die SOS, soos deur die nasionale en provinsiale owerhede sowel as interne beleidmakers geformuleer–

- i) is ontvang en beskikbaar vir lede van die SOS en ander betrokkenes.
- ii) word, waar nodig en toepaslik, ondersteun deur 'n duidelik geformuleerde interne SOS-beleidsdokument met praktiese riglyne wat deur die skool vir sy eie konteks en omgewing ontwikkel is.
- iii) word met insig en doeltreffendheid geïmplementeer om die vasgestelde praktiese doelwitte te bereik.

- **KRITERIUM 2: Samestelling**

Die samestelling van die SOS word deur die volgende gekenmerk:

- i) Die aantal spanlede word bepaal deur die geïdentifiseerde behoeftes van die onderwysinrigting en die individuele leerders asook deur beskikbare mensekrag.
- ii) Die SOS bestaan uit kundige en ervare personeel van die inrigting, verteenwoordigers van die DOS en kundiges uit die gemeenskap. Ouers/versorgers word ook betrek.
- iii) Die kernlede sluit, met inagneming van (i) hierbo, die volgende persone in:
 - a) SOSKO/LO
 - b) senior opvoeder(s) van die skoolbestuurspan
 - c) verkose opvoeder per fase



- d) prinsipaal en assesseringsverteenwoordiger van die skool
 - e) verteenwoordiger van die leerder-ondersteuningsmateriaal-komitee
 - f) verteenwoordiger van die skoolbeheerliggaam
- iv) Tydelike SOS-lede sluit die volgende persone in:
- a) verwysende klasopvoeder
 - b) ouer(s)/versorger(s)
 - c) vrywillige hulpspanne in fase-verband
 - d) lede van die distriksondersteuningspan
 - e) betrokkenes uit die gemeenskap
 - f) indien nodig, verteenwoordigers van staatsdepartemente
- v) Kontinuiteit word sover as moontlik ten opsigte van spansamestelling gehandhaaf.

- **KRITERIUM 3: Gesindheid en interpersoonlike verhoudings**

Daar bestaan 'n goeie gesindheid en interpersoonlike verhoudings tussen die spanlede onderling, ook tydens die uitvoering van hul funksies:

- i) Spanlede beskik oor die nodige persoonlikheidseienskappe sowel as 'n positiewe ingesteldheid ten opsigte van die SOS, sy werksaamhede en sy teikengroepe.
- ii) Spanlede handhaaf goeie interpersoonlike verhoudings en tree professioneel op in die uitvoering van hul SOS-funksies.

- **KRITERIUM 4: Infrastruktuur en hulpbronne**

Die infrastruktuur en hulpbronne is toereikend vir die behoeftes van die SOS. Dit sluit die volgende in:

- i) veilige fisiese leeromgewing, aanvaarbare klaskamer-groottes, watervoorsiening, badkamergeriewe en vrye toegang tot geboue.
- ii) genoegsame hulpbronne vir –
 - a) administrasie van die SOS.
 - b) leeronderrig, voeding en vervoer van die LLOH.
- iii) 'n verskeidenheid kurrikulum-materiaal en leerprogramme wat toeganklik is vir die opvoeders en LLOH en vir 'n verskeidenheid van leerbehoefte voorsiening maak.



- **KRITERIUM 5: Oriëntering en opleiding**

Die oriëntering van SOS-deelnemers en ander betrokkenes sluit die volgende in:

- i) kern- en tydelike SOS-lede, sowel as ander betrokkenes is georiënteer en toon kennis ten opsigte van die nasionale en provinsiale beleid en die interne riglyne rakende die werksaamhede van die SOS.
- ii) kundiges verskaf op 'n deurlopende basis toepaslike oriëntasie en opleiding aan SOS-lede en ander betrokkenes.

- **KRITERIUM 6: Vergaderings**

Vergaderings van die SOS word deur die volgende gekenmerk:

- i) vasgestelde vergadertye as integrale deel van die inrigting se jaarprogram en optimale benutting daarvan.
- ii) handhawing van formele vergaderingsprosedures.
- iii) formele notulering van besluite en terugvoer oor die uitvoering daarvan.

- **KRITERIUM 7: Algemene werkswyse, rol- en funksieverdeling**

Die werksaamhede van die SOS word gekenmerk deur goeie beplanning, holistiese probleemoplossingstrategieë, toepaslike vorms van intervensie en dokumentasie, asook 'n prakties uitvoerbare rol- en funksieverdeling vir SOS-lede. Spesifieke funksies van SOS-lede sluit die volgende in:

- i) Die SOSKO/LO:
 - samestelling van die SOS
 - koördinering van SOS-werksaamhede
 - skakeling tussen SOS-lede onderling, asook met ander betrokkenes
 - administratiewe pligte t.o.v. die SOS
 - organisasie van deurlopende opleiding van SOS-lede en ander betrokkenes.
- ii) Die hoof van die inrigting:
 - sinvolle en positiewe betrokkenheid by die SOS
 - oorkoepelende toesig oor die werksaamhede van die SOS
 - skakelpersoon tussen SGB, betrokkenes en belanghebbendes.
- iii) Klasopvoeder:
 - identifisering en assessering van die LLOH
 - kontak met ouer van LLOH



- aanmelding van LLOH by die SOS
 - deelname aan besprekings en besluite t.o.v. die LLOH
 - implementering van die IOOP vir die LLOH.
- iv) Ander SOS-lede:
- bespreking; besluitneming; IOOP-formulering, opvolg-evaluering en hersiening; verwysing van LLOH, indien nodig
 - terugvoering aan betrokkenes en die skoolbeheerliggaam sowel as ondersteuning en leiding aan LLOH, opvoeders en ouers/versorgers van LLOH
 - gereelde monitering en self-evaluering van doeltreffendheid van die SOS wat betref aspekte soos infrastruktuur, hulpbronne, werkswyses, prosedures en hulpverlening.

• **KRITERIUM 8: Hulpverlening aan die LLOH: Prosedures**

Die hulpverlening aan die LLOH verloop ongeveer soos volg:

- i) na identifisering van LLOH, volg eerstefasehulp deur fase-besprekings of die didaktiese hulpspan in faseverband.
- ii) indien eerstefasehulpverlening onsuksesvol is, voltooi die klasopvoeder die SOS-verwysingsvorm.
- iii) inligting aan ouers/versorger aangaande LLOH se leer- en ontwikkelingshindernis
- iv) SOSKO reël besprekingsgeleentheid met klasopvoeder/ouers/versorgers.
- v) Toestemming word verkry van ouers/versorger vir betrokkenheid van ander rolspelers.
- vi) SOS assesseer en interpreteer relevante leerderinligting ten einde 'n goeie begrip van die LLOH te verkry.
- vii) formulering en implementering van 'n IOOP vir die LLOH, in samewerking met die klasopvoeder en ouers/versorgers.
- viii) gereelde terugvoering aan die SOS sowel as deurlopende monitering en evaluering van die IOOP.
- ix) opvolg-assessering, indien nodig, sonder psigometriese assessering.
- x) hersiening en aanpassing van die IOOP deur die SOS. Verdere hulpverlening aan die LLOH deur die LO.
- xi) indien geen vordering getoon word nie, bespreking met die ouers/versorgers insake verwysing na die distriksondersteuningspan vir gespesialiseerde assessering/evaluasie.



- xii) voorlegging deur SOSKO aan die distriksondersteuningspan t.o.v. moontlike alternatiewe plasinge en voorsiening van nodige dokumente.
- xiii) samestelling van nuwe IOOP deur die SOS na aanleiding van nuwe assesseringsinligting vanaf die distriksondersteuningspan, in samewerking met die klasopvoeders en ouers/versorgers.
- xiv) kontrolering deur die SOS dat onttrekking van die LLOH vir alternatiewe gespesialiseerde programme slegs tydelik is en tot 'n minimum beperk word.

- **KRITERIUM 9: Hulpverlening aan die LLOH: Rolspelers en hul funksies**

Rolspelers in die hulpverlening aan die LLOH het die volgende funksies:

- i) Klasopvoeder as tydelike SOS-lid wat verantwoordelik is vir:
 - a) identifisering en assessering van die LLOH.
 - b) ondersteuning van die LLOH in fase-verband.
 - c) terugvoer aan ouers/versorgers en verkryging van toestemming.
 - d) implementering van IOOP soos voorgestel deur die SOS.
- ii) Fase-opvoeders as tydelike SOS-deelnemers wat verantwoordelik is vir:
 - a) bespreking van die LLOH in faseverband.
 - b) voorstelle vir oplossingstrategieë.
- iii) SOS-kernlede en in besonder die SOSKO/LO, wat verantwoordelik is vir:
 - a) assessering van die LLOH.
 - b) besprekings en inisiëring van hulpverleningsbesluite.
 - c) formulering van 'n kurrikulum-aanpasbare IOOP.
 - d) ondersteuning van en hulpverlening aan LLOH in groepsverband deur gebruik te maak van onderwys- en ontwikkelingsprogramme.
 - e) hersiening en aanpassing van die IOOP deur deurlopende monitering, evaluering en opvolggesprekke.
 - f) skakeling met staatsdepartemente en gemeenskap vir hulpverlening.
 - g) verwysing van LLOH na distriksondersteuningspan vir moontlike uitplasing.
 - h) monitering van LLOH na terugplasing deur distriksondersteuningspan.
- iv) Ouers/versorgers as tydelike SOS-deelnemers wat:
 - a) toestemming verleen tot hulpverlening aan LLOH.
 - b) betrokke is by besprekings, besluite en hulpverlening aan LLOH.
- v) Die distriksondersteuningspan as tydelike SOS-deelnemers wat verantwoordelik is vir:



- a) assessering van LLOH.
- b) uitplasing/terugplasing van LLOH.
- vi) Staatsdepartemente en gemeenskap as tydelike SOS-deelnemers wat verantwoordelik is vir ondersteuning van hulpverlening aan LLOH, opvoeders en ouers/versorgers.

- **KRITERIUM 10: Hulpverlening aan die opvoeder**

Hulpverlening aan die opvoeder behels die volgende:

- i) 'n bewustheid van en sensitiwiteit vir die behoeftes en gevoelens van die verwysende opvoeder.
- ii) ondersteuning van die opvoeder d.m.v. deurlopende opleiding in 'n omgewing waar kennis en insig gedeel en bevorder word tussen professionele kollegas.
- iii) ondersteuning van die opvoeder tydens die deurlopende identifisering en assessering van LLOH en die implementering van die IOOP.
- iv) ondersteuning van die opvoeder deur samewerkende probleemoplossingstrategieë.
- v) gereelde terugvoer en opvolgbesprekings.

- **KRITERIUM 11: Hulpverlening aan die ouers/versorgers**

Hulpverlening aan die ouers/versorgers behels die volgende:

- i) die SOS is bewus en sensitief vir die behoeftes en gevoelens van die ouers/versorgers van die LLOH.
- ii) ouers/versorgers is bewus van die rol en funksie van die SOS en die dienste wat die SOS aan die ouer/versorger en die LLOH kan bied.
- iii) ouers/versorgers kry deurlopende ondersteuning en terugvoering ten opsigte van die LLOH se behoeftes en vordering. Ouers/versorgers neem deel aan besprekings en besluitneming oor die hulp aan die LLOH.
- iv) die SOS ondersteun die ouers/versorgers in die toepassing van samewerkende probleemoplossingstrategieë.
- v) die ouers/versorgers word bemagtig in verband met hulpverlening aan die LLOH.

Om die doeltreffendheid van die funksionering van die skoolondersteuningspanne in die vyf skole vas te kon stel, is bogenoemde elf evalueringskriteria toegepas op 'n kombinasie van direkte data, afkomstig uit primêre bronne sowel as gerapporteerde data. Dit onderskryf die

feit dat die navorsers verseker was van sommige aspekte, terwyl daar by sekere aspekte slegs gesteun kon word op data wat gedurende onderhoude met die deelnemers ingesamel is.

4.8 SLOTOPMERKINGS

Die hoofstuk toon 'n gedetailleerde beskrywing van die plek van navorsing en die deelnemers. Binne die raamwerk van vyf geïdentifiseerde temagroepe met subtemas, is die data, afkomstig van die gestruktureerde vraelyste, veldnotas, dokumentasie en onderhoude geanaliseer en beskryf. Ten slotte is elf kriteria ontwikkel aan die hand waarvan die doeltreffendheid van die SOS verken, beskryf en geëvalueer kan word. Die bevindings ten opsigte van die doeltreffendheid van die SOS, word in Hoofstuk 5 beskryf.

---oOo---